

BEDENİN METALAŞMASI: İNTERNET GAZETECİLİĞİ ÖRNEĞİ

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Sosyoloji Anabilim Dalı
Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bilim Dalı**

Zeynep ŞARBAK

Danışman: Prof. Dr. Mehmet MEDER

**Ocak 2012
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Sosyoloji Anabilim Dalı Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bilim Dalı öğrencisi 092401008 nolu Zeynep ŞARBAK tarafından, Prof. Dr. Mehmet MEDER yönetiminde hazırlanan “Bedenin Metalaşması: İnternet Gazeteciliği Örneği” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 17.01.2012 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

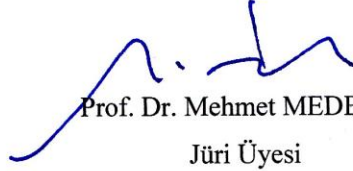
Yrd. Doç. Dr. Türkan ERDOĞAN

Jüri Başkanı

Y.Doç.Dr. Fikri GÜL

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Mehmet MEDER

Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 20/01/2012 tarih ve ... 03/07. sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Turhan KAÇAR

Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

İmza

:

Öğrenci Adı Soyadı

:

Zeynep ŞARBAK

TEŞEKKÜR

Öncelikle, bu süre içinde maddi manevi hiçbir katkılarını esirgemeyen ve hayatımın her anında olduğu gibi tez süresi boyunca da daima yanımda olan, başta annem ve babam olmak üzere, aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez süresince verdikleri moralle bana destek olan tüm arkadaşlarıma, gösterdiği sabrı, desteği ve yardımları için danışmanım Prof. Dr. Mehmet Meder'e ve tezin oluşumunda katkıları olan diğer tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu tez, Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Bu desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

BEDENİN METALAŞMASI: İNTERNET GAZETECİLİĞİ ÖRNEĞİ

Şarbak, Zeynep
Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji ABD
Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Mehmet MEDER

Ocak 2012, 101 Sayfa

İnsanlığın varoluşundan bu yana kimi zaman aşağılanan, kimi zaman ise yüceltilen “beden” olgusunun modern süreçlerle birlikte iktidar ve güç odakları tarafından kitlelerin yönlendirilişinde kullanılan en önemli nesne oluşu çalışmamızın çıkış noktası olmuştur. Çalışmamızın kapsamı içerisinde beden, önemli kitle iletişim araçlarından olan gazeteler çerçevesinde cinsellik, moda ve tüketim kültürünün önemli argümanlarından olan reklamlar bağlamında ele alınmıştır. İnternetin yaşamımıza girmesiyle birlikte değişen gazeteciliğin basılı gazeteler ile internet gazeteciliği olarak ayrıldığı günümüzde araştırmamızın her iki tür gazete kapsamında ele alınmasının daha sağlıklı olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda seçilen altı gazete (Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Radikal, Sabah ve Zaman Gazetesi) bir aylık süre içinde basılı gazete ve internet gazetesi olarak incelenmiştir. Çalışmanın ana amacı, bedenin belirli güç odakları tarafından, önemli kitle iletişim araçlarından olan gazeteler üzerinden nasıl kullanılarak metalaştırıldığıının sunulmasıdır. Bireylerin gündelik yaşamlarının, okudukları gazetelerle farkında olarak ya da olmayarak nasıl tahakküm altına alındığı incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada kullanılan yöntem, literatür taraması, arşiv taraması, konu ile ilgili yazılmış teorik çalışmaların incelenmesi ve gazete incelemeleridir. Ayrıca konu ile ilgili yazılmış kitap, makale ve tezler de incelenmiştir. Bedenin egemen güçler tarafından kitlelerin sürekli bir yönlendiriliş nesnesi olarak kullanılışı günümüzde yerini kapitalist sistemin dayandığı medya ve tüketim kültürünün en önemli nesnesi haline gelişine bırakmıştır. Bu bağlamda bedenin, incelenen gazeteler kapsamında ele alınışında çok fazla kullanıldığı fakat internet gazetelerinde çok daha fazla metalaştırıldığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden, Kadın Bedeni, Erkek Bedeni, Bedenin Metalaşması, İnternet Gazeteciliği, Basılı Gazetecilik.

ABSTRACT

COMMODIFICATION OF THE BODY: AN EXAMPLE OF INTERNET JOURNALISM

Şarbak, Zeynep
M. Sc. Thesis in Sociology
Supervisor: Prof. Dr. Mehmet MEDER

January 2012, 101 Pages

“Body” phenomenon which is sometimes humiliated and sublimated since existence of human being has been the starting point for our study as being the most prominent object used by the government and power groups to channel the masses along with the modern processes. In our study, the flesh has been discussed as part of the advertisements, one of the important arguments of sexuality, fashion and consumption culture within newspapers, one of the most important mass media. Nowadays journalism differentiates as printed newspapers and internet journalism with the introduction of internet; it would be healthier to deal with the issue within both types of newspapers. In this regard, six newspapers were selected (Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Radikal, Sabah and Zaman) and printed and internet formats were analyzed for a month. The main purpose of the study is to present how flesh is commoditized by certain power groups through newspapers. It has been tried to be understood how daily lives of individuals are dominated with the newspapers. The method used in the study is literature and archive review, theoretical study and newspapers analysis. Furthermore, books, essays and theses on the subject have been reviewed. “Body” phenomenon as being the most prominent object used by the government and power groups has been turned into the most important object media and consumption culture, which capitalist system is dependent upon today. It has been concluded that the flesh is used very often in the newspapers in question; however it is commodification most on internet newspapers.

Key words: Body, Women Body, Men Body, Commodification Of The Body, İnternet Journalism, Printed Newspaper

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
EK-1 RESİMLER	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

“BEDEN” KAVRAMININ FARKLI AÇILardan ELE ALINIŞI

1.1. Bedene Tarihsel Bir Bakış.....	4
1.2. Dinsel Açıdan “Beden”	8
1.3. Sosyolojik Açıdan Beden	13

İKİNCİ BÖLÜM

BEDENİN METALAŞMASI PROBLEMİNİN TEORİK ARKA PLANI

2.1. Nietzsche’de Beden Analizi	18
2.2. Foucault’da “Beden’in Politikleşmesi” Analizi	22
2.3. Baudrillard ve Tüketim Nesnesi Olarak Beden.....	29
2.4. Bourdieu’da Beden’in Toplumsallaşması	32
2.5. Marx: Bedensel Özne Kuramı	36
2.6. Mauss: “Bedensel Teknikler”	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEDENİN METALAŞMASI BAĞLAMINDA İNTERNET GAZETECİLİĞİ

3.1. Kitle İletişim Aracı Olarak Basılı Gazetecilik Ve İnternet Gazeteciliği	43
3.2. Geleneksel Gazetecilik İle İnternet Gazeteciliği Arasındaki Farklar	50
3.3. İnternet Gazeteciliği Ve Basılı Gazetecilik Örneği	55
3.3.1. Araştırma Yöntemi	55
3.3.2. Gazete Analizleri	56
SONUÇ	79
KAYNAKLAR	82
EK-1 RESİMLER	87
ÖZGEÇMİŞ	101

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Basılı Olarak Hürriyet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi	56
Tablo 2: Hürriyet İnternet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.....	59
Tablo 3: Hürriyet'in 1 Aylık İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.	60
Tablo 4: Hürriyet'in 1 Günlük İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.	60
Tablo 5: Hürriyet Gazetesi 1 Günlük Ek İncelemesi.	61
Tablo 6: Basılı Olarak Milliyet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.....	61
Tablo 7: Milliyet İnternet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.	62
Tablo 8: Milliyet'in 1 Aylık İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.	63
Tablo 9: Milliyet'in 1 Günlük İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.	64
Tablo 10: Milliyet Gazetesi 1 Günlük Ek İncelemesi.	64
Tablo 11: Basılı Olarak Sabah Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.....	65
Tablo 12: Sabah İnternet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.	67
Tablo 13: Sabah'ın 1 Aylık İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması. 67	
Tablo 14: Sabah'ın 1 Günlük İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.	68
Tablo 15: Sabah Gazetesi 1 Günlük Ek İncelemesi.	68
Tablo 16: Basılı Olarak Cumhuriyet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.	69
Tablo 17: Cumhuriyet İnternet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.	70
Tablo 18: Cumhuriyet'in 1 Aylık İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.	71
Tablo 19: Cumhuriyet'in 1 Günlük İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.	71
Tablo 20: Cumhuriyet Gazetesi 1 Günlük Ek İncelemesi.....	72
Tablo 21: Basılı Olarak Radikal Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.....	72
Tablo 22: Radikal İnternet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.	73
Tablo 23: Radikal'in 1 Aylık İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.	73
Tablo 24: Radikal'in 1 Günlük İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.	74
Tablo 25: Radikal Gazetesi 1 Günlük Ek İncelemesi.	74
Tablo 26: Basılı Olarak Zaman Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.	75
Tablo 27: Zaman İnternet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.	76
Tablo 28: Zaman'ın 1 Aylık İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.	77

Tablo 29: Zaman'ın 1 Günlük İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.....	77
Tablo 30: Zaman Gazetesi 1 Günlük Ek İncelemesi.....	77
Tablo 31: Genel Tablo Analizi.....	78

EK-1 RESİMLER

Resim 1	87
Resim 2	87
Resim 3	88
Resim 4	88
Resim 5	89
Resim 6	89
Resim 7	90
Resim 8	90
Resim 9	91
Resim 10	91
Resim 11	92
Resim 12	92
Resim 13	93
Resim 14	93
Resim 15	94
Resim 16	94
Resim 17	95
Resim 18	95
Resim 19	96
Resim 20	96
Resim 21	97
Resim 22	97
Resim 23	98
Resim 24	98
Resim 25	99
Resim 26	99
Resim 27	100

GİRİŞ

“Devlet (res publica) bir bedendir”

John of Salisbury

“Filozof John of Salisbury, 1159’da “Devlet (res publica) bir bedendir,” diyerek siyasi bir beden belki de en birebir tanımını sunmuştur” (Sennet, 2008: 18).

“Beden” tarihsel süreç içinde birçok uygarlık tarafından farklı algılanmıştır. Dolayısıyla birçok düşünür bedene farklı anlamlar yüklemiştir. Bu bağlamda bedeni, felsefi, sosyolojik, dinsel ve kültürel olarak değerlendirmek sağlıklı olacaktır. “Beden” kendisini hep “akıl” ile bir karşıtlık içine hapsedilirken bulmaktadır. Belirli kırılma noktalarında bedene yüklenen anlamların oldukça değiştiği görülmektedir. Eski Yunan’da yüceltilen beden, Aydınlanma anlayışı ile birlikte yerini aklın üstünlüğüne bırakmıştır. 17. yüzyılın ikinci yarısında beden işlevinin araştırılmasıyla beden keşfedilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda beden kafaları kurcalamaya başladığını görmekteyiz. Fakat Aydınlanma döneminin temel kavramı olan akıl, ünlü düşünür Descartes’in önermesinin (Düşünüyorum o halde varım!) aklın üstünlüğünün çıkış noktası olmasıyla, Kartezyen anlayış çerçevesinde, her şeyin açıklanmasında ve her sorunun çözümündeki yegâne öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada beden sadece “et” ve “nesne” konumundan öteye geçememiştir. 19. yüzyılda ise beden konumu farklılaşmaya başlayarak beden, bir nesne olmaktan çıkarılıp kendisine önem atfedilen bir konuma sahip olmaya başlamıştır.

Bedene yüklenen bu önem ve anlamlar dini açıdan da değişim göstermektedir. Çalışmada beden, İslamiyet, Hıristiyanlık ve Yahudilik dinleri bağlamında da ele alınmıştır. Dinlerin bedene bakış açılarının genellikle ruh bağlamında olduğu görülmektedir. İslam dini, Yahudilik ve Hıristiyanlığa göre “beden”e daha ılımlı yaklaşarak, bedene önem verilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Örneğin, İslamiyet kadını bir cinsellik objesi olarak görmekten çok insanlığın varlığını devam ettirecek bir güç olarak görmektedir.

Toplumsal olarak “beden”e duyulan ilginin artışıyla birlikte beden sosyolojik açıdan ele alınmaya başlanmıştır. İktidarlar, kapitalizm gibi güç odakları ve tüketim kültürü bedenini sürekli kendisini yenileyerek karşımıza çıkmasını sağlayarak onu bitmeyen bir proje haline getirmektedir. Bu bağlamda “beden”, sosyolojinin önemli araştırma konuları arasında yer alır hale gelmiştir. Beden sosyolojisinin oluşumunda Foucault’nun çok önemli katkıları bulunmaktadır. Birçok düşünür beden sosyolojisi üzerinde çalışmalar yaparak bu alanda eserler vermiştir. Bu bağlamda, tez kapsamında çalışmamız boyunca eserlerinden oldukça yararlandığımız Foucault, Foucault’nun bu konuda etkilendiği önemli isim olan Nietzsche, Bourdieu, Marx, Baudrillard ve Mauss’un beden teorileri ele alınmıştır. Foucault, iktidarların “beden” üzerinde nasıl bir hegemonik yapı oluşturarak bedenleri yönlendirmeye çalıştıkları ve onların disipline edilişleri üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda Foucault, bedeni bio-iktidar kavramıyla ilişkilendirmiş ve panoptikon kavramıyla da bedenlerin disipline edilişi üzerinde durmuştur. Nietzsche ise beden üzerinde kafa yoran ilk düşünürlerdendir. Nietzsche, ruhun varlığını kabul etse de bütün önemi bedene atfederek salt akılcılığa karşı çıkıp, bedeni ön plana çıkarmaktadır. Baudrillard beden kuramında, bedenini tüketim nesnesi haline getirildiği üzerinde durarak tüketim kültürü bağlamında bedenini, cinsel söylemler ve moda gibi tüketim kalıpları üzerinden metalaştırıldığını analiz etmektedir. Bourdieu, beden analizini habitus kavramı çerçevesinde ele alarak, bedenini toplumsallaşma sürecinde, toplumsal olanla etkileşim sonucu ortaya çıktığına değinmektedir. Bourdieu, bu bağlamda bedeni toplumsal bir oluşum olarak görmektedir. Marx ise, tahmin edileceği üzere, sömürülen işçi bedenleri üzerinden bedeni ele almaktadır. Bu bağlamda yabancılaşma kavramının önemi karşımıza çıkarak, kapitalizmin rekabetçi ekonomisiyle girilen metalaşma sürecinden bedenini de nasibini almış olduğunu görmekteyiz. Son olarak Mauss’un, bedensel teknikler kuramıyla, insanın yürüyüş ve duruş biçimlerinden yola çıkarak habitus kavramı bağlamında bedene değinişi ele alınmaktadır.

Moderniteyle birlikte insanların, fiziki görünüşe her şeyden fazla önem vererek onun daha güzel, diri görünmesi ve daha sağlıklı olması adına, kapitalist sistemin dayandığı tüketim kültürünün birer parçası konumuna geldikleri görülmektedir. Tüketim kültürünün, bedenini metalaştırılmasıyla, kitleleri içine almaya çalışması büyük bir beden enformasyonu oluşmaktadır. Bu enformasyon gündelik yaşamda, en fazla kitle iletişim araçları üzerinden sağlanmaktadır. Gazeteler, haber alma aracı olarak

kullanılmasının yanında beden de büyük ölçüde kullanıldığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Gazetecilik kavramının, bilgisayardan sonra, 1990'lı yıllarda internetin karşımıza çıkışıyla değişmeye başladığını görmekteyiz. Basılı gazeteciliğe ek olarak internet gazeteciliği ortaya çıkarak farklı bir gazetecilik anlayışını ortaya koymuştur. Anında güncel haberler alınan internet gazetesi, sınırsız sayfa sayısı imkânıyla geniş bir platform olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda internet gazeteciliği, beden tüketim nesnesi olarak kullanıldığı, önemli bir paylaşım alanı haline gelmiştir. Bedenin metalaşması bağlamında internet ve internet gazeteciliği oldukça önemlidir. Haber almak ve bilgi edinmek amacıyla girilen internet sitelerinde karşımıza beden bombardımanı çıkmaktadır. Bu bağlamda internet gazeteciliğini incelemek çalışmamız için önemlidir. Ayrıca çalışmamızda internet gazeteciliği ile basılı gazetecilik arasında karşılaştırmalı analiz yapılarak daha sağlıklı bir sonuç elde edilmek istenmiştir.

Tez, “giriş”, “sonuç” ve “kaynakça” bölümleri dışında üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “beden”e farklı açılardan yaklaşılarak beden tarihsel, dinsel ve sosyolojik açıdan ele alınmıştır. İkinci bölümde ise, beden metalaşması probleminin teorik arka planı Foucault, Nietzsche, Baudrillard, Bourdieu, Marx ve Mauss'un kuramları çerçevesinde ele alınmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise beden metalaşması, internet gazeteciliği bağlamında ele alınmıştır. Bu analiz, altı tane basılı gazetesi olan internet gazetesi kapsamında bir ay boyunca incelenerek yapılmıştır. 1 Mart ve 31 Mart 2011 tarihleri arasındaki Cumhuriyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Milliyet Gazetesi, Radikal Gazetesi, Sabah Gazetesi ve Zaman Gazetesi 31 gün boyunca basılı ve internet gazetesi olmak üzere, erkek ve kadın bedenlerinin cinsellik, moda ve reklamlar üzerinden kullanılışı bağlamında incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM: “BEDEN” KAVRAMININ FARKLI AÇILARDAN ELE ALINIŞI

1.1. Bedene Tarihsel Bir Bakış

İlk olarak, “beden” kavramını tarihsel bir süreçte değerlendirmek gerekmektedir. Beden tartışmalarının ilk dayandığı noktanın insanlık tarihi kadar eski olduğunu söylemek mümkündür. Eski Yunan’dan beri “ruh” ve “beden” ikilemi günümüze değin süregelmiştir. Zaman zaman aklın, bedeni; zaman zaman da bedenın aklı hatırı sayılır bir üstünlük gösterisiyle alt edişı görülmektedir. Tarihteki belirli kırılma noktaları bu bağlamda önem taşımaktadır. Rönesans’ın gözünde bedenın değer kazanmasıyla fiziksel güzelliğinin yüceltilmesinin birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğunu görebiliriz. Modernleşme süreciyle birlikte ise “beden”ın üstünlüğü, “beden”ın daimi yapılanışı ve yapılandırılışıyla devam etmektedir. Günümüz konjonktüründe baktığımızda, fiziki görünüşün her şeyin üzerinde tutulduğu aşikârdır. “Beden”, “ruh”u alt etme mücadelesine dört bir koldan devam etmektedir.

Sennet, Eski Yunan’da gösterme, teşhir etme, çıplaklık ve açığa çıkarmanın Atina’nın taşlarından okunabildiğini belirtir bizlere. Bu bağlamda eski Yunan’daki beden anlayışının çıplaklıkla değerlendirildiğini görebiliriz. Buradan hareketle Sennet, çıplaklığa yüklenen değerın Yunanlıların insan bedeninin içi hakkında düşünme tarzlarından kaynaklandığını belirtiyordu. Vücut sıcaklıkları üzerinde en fazla yoğunlaşp onu düzenleyebilenlerin giysiye ihtiyaçları yoktu (Sennet, 2008: 27). Eski Yunan’da oldukça önemli görülen ve teşhir edilen bedenın, Aydınlanma Çağı’nda gölgede kaldığı görülmektedir. Bu bağlamda akıl her şeyin üstünde tutulmuş ve beden maddi bir unsur olmaktan öteye geçememiştir.

Bu süreçte öncelikle doğa kanunlarının formüle edilmesi, insan bedeninin daha ayrıntılı olarak öğrenilmeye başlanması, insanoğlunun hayatın anlamı ve oluşumu üzerinde düşünmeye başlamasıyla ve kendine sorduğu sorularla meydana gelmiştir. Bu doğrultuda beden hakkında bir takım sorular sorulmaya başlanarak beden üzerindeki merak gittikçe derinleşmeye başlamıştır. Bedenin sırrı neydi? Organların işlevi neydi? Ölümü yenmek için insan kendine nasıl bakmalıydı? Bu sorular doğrultusunda 17. yüzyılın ikinci yarısında doktorların cevap veremediği bir kişisel bakım merakının doğduğu görülür. 1680’le yaklaşık 1730 arasında, Avrupa bilinci krizinin yanında ikinci

bir kriz, bir beden bilinci krizi yaşıyordu. Bu kriz bir anlamda modern insanın yavaş yavaş oluşumunun göstergesiydi durumundaydı (Gélis, 2008: 73-74).

Bedene yönelik yaklaşımların, her geçen gün kendini yenileyerek farklı oluşumlar yaratması moderniteyle birlikte daha da sorunsallaşmaya başlamıştır. Bedenin işleyişi ve beden sağlığı bu bağlamda önemli noktalardandır. Beden sağlığının gittikçe önem kazanması, insanın kendisini önemsemesi, kendisine bakması ve bedenine özen göstermesini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda beden artık, kilisenin kendisine dayattığı söylemlerden ve onun kontrolünden sıyrılma çabasına girişecekti. Zira bedenin her açıdan keşfi yaklaşmaktadır. Fakat Aydınlanma Dönemi'nde, aklın bedenin elini kolunu bağladığı gerçeği de karşımıza çıkmaktadır.

Mc Culloch, 17. y.y. Aydınlanma Dönemi'nin temel kavramı olan "akıl"ın Kartezyen anlayış içinde, "beden" ile olan karşıtlığı temelinde ele alındığına değinmiştir. Akıl beden karşıtlığı felsefede özellikle önemli bir alan işgal etmiştir. Bu bağlamda özellikle Descartes'in görüşlerinin önemi tartışılmaz. Descartes'in 'Düşünüyorum o halde varım' önermesinin gönderme yaptığı yer "akıl"dır. Kartezyen bakışta "beden" fiziki bir nesne konumundaydı. Maddi bir nesne olan beden, dış dünyanın bir parçası konumundaydı. Akıl ise düşünen ve maddi olmayan kısımda yer almaktaydı. Maddi ve maddi olmayan bu iki varlığın bileşiminden meydana gelen insanın bedenini ise sadece ölüm etkiliyor; ama ruh, yeryüzünde ya da başka bir yerde yaşamaya devam ediyordu. Kartezyen anlayışın da vurguladığı akıl-beden ilişkisinde aklın öne çıkışıyla birlikte, zihinsel aydınlanma bedeni etkileyen önemli bir faktör olarak belirginleşip bedeni nesneleştiriyordu (akt. Nazlı, 2005: 73).

Aydınlanma kendisinin vaat ettikleri ile çözülemeyecek hiçbir şey olmadığını iddia eder. Ona göre akıl ile kavranılamayacak hiçbir şey yoktur ve bütün korkuların anlamlı birer açıklaması vardır. Bütün korkular aklın yönlendirmesi ile çözümlenip korku olmaktan çıkabilmektedir. Bu bağlamda "Aydınlanma" düşüncesi insanı özne olarak kurmaya çalışacaktır. Elbette bu noktada bu projenin bir de nesneye ihtiyacı olacaktır. Bu proje, nesnelere egemenliğine alabildiği ölçüde uygulanabilir hale geleceğine göre nesneleştirilecek olan şeyin de beden olması oldukça normal bir durum olacaktır (Saygılı, 2005: 326). Beden adeta akıl için vardı ve sadece onun taşıyıcısıydı. Beden bir et konumundaydı ve fonksiyonu bundan öteye geçememişti. Bedenin, aklın nesnesi durumunda olması, akli özneleştirmekle kalmayıp aynı zamanda onu göklere

çıkartır. Bu bağlamda evren, yalnız akıl ile açıklanarak geride kalanlar değersizleştirilmektedir.

Bizim nesneden ziyade bir özne olarak değerlendirilmemiz ve doğa yasalarına tabi şeylerden ayrıldığımızı düşünmemiz modern felsefenin kurucusu Descartes'la başlamaktadır. Bedensel olan ve ötesi olarak ayrılan modern ikinci düşünce artık insanın bedeninin ve var olan her şeyin yalnızca anlamını değil, aynı zamanda var olabilme koşulunu da cogito'ya bağlamış oluyordu. Descartes için bu, aklın üstünlüğünün çıkış noktasıdır. Bu çıkış noktası bedenin aşağı bir konumda olmasında oldukça önemli bir noktada yer alacaktır (Camcı, 2009: 72). Descartes, 'varım' önermesinin doğruluğunun ancak akılla ve akıl tarafından algılanabildiği ölçüde doğru olacağını belirtir. Beden, burada evrende yer kaplayan herhangi bir nesne konumundadır. Beden, nesneleştirilip makineden farksız konuma getirilmektedir. Bu noktada beden sadece akıl için var olan "et" olmaktan öteye geçememektedir. "varım" önermesinin temelinde önem arz edenin "akıl" olmasıyla birlikte beden sadece fiziki anlamda yer kaplayan bir "şey" olarak anlamlandırılmaktadır. Bu bağlamda akıl bedenden çok daha önemli ve üstün tutulmaktadır. Asıl olan akılsa, bedene düşen, onun geri planında kalarak nesneleşmesidir. (Işık, 1998: 120).

Işık, bedenlerin fenomenolojide, Kartezyen ikiliğin çerçevesinden çıktığına değinmektedir. (1998: 121) Bu noktada Leder, fenomenolojide iki bedenin karşımıza çıktığını belirtir. Bunlardan biri fiziki, bir diğeri de yaşayan bedendir. Kartezyen anlayış, bedeni fiziki nesnelere arasında bir nesne olarak görmektedir. Fakat Merleau-Ponty ve fenomenolojik yaklaşım için bedenin, dünyada bir nesne olarak ele alınması doğru olmaz; çünkü o, 'dünyanın sayesinde var olduğu' şeydir. Bu noktadan hareketle Merleau-Ponty'nin bedene verdiği önem, dünyanın onun sayesinde var olabileceği yaklaşımından karşımıza çıkmaktadır (akt. Işık, 1998: 121-122). Merleau-Ponty bu bağlamda Kartezyen ikiciliğin getirdiği beden anlayışını eleştirmektedir. Merleau-Ponty için bedenin bu anlayışın dışında çok farklı anlamları vardır. Kartezyen anlayış, bedeni şeyleştirmekte ve fiziki bir nesne dışına çıkarmamaktadır. Merleau-Ponty'ye göre, fenomenolojik yaklaşım çizgisinde, beden kavramı dünyanın var olmasında önemli bir etken ve yaşayan bir niteliğe sahip bir öğedir. Bedenin diğer nesnelere farklı oluşu, "bedenin beni bırakıp gitmeyen, benden ayrılmayan bir obje" olarak görülmesine bağlanabilir (Nazlı, 2005: 77).

19. yüzyılın sonundan itibaren beden üzerindeki düşünceler yön değiştirmeye başlamaktadır. Yavaş yavaş değişen düzen doğrultusunda bedenin toplumsal içindeki konumu farklılaşarak, bedenin toplumsal yönetimi bilinci ortaya çıkmaya başlar. Bu düşünce çerçevesinde beden, etle dünya arasında kurulan bir yapının ve dengenin neticesidir. Toplumsal yapıda bedenin konumu bu bağlamda önemlidir. Bu noktada bedene dair görünümlerin ve değişik etkileşim anlayışlarının bir kurallar bütünü olarak işleyişi ve tutumların değiştirilmesi konusundaki sıradan bakma ve duyumsama tarzları bedenin toplumsal yapısını meydana getirir. Değişik şekillerde beden üzerinden sahip olmak istediğimiz biçimde değişiklikler yapma, makyaj ve dövme gibi bedensel değişiklik argümanları toplumsal konum için oldukça net göstergelerdir. Aykırılık bu bağlamda toplumsal ve ideolojik açıdan etkisini göstermektedir (Corbin, 2011: 8).

Aydınlanma Dönemi'nde, bedenin dışlanması ve adeta ötekileştirilmesi karşımıza çıkarken, 19. yüzyılla birlikte bu anlayış yerini, bedenin akıldan daha önemli bir konuma gelişine bırakmaktadır. Artık bedenin bir "hiç" olarak dışlanması geride kalmış ve bedene atfedilen önem ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda bedene bakım yapma, onu sağlıklı ve diri tutmaya çalışma arayışları başlamıştır. Bedenin bu süreç içerisindeki artan önemi, bedenin toplumsal yapıyı, toplumsal yapının da bedeni şekillendirmesine yol açmıştır. Bu karşılıklı olarak bir etkileşim halini almış ve beden toplumsalın merkezine yerleşmiştir.

Corbin, öznenin yani "ben" in ancak ete kemiğe bürünmüş bir vaziyette var olabileceğini söyler. Bedenle onun arasında bir uzaklık olmadığı görüşündedir. Buna karşın, bedenin uykuda, yorgunlukta, cinsel doyumda, esirgemedede, ölümdede ben'den kaçtığına inanır. Bedenin gelecekteki ceset olduğunu söyleyerek, eski felsefe geleneği bedeni ruhun hapisanesi ve bir gömüt olarak algılar ve "Beden gücün, arılıktan uzaklığın, saydamsızlığın, düşkünlüğün ve maddi direncin karanlık tarafıdır" der (2011: 7).

Şimdiye kadar pek çok filozof bedenin ruhun hapisanesi olduğuna değinmiştir. Bu bağlamda da ötekileştirilen bedenin, onun mükemmelleşmesine engel olduğu düşünülmektedir. Öte yandan bazı filozoflar ise, bilimin ve erdemın mutluluğun hedefi ya da aracı olmadığını düşünerek insanın mükemmelleşmesi için bedenin öncelikle sağlıklı ve iyi görünmesi gerektiği görüşünü savunmuşlardır. Beden ve akıl ikileminin bu iki görüşün etkisi altında kalarak ilerlediğini görüyoruz. Bazı düşünürler aklı

yüceleştirip bedeni nesne konumundan öteye taşımamışlardır. Bazı düşünürler ise, bu durumun aksine bedene önem atfederek onu insan yaşamında önemli bir noktaya koymuşlardır. İnsanın her bakımdan üst seviyede oluşu bedeninin her yönden sağlıklı ve iyi olmasına atfedilmiştir (Aytaç, 2008: 86).

1.2. Dinsel Açıdan “Beden”

Tıbbi olduğu kadar antropolojik de olan beden, Batı tarihinde olduğu kadar evrensel dinler tarihinde de önemli tartışmalara yol açmıştır. “Tanrı’nın bedeni var mıdır?” sorusu bu anlamda dinler tarihi çalışanları için vazgeçilmez sorulardan biri olmuştur. (Akay, 2009: 5). Dini referansların beden üzerindeki etkisi tartışılmaz. Bedenin “asil” yerleriyle “ayıp” yerleri arasında olan bir hiyerarşi vardır. Namus anlayışı bu bağlamda Tanrı’nın tasvip ettiği şeylere göre şekillenir. İnançların da beden üzerinde daima etkili olduğu, birtakım krizlere yol açabileceği, modern çağın ilerleyen zamanlarında bile hız kesmedikleri, göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda, bize takdiri ilahi diye öğretilen bir takım durumların ve hikâyelerin çoğalmasında anlaşılır karşılanabilir (Corbin vd, 2008: 8).

Bedenin çeşitli zamanlarda iktidarlar gibi belirli güç odakları tarafından yönlendirilmek suretiyle kontrol altına alınmaya çalışıldığı bir gerçektir. Bu bağlamda bedenin yeri geldiğinde “en iğrenç nesne” olarak görülmesi de, yeri geldiğinde “en asil yön” olarak değerlendirilmesi de bu güçler kontrolünde ve onların istekleri doğrultusunda oluşturulmuş yansımalarıdır. Din bu güçlerden en önemlileridir. Çünkü ilahi ve meşru bir zemine dayandırmak suretiyle ilerlemektedir.

Kösemihal’e göre, bedene dair din ve bilimin görüşleri farklıdır. Din, bedeninin içindeki ruha bakarken, bilim de bedeninin dışındaki nesnel dünyaya bakmaktadır. Dinin bedenle olan ilişkisi ruh bağlamındayken, bilimin bedenle olan ilişkisi de onu çevreleyen nesnel dünya bağlamındadır. Üç büyük kitap olan: Tevrat’ta, İncil’de ve Kuran-ı Kerim’de yaratılış hakkında bulunan ayetlere baktığımızda görünen ise; insanları kadın ve erkek olarak Tanrı’nın yarattığıdır. Tevrat’ta ruh ve beden ilişkisi; ruhtan yoksun bir bedenin ölü olduğu yönündeyken, İbranilerde ve İslamiyet’te erkeğin sünnet edilmesi, kulak delinmesi âdeti beden üzerinde toplumsal birer görüngü olarak karşımıza çıkmaktadır (akt. Hepşen, 2010: 5-6). Hıristiyanlığın kutsal kitabı olan İncil’de ilk günah ile bedeninin kötülüğe ve şeytana açık bir maddiyatla örülü olduğu

vurgulanmış ancak bunun yanında da İsa'nın Tanrı'nın oğlu olarak görülmesi sebebiyle beden kutsal olduğuna da vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda Hıristiyanlıkta beden, hem kontrol altına alınması gereken her türlü kötülüğe açık bir varlık olarak görülmüş hem de kutsallığından faydalanılabilecek bir mabet şeklinde addedilmiştir. İslam'da ise ruh, nefis ve beden bir arada alınarak bunların insanı meydana getiren bir bütün olduğu üzerinde durulmuştur. Ruhun ölmezliğiyle beden için kuvvet kaynağı olduğuna değinilir (Hepşen, 2010: 6). Dinlerin çeşitliliğiyle beraber bedene bakış açıları da çeşitlenmektedir. Hıristiyanlıkta; İsa'dan ötürü ve onunla kutsanan beden imgesi, Tevrat'ta yerini ruh olmaksızın bir hiç olan beden almaktadır. İslam'da ise; insanı oluşturanın ruh, nefis ve beden oluşu karşımıza çıkmaktadır. Fakat bedeni ayakta tutan gene ruhtur.

Akay, Batı tarihinde ruh ve beden ayrımının sadece Hıristiyanlıkta değil, aynı zamanda eski Yunan'da da olduğunu belirtir. Ölülerin bedenlerine karşıt olarak yaşayanların bedeni veya ölümsüzlerin bedenine karşı ölümlü insanların bedeni karşıtlığının olduğu görülür. Daha önceleri Babilliler'in de düşmanlarının Tanrı'larını, ancak düşmanın mabetlerindeki Tanrı figürlerini yok ettiklerinde düşmanı yenmiş olarak kabul ettikleri görülür. Ayrıca Akay'a göre: "Tanrıların ikona figürü olarak var olan bedenlerinin varlığı düşmanların bedenlerinin varlığı düşmanların bedenlerinin alt edilemediğinin bir kanıtı olarak durmaktaydı". Bu durumu, Yahudi ve Müslüman geleneklerindeki putkırıcılığında da görmek mümkündür. Hatta Bizans, Hıristiyan dünyasının bile bu etkinin altında kaldığı söylenebilir (2009: 5-6). Yahudilik, Müslümanlık ve bunlara Hıristiyanlığı da ekleyerek bu dinlerde putlara tapmanın yasak olduğunu ve hiç hoş karşılanmadığını söyleyebiliriz. Burada Tanrı'nın bedenleştirilmesi durumu karşımıza çıkar ve bu istenen ve onaylanan bir durum değildir. Çünkü Tanrı'nın herhangi bir bedene sığdırılabilmesi ve yakıştırılabilmesi düşünülemez.

İslam'da suretlendirme ve resim konusu oldukça hassastır. Schick'e göre bazı hadislerde suret ve musavvir (suret yapan) kelimelerinin çok olumsuz bir şekilde geçerse de, onların bile muğlâk olabileceğini söyler. Örneğin, Hz. Ayşe'den rivayet edilen bir hadise göre Peygamber, evindeki bir perdeyi üzerinde resimler bulunduğu için kızgınlıkla yerinden sökmüş ve kıyamet günü en ağır şekilde cezalandırılacak olanlar musavvirler olduğunu söylemiştir. Ancak, Hz. Ayşe ondan bir yastık yaptıklarını söyleyerek sözüne devam etmiştir. Bu bağlamda Peygamber'in, resimlerin duvara

asılmasına ve göz önünde olmasına karşı çıkmıştır. Schick, yastık yapımına karşı çıkmamasından resimlerin kendisine itiraz etmemiş olma durumunun çıkarılabileceğini söyler. Bu bağlamda muğlaklığın oluşuyla resim konusundaki farklı düşüncelerin baş gösterme durumu ortaya çıkmaktadır (2011: 61).

Hıristiyan beden anlayışının merkezinde ise, İsa'nın bedenini görürüz. İsa'nın bedeni Hıristiyan dünyasındaki en önemli dini motiflerdendir. Hıristiyan dininde Mesih'in bedenine kurtarıcı olarak bakılması ve buna olan inanç bu durumu pekiştirmektedir. Özellikle 13. yüzyılda Ortaçağdaki aşk meclislerindeki mahkemelerde kadınların eti etkiledikleri teziyle birlikte İsa'nın bedeni en zengin temalardan biri haline gelmiştir. Hatta evlenen Hıristiyan kadınların evlendiği erkek, İsa'nın bedeni olarak kabul edilmekte ve hatta cinsel ilişki sırasında kocasının yüzüne bakmak yerine kadınlardan, İsa'nın tasvirine bakmaları istenmekteydi (Duby'den akt. Akay, 2009: 6). Gélis'e göre, Mesih'in bedenine duyulan inanç ve bağlılık, bedenin yüksek bir mertebeye gelmesine katkı sağlamıştır. Yeniden dirilen Mesih'in kutsal bedeni oldukça büyük önem teşkil etmekteydi. Bir de günahkâr beden imgesi oldukça önemliydi. Kilise, reformlara sonuna kadar karşı çıkmaktaydı ve dini makamlarda "ruhun o iğrenç giysisi" olan bedene karşı daha Ortaçağ'da uyanan kuşkuyu iyice derinleştirdi. Günahkârın hoş görülen bedeni, insanın yoldan çıkmasına neden olan bir tehlike taşımaktaydı. Bunun da bedenden geleceğini hiç aralıksız bir hatırlatma politikası üzerinden yürütmekteydiler (Gélis, 2008: 17). Bu durumu, Adem ile Havva'dan gelen "günahkar bedenler" kavramının dikkat edilmesi gereken bir husus olduğuna değinerek açıklayabiliriz. Kilise kendisinin de bu bağlamda tehlikeye düşürmemek adına bir dizi önlem almıştı. Zira; "Hıristiyanlık bedeni et ve eti de günaha giden bir yol" olarak değerlendirir (Adorno ve Horkeimer'dan akt: Işık, 1998: 107). Beden bir yandan aşağılanıyor ve hor görülüyor, bir yandan da arzulanan bir obje olarak görülüyordu. Bu nokta oldukça hassastı. Bu sebeple kilise bedeni kontrol altında tutarak nasıl toplumsal bedenlere hâkim olabileceğinin peşindeydi.

Battaglia, katolik kiliselerinin içlerinin çok sayıda erkek ve kadın bedeni imgesi içerdiğine değinir. Katolik kiliselerinin birincil imgesinin, şimdi olduğu gibi o zamanlar da, insanlar adına acı çeken Tanrı İsa olduğunu söyleyen Battaglia, çarmıh üzerinde acı çeken bedenin temsilinin, bir insan bedenine sahip olmanın ne anlama gelebileceğine ilişkin bir simge olduğunu belirtmektedir. Bedenin İsa için anlamının, fiziksel acı ve

ölüm ıstırabı çekmek olduğu anlatılmak istenmektedir bu simgelerle. İsa'nın gerçek bir bedene sahip, gerçek bir insan olduğuna ilişkin evrensel ve olumlu bir tanıklık ile cinselliğin gelenekteki olumsuz ele alınış tarzı arasındaki gerilimin dikkat çekici olduğu söylenebilir. İlahiyata göre bedeninin aşağılanması gerekir. Fakat yine de İsa ve azizlerin bekâreti bize, iyi insan olma yönünde, cinsellik gibi bedenimize sahip olmanın önemli anlamlarından olan durumlardan fedakârlık etmemiz gerektiğini göstermektedir. Bu fedakârlıklarla ancak İsa'ya layık iyi insanlar olabiliriz (Battaglia, 2005: 142-143). Hıristiyanlık ile birlikte bedensel ıstırap yeni bir manevi değer kazanmıştır. Acıyla başa çıkmak hazzı yaşamaktan bile daha önemli hale gelmiştir. Bu da İsa'nın çektiği acılara bağlıydı. İsa o kadar acı çekmişken, hayatı kolaylıklar ve haz yaşamakla geçmemişken insanların böyle yaşayarak ödüllendirilmesi doğru olmayacaktı. Bu bağlamda bir Hıristiyan'ın beden karşısında kayıtsız kalışı Tanrı'ya yaklaşmasında önemliydi (Sennet, 2008: 109). İyi bir Hıristiyan olmanın yolu kendini tutabilmekte, nefesine hâkim olabilmekte ve bedensel olarak bazı şeylerden vazgeçebilmekte ve fedakârlıklarda bulunabilmekten geçmektedir. Gülüp eğlenmekten ziyade Mesih'in yaşadıklarını unutmamak ve Tanrı'ya daha yakın olmak adına ızdırıp çekmek gerekmektedir.

Turner'a göre, "beden düşüncesi toplumsal ve siyasal düzenin merkezi metaforu konumundadır. Beden ilk önce kilisenin temel metaforu olmuş daha sonra kapitalizmin ve siyasi kurumların modeli haline gelmiştir" (akt. Saygılı, 2005: 334). Hıristiyanlık kendi iktidarlarını bedenler üzerinde kabul ettirmek için pastoral iktidarı kullanmıştır. Pastoral iktidar, şimdi adına devlet dediğimiz siyasi yapının tam zıttı bir yapılanmadır. Pastoral iktidarlara kısaca, çobanın sürü üzerindeki kollayıcı iktidarını diyebiliriz (Saygılı, 2005: 327). Kilisenin korkularını bastırması ve kendini bir güvence altına almak adına beden üzerindeki projeleri yoğun çalışmalarla sürmüştür. Toplum kitle haline dönüştürülerek elde etmek istenen sonuca bu yolla ulaşılmaya çalışılmıştır. Kitlelere ne yapmaları gerektiği söyleniyor, onlarda buna karşı çıkmaksızın boyun eğiyorlardı. Böylelikle iktidarlar istedikleri şekilde kolayca yönlendirmelerini bedenler üzerinden yerine getiriyorlardı. İktidarlar nasıl olsa kitlelerin yerine düşünüp karar veriyordu. Üstelik kendisine meşru ve karşı çıkılamayacak bir zemin bularak bunu yapıyordu.

Tekelioğlu'nun değindiği gibi, Hıristiyan itiraf-günah çıkarma tekniği temel bir yöntemsel model oldu. Sonradan, 18. yüzyılın başında, bu durum bir devlet stratejisi

tarafından desteklendi. Yeni ve laik meta-strateji idari bir hal almıştı ve bireyin gündelik yaşamın toplumsal söylemle sıkı sıkıya kuşatılmasını amaçlıyordu (1999: 152). Bireylerin attıkları adımlar artık meşru bir zeminde takip ediliyor, her durumdan haberdar olunuyordu. Bu da, mevcut ya da gelebilecek olan tehlikelere karşı haberdar olunmasını ve önlem alınmasını sağlıyordu. Her şey kontrol altında tutulmaya çalışıyor, üstelik ilahi bir koldan bu proje yürütülüyordu. Böylelikle gelebilecek tepkiler ve karşı çıkışların önüne geçiliyordu.

Akay, bedenın yerli kabılelerinde de olduğunu ama bedenın Hıristiyan anlatısındaki anlamının yerlilerden farklı olduğunu belirtir. Hıristiyanlıkta; et-beden, yaralanmış beden, günahla lekenmiş ruhtan ayrılmış ve ruha karşıt olarak var olmuş, maddesizliğe karşı maddeyi anlatan bir beden Hıristiyanlarca fizyolojik bir makine olarak ruhun görünüre indirgenmiş bir figürüdür (Akay, 2009: 5-6). Bedenin ilerleyen zaman dilimi çerçevesinde nasıl metalaştırılarak toplumsal bir proje haline getirildiğini ve bu bağlamda bitmeyen bir “bedenin yenilenmesi” projesinin günümüze kadar süregeldiğini görmekteyiz. Ruh ve beden dikotomisi bitmeyen bir tartışma konusudur.

Battaglia’ya göre,

“Hıristiyanlık Yahudilik ile Grek-Roma dünyasının karşılaşmasından doğmuştur. Bu yararlı klişe, Hıristiyanlığın her iki kökenine değgin izler taşımamasını beklememize yol açar. Bu va’kada, beden kavrayışının büyük bölümünü Helenistik dünyada yaygın olan ruh-beden ilişkilerine dair başat varsayımlardan devralmıştır. Bu kalıt kendisini, bedeni yüksek ve alçak tabiatlarımızın mücadele alanı olarak gören Hıristiyan kavrayışında ortaya koyar” (2005: 144).

Hıristiyan dünyasındaki beden kavrayışlarının kökenin Helenistik Dönem’in izlerini taşıdığını görmekteyiz. Bu bağlamda bedene yüklenen değerli ya da değerli olmayan anlamlarının Hıristiyan dünyasındaki mücadelesi karşımıza çıkmaktadır.

Dinlerde bedenın kadın ve erkek bedeni olarak ayrıldığını görmekteyiz. Yahudilik ve Hıristiyanlık kadın bedenini kötülüğün ve günahın cisimleşmiş biçimi olarak görür ve ondan uzak durulmasını ister. Bu bağlamda bekâret ve cinsel perhiz çok önemlidir. İslam Dini’nde ise hem kadınlar hem de erkekler için cinselliğın gerçeklerine ılımlı yaklaşılır. İslam için kadın bedeni kötülüğün değil, kışkırtıcılığın simgesidir. Bu anlamda da erkeği baştan çıkartabilecek güce sahiptir. Bu sebeple denetim altında tutulmalıdır. Ne var ki beden, fitrat buyruğuna göre; tohum verilmesi gereken topraktır, anadır (Savran, 2010: 23). Bu noktada İslam’ın hem Yahudilik hem de Hıristiyanlığa

göre ne kadar ılımlı yaklaştığı göze çarpmaktadır. Çünkü burada İslam'ın kadını sadece bir cinsellik objesi olarak görmekten öte insanoğlunun varlığının devamını sürdürecektir analık görevi kutsallığı ile özel bir yere yerleştirdiği dikkat çekmektedir. Bu ise İslam'ın diğer dinlere göre ne kadar farklı bir bakış açısı sergilediğini göstermektedir.

İslam dininde bedenlerin teşhir edilmemesi önemlidir. Kuran-ı Kerim'de geçen ayetlerden bazıları bu konu hakkındadır. Örneğin El Azab suresinin 59. ayetinde: “Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle, (kendilerini baştan aşağı örten) elbiselerinden giyip örtünsünler. İşte böyle giyinmeleri, (ıffetli) tanınıp da (ahlaksızlar tarafından) eziyet edilmemelerine daha elverişlidir. Allah Gafurdur, Rahimdir” (s: 427) Aynı şekilde Nur suresi 31. ayetinde de kadınların cinselliklerini teşhir etmemeleri ve iffetlerini korumaları istenmektedir. Fakat aynı zamanda kadınların süs eşyaları ve güzel giysiler giyebilecekleri ama bunları belirli kişilere göstermelerinin uygun olduğu söylenmektedir. Bunun haricinde ise dışarıda bu tür giysileri giymeleri veya takıları takmaları hoş karşılanmamaktadır. Öte dünyada buna uyulduğu takdirde mükâfatlandırılacağı, aksi durumda ise cezalandırılacağı belirtilmektedir.

Öte dünya fikri ve ölüm, din açısından tartışılmaz derecede önemlidir. Hıristiyanlıkta ve Müslümanlıkta ölüm karşısında sürekli yaşama isteği pek kabul edilmez. Fani olan insan elbet bir gün ölmek zorundadır ve bu kaçınılmazdır. Bedenin ölmesi olarak sınırlandırılan ölüm kavramı, bedenin karşısına getirilen ruh kavramını anlamak açısından önemlidir. Bu noktada bedenin bir gün öleceği ile sonlu olduğu ve ebedi olanın ise ruh olduğunu karşımıza çıkarmaktadır (Hepşen, 2010: 6). Bu bağlamda bedenin ruh için bir aracı konumunda olduğunu görürüz. Fakat bu durum bedeni önemsizleştirir nitelikte değildir. Örneğin Kuran-ı Kerim'de birçok surede bir Müslüman'ın bedenine çok iyi bakması emredilmiştir. Zira bedenler birer emanettir. Fakat bu dünyada ölecek olan bedendir. Ruh yaşayacak ve ebedi olandır.

1.3. Sosyolojik Açıdan Beden

Beden sosyolojisi, Foucault'nun 1975 yılında Gallimard Yayınevi'nce yayımlanan kitabı *Surveiller et Punir*'den itibaren Batı felsefesi ve sosyolojisinde en çok konuşulan konulardan biri olmuştur. Foucault'nun “uysallaştırılmış bedenler” üzerine yazdıkları birden çok araştırmacının dikkatini çekerek yolunu açmış ve bu konu

hakkında birçok eser kaleme alınmıştır (Akay, 2009, 5). Beden konusunda Nietzsche'den etkilenen Foucault'nun birçok eseri, beden sosyolojisi alanında uğraşan kişilere kaynaklık etmektedir.

Mc Culloch'a göre, canlı ve biyolojik özelliklerinin ön planda olduğu beden, bedene ilişkin bakışı netleştiren ve sınırlayan Kartezyen bakışın etkisiyle, klasik sosyolojinin doğa ve toplum düalizmi içinde doğal alana ait olmuştur (akt. Öztimur, 1995: 61). Dolayısıyla da klasik sosyoloji, doğal bilimlerden kendini farklı kılma tavrını, "doğal olan" içinde tanımladığı bedene karşı da sergilemişti. Bu tavrı bedeni tamamen yok saymıyordu. Onu var olan ama görünmeyen bir niteliğe indirgeme şeklinde yorumlamak mümkün olacaktır. Diğer bir deyişle klasik sosyoloji, doğal bilimlere karşı gösterdiği tavrını zedelemeyecek şekilde, varlığını kabul ettiği bedene "görünmez" bir nitelik atfetmiştir; beden vardır ama görünmüyordur (Nazlı, 2009, 61). Toplumsal alanda "beden"e duyulan ilginin artışıyla beraber "beden" in sosyolojik olarak inceleme nesnesi haline dönüştüğünü görebiliriz. Modern dünyada insanlar, fiziki görünüme her şeyden fazla önem vererek onu besleme adına tüketim kültürünün birer parçası olmaktadır. Güzellikten, sağlığa; modadan, cinselliğe birçok alanda aktörler yönlendirilmekte ve büyük bir beden enformasyonu ile toplumun bedene yönelik tüketim alışkanlıkları, güncellenerek arttırılmaktadır. Beden, gündelik yaşamda her alanda karşımıza çıkar hale gelmiştir.

Beden, geçmişten günümüze değin ne denli önem teşkil etmişse gelecekte de bunu devam ettirecektir. Beden sürekli olarak değişim ve bir evrim içerisinde. David Harvey: "Son 20 yıldır her tür kuramsal sorgulamanın zemini olagelen "beden"e olan ilgi olağanüstü artmıştır" der (2008, 125). "Beden" yüzyıllardır önemi artan bir şekilde kendisinden söz ettirmektedir. Modernizm süreciyle birlikte bu durum hız kazanmakla birlikte günümüzde kitle iletişim araçlarının bu denli yayılması kendisinden daha da söz ettirmesini sağlamıştır. Kitle iletişim araçları kullanılarak "beden"ler üzerinden daha çok "beden"lere ulaşılmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında gelecekte de bu projenin sürekli bir şekilde kendisini yenileyerek karşımıza çıkması muhtemeldir. Zira bahsedilen durumlar sürekli kendisini yenileyip gelişim süreci içinde ilerlemektedir. Kapitalizmin bu duruma katkısı ise tartışılmaz bir noktada yarar sağlayıcı niteliktedir. Kendisinin en çok beslendiği ve hitap ettiği alan "beden"ler olarak değerlendirilebilir. Kapitalizmi ayakta tutan şeye bakıldığında işçiler ve bedenleri karşımıza çıkar.

Işığa göre, toplumsal çözümlemede bedenin merkezi bir konum almasının temel nedenlerinden bir diğeri ise tüketim toplumunun hazcı yapısındaki temel nenesinin beden olmasıdır (1998: 15). Çünkü beden tüketim nesnesi haline gelmiş ve kitleleri yönlendirmede oldukça önem teşkil eder hale gelmiştir. Bedenin güzel görünmesi ve sağlığı her şeyden önce gelmektedir. Bu da modern tüketim toplumunun en önemli uğraşı alanı haline gelmiştir. Beden toplumsalın merkezine yerleşmiş ve son yıllarda giderek önemini arttırmıştır. Bedenlerin güzel ve sağlıklı olması üzerinden yürütülen bir dizi reklam politikaları üretilmiştir. Bu bağlamda enformasyon çağıyla birlikte beden, kapitalizmin de ilgi odağı haline gelmiştir. Beden üzerinden bir dizi propagandayla kitleler bu konuda yönlendirilir hale gelmiştir. Zira alınan tepkiler çok yoğunudur. Artık insanlar için bedenlerine bakmak çok önemlidir. Örneğin günümüzde kozmetik ürünleri ve zayıflama konusunda, kadınlara erkeklerin merakı ve ilgisi de eklenmiştir. Kendisine bakan yalnızca kadınlar değildir artık, toplumu etkisi altına almayı başarmış bir “beden projesi” vardır karşımızda.

Teknolojinin bu bağlamda oldukça önemli olduğunu söylemek gerekmektedir. Teknolojik gelişmeler ve güçler, ateşin insan tarafından bulunmasından bu yana dek insanların bedenlerini ve yaşadıkları ortamları önemli bir şekilde etkisi altına almıştır. Teknolojinin kullanımı ile birlikte fiziksel kapasite de dâhil olmak üzere bedene ait birçok organ etki altında kalmıştır. Plastik cerrahi ve genetik mühendisliği ile bedene ait teknolojinin etkilerini ciddi anlamda en uç şekilde ele almaktadır. Makineleşmenin etkisini gözler önüne sererek farklı bir bakış açısı geliştirmeye itmiştir. Makinelerle konuşmak, protez ve genomik teknolojiler yoluyla vücudumuzun yeniden şekillendirilmesi, cep telefonlarıyla artan oranda görüşmeler yapılması ve buna bağlı olarak artan harcamalar ve interneti keşfetmek gibi eylemlerle insan bedeni teknolojilere yeniden uyum sağlayabilmek adına bir adaptasyon süreci geçirmektedir. Oluşan hastalıklar ya da sağladığı kolaylıklar ve kullanışlılık yönüyle de bedenleri yeniden organize etmektedir. İnsan bedeni sadece teknolojik gelişmeler ve teknolojiyi geliştirme yoluyla değil, kendi sınırları ile ilgili sorunlara da yanıtlar bularak üretken bir rol oynamaya ve gelişimlerini hızla arttırmaya devam etmektedir (Shilling, 2005: 176-185).

Beden sosyolojisi halen genişlemekte olan bir teorik ve empirik ilgi alanıdır. Önceden insan bedeninin sosyal bilimlerde, özellikle modern kültürün sosyolojisinde sistematik olarak ve büyük ölçüde ihmal edilen bir konu olduğunu söylemek

mümkündür. Ancak, 1980'ler ve 1990'larda sosyal teoride hem bedeni konu olarak sorunsallaştıran hem de aynı zamanda bedenin modern kültürde ve siyasette temel empirik bir problem olduğu yönünde bazı çalışmalar yapılmıştır (Turner, 2011: 264).

İKİNCİ BÖLÜM: BEDENİN METALAŞMASI PROBLEMİNİN TEORİK ARKA PLANI

Beden Sosyoloji'sinin oluşumunda Klasik Sosyoloji kuramcılarının katkıları şüphesiz yadsınamaz. Marx'ın “yabancılaşma”sı, Weber'in “demir kafes”i ve Durkheim'in “anomi”si bu bağlamda incelenmesi gereken konular olup beden sosyolojisiyle ilgilenen isimler için oldukça önem teşkil etmektedir. İlk olarak toplumsallaşma üzerinde duran ve bedeni toplumsal olanın kaynağı olarak gören Durkheim'dan biraz bahsetmek gerekir. Beden kavramı üzerinde önemli isimlerden biri olan Durkheim'in ‘homo duplex’ kavramı önemlidir. Nazlı'ya göre, “homo duplex'in içeriğine bakıldığında, iki tür beden ile karşılaşılır: İlki bedensel arzuların, dürtülerin egemen olduğu egoistik, bireysel bedendir. Diğeri ise, toplumsal kategoriler ve duygular temelinde gelişen bedendir. Toplum içindeki olgunlaşma sürecinde, ‘homodublex'in egoistik görünümü, toplumsal ve moral karakteristiklere göre ikincilleşir. Diğeri bir deyişle ‘bireysel beden’, ‘toplumsal beden’e dönüşür” (2005: 73). Durkheim için “toplumsal”ın oluşumunda beden önemli yer tutmaktadır. Yaşam içinde var olan bedenler aynı zamanda ortak bir paylaşımdan doğar ve bu ortak paylaşım üzerinden bedenler toplumdaki yerlerini alırlar.

Bedenin 1980'den sonraki dönemde temel empirik problemler arasında yer alışı, toplumsal alandaki kadın hareketleriyle uğraşan feminist araştırmacılar için de dikkat çekici olmuş ve beden sosyolojisi onlar için de önemli bir alan haline gelmiştir. Işık'a göre: “Birçok feminist yazar kadın bedeninin diyet, spor ve giyim kuşam vasıtasıyla nasıl baskı altına alındığı ve normalleştirildiği üzerinde durmaya başlamıştır” (Işık, 1998: 61). Bedenin toplumsallaşmaya başlamasıyla birlikte birçok düşünürün ilgi odağı haline gelen beden feministlerin de çalışma alanlarına dâhil olmuştur.

Beden konusunda Butler'ın çalışmaları feminist beden teorileri açısından oldukça önemlidir. Cinsiyet konusu beden sosyolojisinin tartışma alanlarından. Modern toplumlarda egemen konumda olduğu düşünülen heteroseksüellik rejiminin felsefi bir eleştirisini sunan, cinsiyetin heteroseksüel gücün egemenliği sayesinde nasıl üretildiğini ve kısıtlandığını gösteren Butler, özgün bir bedensel maddilikler yaklaşımı ortaya koyar. Butler bedenler problemini bedenlerin maddiliğini onların maddileşmesi ve anlamlandırılmasını sağlayan düzenleyici normlardan ayrı tutulamayacak dinamik bir

gücün ürünü olarak yeniden konumlandırarak ele almaya çalışır. Beden bir güç ilişkileri hiyerarşisi içinde cinsiyetin toplumsal olarak tekrarıyla ortaya çıkar. Butler'ın teorisine göre, cinsiyet rollerimiz bize sonradan toplumun kültürel olarak belirli çerçevede sunduğu bir durum olup biyolojik olarak bize verilen bir durum değildir. Kişinin bu bağlamda herhangi bir cinsiyetle tanımlanması heteroseksüel gücün dayatmasından ibarettir. Butler'ın temel ilgi odağı Mauss'un ifadesiyle 'beden tekniklerinin' veya Foucault'nun ifadesiyle 'genel disiplin nesnesi' olan bedenin maddiliğine bir katkı olarak cinsiyet değil, egemen heteroseksüellik söylemi tarafından belirlenen bir alan içindeki bir konum olarak 'cinsiyet'tir (Turner, 2011: 268-269).

Nietzsche, beden konusunda ilk kafa yoran isimlerin başında gelmektedir. Bu konuda çok eser veren Foucault'nun da ondan etkilendiğini söylemek doğru olacaktır. Foucault'nun eserleri "bedenin metalaşması" bağlamında oldukça önemlidir. O sebeple üzerinde en çok duracağımız isim Foucault olacaktır. Nietzsche, Bourdieu, Marx, Baudrillard ve Mauss da önemli çalışmalarıyla üzerinde duracağımız isimler arasında yer almaktadır.

2.1. Nietzsche'de Beden Analizi

Megill, "beden"den ilk olarak Nietzsche'nin, "Soykütük, Tarih" adlı yazısında bahsettiğini söyler ve bunu anlamlı bulur. Megill'e göre, "Bu yazıda bedeni 'olayların kaydedildiği (dilin izini sürdüğü, fikirlerin çözüldüğü) yüzey, (tözel bir birlik yanılışmasını benimseyen) çözülmüş bir benliğin mekânı ve sürekli dağılan bir hacim' olarak tanımlar" (2008: 363-364). Nietzsche, insan ve kültür üzerinden yaşamı ve oluşu sorun edinmektedir. Yaşamı sonsuz bir olanaklar alanı olarak değerlendirirken oluşun arkasında kalıcı ve değişmeyen bir varlık dünyası aramaktadır. Nietzsche'nin amacı, insanı salt akılcı uygarlıktan uzaklaştırmak ve kendisinin ne olduğu üzerinde düşündürmektedir (Nazlı, 2005: 78). Nietzsche'nin bedene yaklaşımı, aslında Spinozacı birlik düşüncesinin bir tekrarı olarak da görülebilir. Nietzsche, ruhun varlığını kabul etse bile onun görünür halinin ancak onun cisimleşmiş biçimi olan beden olabileceğini kabul eder (Aktay, 2000). Nietzsche, akıl-beden ikiliği üzerine fikir üreten ve bedene önem atfeden önemli düşünürlerdendir. Salt akılcılıktan ziyade bedeninde bu tabloda yer aldığına dikkati çeker. Aklın üstünlüğüne ise tahammül edemez. Bu bağlamda Nietzsche'nin bedeni tamamen ön plana çıkardığını söylemek mümkündür.

Nietzsche, bedeni iktidarlar üzerinden değerlendirerek ele almıştır. Nietzsche, “Değer nesnel olarak nereden ölçüsü alır?” diye sorar ve cevap verir: “Sadece yükseltiden ve teşkilatlandırılan kudretten” (2002: 330). Nietzsche, bedeni insan kültüründeki kendine göre uygun yerine yeniden yerleştirmek istiyordu. Böylece bir bakıma rekabetçi spor çerçevesinde erkek bedenini mükemmelleşmenin ölçütü olarak gören Yunan kültüründeki bedenselliğe verilen öneme geri dönmek istiyordu (Stauth ve Turner, 2005, 112). Sennet’e göre, Nietzsche, Yunanlıları özgür olarak görür ve onları över. (2008: 130) Yunan kültüründeki erkek bedeni Nietzsche için çok önemlidir. “David Levin’in işaret ettiği gibi, Nietzsche, “canlı beden” kavramı içerisinde bütünlüklü bir duyumsallık ve bilgi anlayışını yeniden keşfedip ele geçirebilmek için geçmişe, Sokrates öncesi Yunan’a yönelmiştir. Özellikle de cisimleşme yoluyla gerçekleşen bedensel deneyim karşısında aklın öncelik taşıdığını yadsıyarak anlıkçılığın bir eleştirisini geliştirmeye çalışmıştır. Nietzsche’ye göre, herhangi bir direniş anlayışı için bedenin taşıdığı önemin anlaşılması temel oluşturmaktadır. Nietzsche’ye göre bedenin öneminin kavranma zamanı gelmiştir. Bundan dolayı, Nietzsche’de bedenin tartışılması bütün bir iktidar istenci konusuyla yakından ilişkilidir. İktidar istenci tüm organik bedenler açısından çok önemlidir. İktidar istenci tüm öbür organizmalar üzerinde tahakküm kurma, onları denetim altına alma, onlarla baş etme ve böylece Nietzsche’nin bedenin “iktidar miktarı” dediği şeyi arttırma doğrultusunda evrensel bir itkiyi içerir (Stauth ve Turner, 2005, 112). Nietzsche’nin beden kavramını iktidar istenci ile ilişkilendirdiğini görmekteyiz. Nietzsche’nin karşı olduğu iktidarlara olan direnişin, bedenin anlaşılabilmesi ve öneminin kavranabilmesinden geçtiğinin altını çizdiğini görüyoruz. Nietzsche, iktidarların bedenler üzerinde tahakküm kurma çabalarından bahseder. Bunun aksi durumunun iddia edilmesinin samimi olmadığını düşünür. Her ne kadar akli ön planda tutup hareket ettiklerini göstermeye çalışsalar da iktidarlar bireysel bedenlerden toplumsal alandaki tahakkümüne ulaşmaya çalışmaktadırlar.

Beden konusunda yoğun çalışmalar yürüten Foucault’nun Nietzsche’den çok fazla etkilendiği görülür. Turner, beden sorunsalından söz eden bu iki düşünürün arasında fark olduğuna değinir. Foucault bedeni tıbbi-cinsel söylemlerin bir sonucu olarak görmekteydi. Buna karşın Nietzsche, beden konusunda çeşitli düzeylerde işleyen daha karmaşık söylemlere sahipti. Örneğin Nietzsche bedeni, siyasal, toplumsal ve sanatsal tartışmaların bir benzeri olarak görüyordu; ama bedeni gerçek bir kendilik olarak fizyolojik terimlerle kavramlaştırıyordu. (Stauth ve Turner, 2005, 277).

Foucault'nun beden analizini yaparken de değindiğimiz gibi onun beden kuramı daha tıbbi ve bilimsel bir düzlemde. Foucault da bedeni toplumsal ve siyasal açıdan ele almıştır. Fakat Nietzsche'nin beden analizi bu bağlamda daha keskin hatlara sahiptir ve bu konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Nietzsche'nin ayrıca, Turner'a göre, "beden" terimini kullanma biçimi "oldukça karmaşık ve aynı zamanda aldatıcı ve mizahiydi". Turner Nietzsche'nin bedene yaptığı göndermelerin sıklıkla "bir şok etme taktiği" olduğunu söyler ve Nietzsche'nin "belki de tinin tüm bir evrimi beden sorunundan ibarettir" diyebildiğine değinir. Fakat Turner şuna da değinmeden geçememektedir: "Tutarlı amaçlarından biri de geleneksel felsefedeki zihin/beden ve tin/madde gibi katı ikileştirmelerden kaçınmaktı" (Stauth ve Turner, 2005, 279).

"Nietzsche, Marx'ın yabancılaşma görüşüne koştur bir biçimde, dini zaten hasta olanlar için acıları hafifletici; ama sağlıklı bir topluma uygulandığında bütünüyle zararlı bir uyuşturucu olarak nitelendirmektedir" (Stauth ve Turner, 2005: 48). Nietzsche, bedenin kendisinin sürekli kendisini denetlemeyi hedefleyen dinler, siyasî ideolojiler, siyasî iktidarlar ve organizasyonların isterlerine karşı bir direniş içinde olduğunu; çünkü bizzat kendisinin iktidar istenciyle belirlendiğini söylemiştir. Zannedildiği gibi, iktidar istenci Nietzsche'de olumsuz bir kategori değildir, aksine bedenin en doğal varlığının ifadesidir. İktidar istenci içerisinde olmayan bir beden düşüncesi genellikle Nietzsche'nin dinlere, özellikle de Hıristiyanlığa yakıştırdığı bir düşüncedir ve Nietzsche bunu çok sahte bulur. Çünkü hiç bir şekilde iktidar talep etmeyen, iktidarı önemsemeyen bir bedene ulaşma iddiasındaki bir din, bunu asla gerçekleştiremez. Gerçekte Hıristiyan rahipler, kendilerini toplumdan soyutlamalarına rağmen, kendi bedensel çilelerine rağmen kazandıkları örgütsel iktidar biraz daha sapkın bir tarzda da olsa sonuçta bir iktidardır ve Hıristiyanlık bu iktidarın peşindedir. Sapkın olması, bedenin doğal taleplerine karşı olması ve onları fazla sıkboğaz etmesindedir (Aktay, 2000). Nietzsche tarafından, Hıristiyan dininin iktidar istenci olmayan bir beden anlayışına sahip olması eleştirilmiştir. Nietzsche, bütün iktidarların ve dinlerin beden üzerinden bir denetim kurma amacıyla olduğunu belirtmektedir. Dinler de aynı iktidarlar gibi bedenler üzerinden oluşturdukları bir takım kurallar bütünüyle hükmünü sürmektedirler. Bu bağlamda din ve iktidarlar için beden oldukça önemlidir ve tahakkümlerini bu yolla sağlamaktadırlar.

Fransız toplum kuramı belirlenimcilik ve olguculuğu karşı, sanayi toplumlarının araçsal-ussal temelini eleştirisi olarak beden ve arzuya yöneldi. Fransa’da toplum kuramının belli başlı unsuru olarak Marxçılığın çökmesiyle birlikte, Nietzsche hem kapitalizmin hem de devlet sosyalizminin ardında yatan usçu varsayımların derin bir eleştiricisi olarak giderek daha öne çıktı (Stauth ve Turner, 2005: 37). Nietzsche, akla karşı bedeni üstün tutuşunu şöyle açıklamaktadır:

“Bütün bilinçli hayat, ruhla birlikte akıl, yüreğiyle ve iyiliğiyle, erdemiyle kimin hizmetinde çalışıyor? Araçların mümkün mertebede yetkinleştirilmesinin hizmetinde (beslenme, yükselme aracı) havyasal fonksiyonların araçlarının yetkinleştirilmesinin hizmetindedir her şeyden önce hayatın yükseltilmesi için. “Beden” ve “ten” dediğimiz şeydedir tarif edilemez derecede önem: Bakiye küçük bir aksesuardır. Hayatın bütün zincirini örneği sürdürmenin ödevi ve o şekildeki iplik giderek daha kudretli olsun-Budur ödev. Ama şimdi yürek, ruh, erdem, aklın ilkesel ödevi ters-yüz etmek için kelimenin tam anlamıyla suikast girişiminde buldukları görülmektedir. Sanki onlar hedeflerimizmiş gibi. Hayatın yozlaşması bilincin olağanüstü yanılığa elverişliliğine bağlıdır. O en az içgüdülerle dizginler bu sebeple, en uzun süre ve en esaslı şekilde yanlış müdahalede bulunur (hata yapar). Bu bilincin hoş ve nahoş hislerine göre insan varlığının değeri olup olmadığı ölçülü. Kendini beğenmişliğin bu açıkça haddini bilmezliğinden daha başka bir şey düşünebilir mi? O evet sadece bir araçtır. Hoş ve nahoş duygular da sadece araçtırlar” (Nietzsche, 2002: 330).

Aklın kimilerine göre o tartışılmaz üstünlüğü Nietzsche’de yerini bedenin tartışılmaz üstünlüğüne bırakmaktadır. Nietzsche akılcılığın arkasında olumsuzluk aramış ve bunları eleştirmiştir.

Nietzsche ayrıca, Alman kültürünün “hasta” olduğunu düşünmesi nedeniyle sağlık felsefesi, sağlık sorunu ile direkt bağlantılı olup yazılarının çoğunluğunda, kendi fiziksel hastalıkları nedeniyle, sağlık ve hastalık metaforlarını sıkça kullanmıştır. Bedensel hastalıklar ile toplumsal ilişkiler arasındaki ilişkiyi de önemli görerek üzerinde durmuştur (Nazlı, 2005: 78). “Nietzsche’ye göre, dinç bireylerin ve değerli toplumların amacıdır sağlık” (Stauth ve Turner, 2005: 281). Nietzsche hastalıklardan yola çıkarak bedensel sağlık konusunun önemi üzerine durmuştur. Modern çağla birlikte sağlık çok önemli bir noktaya yerleşmiştir. İnsanlar bedenlerinin sağlığı için büyük çabalar sarf etmekte ve oldukça önemli bir bütçe ayırmaktadırlar. Nietzsche de bu bağlamda sağlığın ileri toplumların amacı haline gelmesine değinmektedir. Dinç bedenlerin tercih edilmesi bu sağlıklı toplum profili açısından oldukça önemli tutulmaktadır.

2.2. Foucault'da “Beden’in Politikleşmesi” Analizi

Foucault, kuşkusuz ‘beden’ çözümlemesindeki en önemli isimlerden birisidir ve beden sosyolojisi üzerine oldukça önemli katkılarda bulunmuştur. Foucault çalışmalarında bu kavram üzerinde durarak insan bedeninin ne denli girift bir yapı olduğunu ve geçmişten günümüze birçok tartışmayı barındırdığını bize göstermektedir. Düşünür, iktidarın ‘beden’ üzerinde nasıl bir hegemonik yapı oluşturmaya çalışarak ‘bedenler’i yönlendirdiğini ve disipline ettiğini göstermektedir. Foucault bio-iktidar ile bedeni ilişkilendirmektedir. Ayrıca Foucault’nun beden analizinde cinsellik kavramı da oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Foucault, bulmaya çalıştığı şeyin; iktidar ilişkilerinin, öznel temsil tarafından ikame edilmek zorunda kalmadan, nasıl olup da maddi olarak bedenlerin derinliğine nüfuz edebildiğini göstermek olduğunu söylemektedir. O’na göre, iktidar bedene ulaşıyorsa, bu öncelikle insanların bilincinde içselleştiği için değildir. Bir biyo-iktidar, bedensel-iktidar ağı vardır. Bu hem kendimizi tanıdığımız hem de kendimizi kaybettiğimiz bir süreçtir. Cinsellik de tarihsel ve kültürel fenomen olarak bu ağıdan yola çıkarak doğmaktadır (Foucault, 2007: 109-110). ‘Beden’in artık toplumsal olanın içinde şekillenen ve onu şekillendiren bir yapı olduğunun anlaşılması ‘beden’in sadece fizyolojik ve afaki bir oluşum olmadığının bir kanıtı olmuştur. Foucault, bedenin yalnızca biyolojik bir unsur olmadığını peşindeydi. İnsan bedenini disipline etmenin iktidarların görevi olduğunu düşünen Foucault, biyo-iktidar kavramını analiz ederek bunu göstermeye çalışmıştır.

1970’lerdeki çalışmalarında Foucault “iktidar” ile “beden” arasındaki ilişkilere önem vererek bunlar üzerinde durur. Örneğin Hapishanenin Doğuşu’nda, Foucault, premodern cezalandırma sisteminde bedenlere yapılan işkence ve askeri talimlerle reform okullarında bedenlerin terbiye edilmesiyle ilgili bir sürü şeye değinir. Ama Foucault’nun “beden” anlayışı sanıldığı kadar somut değildir (Megill, 2008: 363-364). Cezaların fiziki ve oldukça ağır olduğunu ve para cezası yerine doğrudan bedene yönelik olduğunu söyleyen Foucault, ceza-beden ilişkisinin, azap çektirmeye yönelik olanlarla aynı olmadığını söyler. Beden burada araç veya aracı durumundadır. Onu kapatarak veya çalıştırarak bedene müdahale etme durumu varsa, bunun nedeni bireyi hem bir hak, hem de bir mal varlığı olarak kabul edilen bir özgürlükten mahrum bırakmak adınadır (Foucault, 1992: 12). Ceza modern dönemde artık bedene

verilmeyecektir. O zaman ruh burada devreye girecek ve ruha yapılan müdahale karşımıza çıkacaktır. Tıp, psikiyatri ve yargı arasındaki bir ilişki, suçlunun işlediği suç, geçmişi ve ruhsal durumu arasında bir bağ kurulmaya başlanacaktır (Işık, 2004: 78) Anlaşılacağı üzere, belirli yollarla iktidarların bedenleri tahakküm altına aldıklarını görürüz. Bu bazen ceza yöntemiyle ve bedenlerin kapatılışıyla, bazen de modern dünyanın gündelik yaşamda, biz farkına varmadan, bize dayattıklarıyla gerçekleşmektedir.

Sarup, Foucault'nun başlıca amacının tıp, psikiyatri, ruhbilim, suçbilim ve toplumbilim gibi insan bilimlerinin bilgi iddialarını ve uygulamalarını irdelemek yoluyla modern toplumların denetim ve disiplin altında tutulmasına karşı bir eleştiri yolu sağlamak olduğunu belirtir. İnsan bilimleri belli normlar inşa eder ve bu normlar yeniden üretilip meşrulaştırılır. Bu yeniden üretim öğretmenler, toplum işçileri, doktorlar, polisler ve yöneticilerin vasıtasıyla olmaktadır (Sarup, 2004: 110). Modern toplumlarda insanların bedenler üzerinden nasıl yeniden üretilip tahakküm altına alındığının bir göstergesidir bu. Artık modern dünyanın kapıları “beden”lerimizin bize dayatılan biçimde kodlanıp şekillendirilişleriyle bize kucak açıyor. “Beden”lerimiz aracılığıyla yeni kimlik tipleri ve tüketim ideolojileri yaratılmaya çalışılarak “beden”lerimizin esirleştirilmesi mümkün kılınmaktadır. Bu önceleri belli imalarla yapılırken artık aleni bir biçimde farklı kanallarla aktörlere empoze edilmektedir.

Foucault temelde bedenin uzun vadeli ussallaşması ve yönetimiyle ilgilenir. Ayrıca bedenin nasıl olup da çağdaş siyasetin ana hedefi olarak ortaya çıktığı da bu bağlamda önemlidir. Foucault'nun tıp tarihinin, cinsellik çözümlemesinin ve disiplinler sorununa duyduğu genel ilginin gerisinde beden sorunu yatar. Foucault'nun kuramında bedenin bir toplumsal mücadele alanı olmasından ötürü bedenle ilgilenmesi muhalefet ve direnişe duyduğu ilgiyle bağlantılıdır (Stauth ve Turner, 2005: 272-273). Beden, çağdaş siyasetin ve modern toplumların ilgi odağı haline gelmiştir. Bu bağlamda karşımıza bedenin sürekli kendini yenilemesi ve düzenlemesi karşımıza çıkmaktadır. Beden, Foucault'ya göre aslında düşünülenenden çok daha önemli bir noktadadır.

Zamanla Foucault deliller üzerinde uygulanan kontrolün daha sıkı hale geldiğini ve giderek daha fazla kendini düzenlemeye yol açtığını düşür. Burada Weber'in bir ‘çelik kafes’ olarak bürokratik toplum metaforunun yansımaları söz konusudur (Turner, 2011: 74). Foucault'nun disiplin çözümlemesi, Weber'in ussallaşma ve demir kafes

kavramlarıyla uyumlu bir beden sorunsalını içermekteydi. Görmüş olduğumuz üzere, yaptığı tüm çalışmalarda, Foucault bedeni söylemlerin etkisi ve kurumsal-yönetmelik pratiklerin sonucu olarak ele alır. Tıpkı Weber'in dinsel çileciliği, bürokrasiyi ve askeriye bedenin bir düzenlenişi olarak ele alması gibi, Foucault disiplini bedenin bir yönetilişi olarak ele alır (Stauth ve Turner, 2005: 273). 'Beden'lerin iktidarlar karşısında düşünmeksizin çalışıp üretmeleri ve itaatkâr aktörler olmaları son derece önem arz eder. Böylece toplum kitleye dönüşmüş ve her türlü ideolojinin esiri olmaya elverişli hale gelmiş olacaktır. Bu esaretin en önemli silahı ise disiplin kavramıdır.

Foucault'ya göre, bedene hâkim olma ve beden bilinci ancak iktidarın bedeni kuşatmasıyla elde edilebilmiştir. Güzel bedenlerin yüceltilmesi, çıplaklık, kas geliştirme ve jimnastik gibi bu tür faaliyetlerin tümü; çocukların, askerlerin bedeni üzerinde, sağlıklı beden üzerinde iktidarların uyguladığı kararlı ve titiz çalışmalardır. Ayrıca bunlar insanın kendi bedenini arzulamaya götüren bir biçim alır. Ancak iktidar bu etkiyi yaratır yaratmaz, iktidara karşı bedenin talep edilmesi, ekonomiye karşı sağlığın talep edilmesi; cinselliğin, evliliğin, erdemin ahlaki normlarına karşı zevkin talep edilmesi kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır (2007: 39). İktidarların politikalarını beden üzerinden yürütme projeleri boşuna değildir. Bedenlerin cinselliklerine kadar müdahale edilmesiyle iktidarlar, beden üzerinden yurttaşlarının tahakküm altına alınmalarını sağlamaktadır. Ekonomilerin bu bağlamda yürütülmesi de bunun en iyi kanıtlarındandır. Çalışan bedenlerin sağlıklı olması yurttaşların ekonomiye sağladıkları katkı bağlamında tartışılmaz bir durumdur. Sağlık üzerinden de yaratılan ekonomi ayrıca tartışma konusudur.

Foucault cinsiyet üzerinden, cinsiyeti ölçü olarak alıp nasıl bir ekonomi oluşturulmaya çalışıldığını ve cinsiyetin nasıl bir zevk kodu haline geldiğini şöyle açıklar:

“İktidar, cinsiyete hayır demek için bir cinsellik dispozitifini yerleştirmişti. Analizim iktidarı hukuksal olarak kavramanın esiriydi hala. Bu şeyleri tepetaklak etmem gerekiyordu; cinsiyet fikrinin cinsellik dispozitifini içinde olduğunu ve sonuç olarak, onun köklerinde bulunması gereken şeyin, reddedilmiş cinsiyet değil, bedenlerin ve zevkin pozitif ekonomisi olduğunu varsaydım. Oysa Batı'daki işleyiş tarzıyla zevkin ekonomisinde temel bir özellik vardır: Cinsiyet, anlaşılabilirlik ve ölçü ilkesi olarak bu ekonomiye hizmet eder. Binlerce yıldan bu yana, tüm zevkin yasasının, en azından gizlice, cinsiyet olduğuna ve cinsiyeti ölçülü hale getirme zorunluluğunu meşru kılan ve onu denetim altına alma imkânını veren şeyin bu olduğuna bizi inandırmaya çalışıyorlar. Her zevkin önünde cinsiyet vardır ve cinsiyetin doğası kendini üremeye

vermeyi ve bununla sınırlı kalmayı ister şeklindeki bu iki tema köken itibarıyla Hıristiyan değil, Stoacı temalardır ve Hıristiyanlık, Stoacılığın neredeyse evrensel felsefe olduğu Roma İmparatorluğu'nun devlet yapılarıyla bütünleşmek istediğinde bu temaları yeniden ele almak zorunda kaldı. Böylece cinsiyet zevk kodu haline geldi. Batı'da (erotik bir sanata sahip olan ve zevkin yoğunlaştırılmasının bedeni cinsellikten arındırdığı toplumların aksine), sonuç itibarıyla bütün cinsellik dispozitifinin ortaya çıkmasına yol açmış olan şey, zevkin cinsiyet yasalarıyla bu şekilde kodlandırılması oldu. Ve tüm zevklerin kodunu, nihayet keşfedilen cinsiyet terimleriyle çözdüğümüzde özgürleştirmeye inandırıldık. Oysa ki, daha ziyade, cinsellsizleşmeye, cinsel açıdan normlandırılmamış olan genel bir zevk ekonomisine yönelmek gerekir” (Foucault, 2007: 113-114).

Giddens, Foucault'nun disiplinler iktidarların genişlemesi ve sanayi kapitalizminin yükselişi arasında bağlantı kurarak, Marx için modern çağı örnekleyen yerin fabrikalar, Foucault içinse hapisane ve tımarhane olduğunu söylemiştir (2001: 272). Hastaneler 19. yüzyıl ortalarından itibaren Jeremy Bentham'ın Panaptikon'unun ahlaki ve fiziksel mimarisi üzerine inşa edilmeye başlamıştır. Bunlar hastaların her zaman ve her şekilde görülebileceği, gözlenebileceği ve gözetim altında tutulabilecekleri mekânlardı (Turner, 2011: 72). Foucault, modern toplumdaki gözetimi anlatmak için Bentham'ın “panoptikon” kavramından yola çıkmış ve iktidarın gözü olarak “panoptikon” kavramını karşımıza çıkarmıştır. Böylece kişi kendisini her an gözlenebilir olan durumu karşısında çaresiz kalarak durumu içselleştirmekte ve içsel zorunlu olan bir şekilde olumlu eyleme yönlendirmektedir. Foucault'a göre kural şudur:

“Çevrede, halka şeklinde bir bina; ortada bir kule; kulede açılmış olan geniş pencereler halkanın iç cephesine bakmaktadır. Çevre bina hücrelere ayrılmıştır, hücrelerin her biri bina boyunca derinlemesine uzanır. Bu hücrelerin iki penceresi vardır: Biri içeriye doğru açıktır, kulenin pencerelerine denk düşer; diğeri dışarıya bakarak, ışığın bir baştan bir başa hücreyi kat etmesini sağlar. Bu durumda merkezi kuleye bir gözlemci yerleştirmek ve her bir hücreye bir deli, bir hasta, bir mahkûm, bir işçi ya da bir öğrenci kapatmak yeterlidir” (Foucault, 2007: 86).

Turner'a göre Panaptikon, gardiyanlar, bekçiler ve muhafızlar için merkezi bir gözetleme noktası olarak tasarlanmıştır. Bu gözetleme noktasından başlayarak koşullara kadar davranışları her zaman gözetlenebilecek şekilde kişiler yerleştirir. Foucault'ya göre, panaptikon baskıcı gücün imparatorluk alanıdır. Mekândaki tüm bedenler, her zaman gözetlenebilecek şekilde düzenlenmiş bir şekilde disiplin altına alınmaktadır. Günümüzde çoğu hapisane ve akıl hastanesinin mimarisinin hala panaptikonun etkisini taşıdığını görülmektedir (2011: 72-73). Foucault, bireylerin baskıcı iktidarlar tarafından ve zorbalıklarla kontrol altında tutulmasından ziyade psikolojik etkileri olan bu yerleşim biçimlerinin çok daha etkili olacağı kanısındadır.

Birey her dakika izlendiğini düşündüğü için davranışlarını ona göre ayarlayacak ve bu bir süre sonra kalıcı bir hal alacaktır.

Foucault kitlelerle devlet aygıtı arasındaki bedensel ilişkinin evrimi nedir sorusuna şöyle cevap vermektedir:

“Öncelikle burjuva ve kapitalist toplumlarımızda iktidarın ruh, bilinç, ideallik adına beden gerçekliliğini yadsıdığı şeklindeki çok yaygın bir tezden uzaklaşmak gerekir. Gerçekten de, iktidarın uygulanmasından daha maddi, daha fiziksel, daha bedensel hiçbir şey yoktur... Bizimki gibi bir kapitalist toplumun işleyişi için gerekli ve yeterli olan bedensel kuşatma türü nedir? XVIII. yüzyıldan XX. yüzyıl başına kadar iktidarın bedeni ağır, etkili, sabit, titiz bir şekilde kuşatması gerektiğine inanıldığı kanısındayım. Okullarda, hastanelerde, kışlalarda, atölyelerde, sitelerde, konutlarda, ailelerde rastlanan bu korkunç disipline edici rejimler buradan kaynaklanır...” (Foucault, 2007: 41).

Foucault bu sözlerinin arkasından sanayi toplumlarının beden üzerinde çok daha gevşek bir iktidarla yetinebileceğinin farkına varıldığını ve bundan böyle cinsellik üzerindeki denetimlerin yumuşatılabileceği ve başka başka biçimler alabileceğinin keşfedildiğine değinir. İktidarlar güçlerini muhafaza edebilmek ve otoritelerini güçlendirmek amacıyla çeşitli yöntemlerle Foucault'nun da değindiği gibi disipline edici rejimlerle baskı oluşturma çabası içindedirler. Örneğin kilise baskısı bunun en önemli göstergelerindedir.

Foucault için cinsellik konusu beden çözümlemesinin en önemli etkenlerindedir. Foucault, Hıristiyanlıkta uygulanan günah çıkarmanın aslında cinselliğin anayurdu olduğunu öne sürmektedir. Ortaçağ papazlarının insanların cinsel yaşamlarıyla ilgili ayrıntılı sorular sorması bunun en önemli göstergelerindedir. Cinsellik toplumun gözünde “beden”den ibaret bir durumdayken bundan sıyrılmaya başlamıştı. Artık papazlar sadece insanların ne yaptıklarıyla ilgilenmiyordu. Yaptıkları şeydeki taşıdıkları niyet de artık önemli bir hale gelmişti (Sarup, 2004: 108). “Beden” zihinlerde artık bir “et” parçası olmaktan çıkarak, etlerin birleşimden daha başka, daha bütün bir şey haline gelmiş ve “zihin”lerin kontrolü de eklenmiştir. Birçok alana baktığımızda zihinlerin kontrolünün de beden aracılığıyla hâkim kılınmaya çalışıldığını görürüz. İktidarlar için, moderniteyle birlikte artan oranda, artık zihinlere ulaşmanın yolu bedenlere hâkim olma olarak adlandırılabilir hale dönüşmüştür. Bunun, din kurumu, eğitim kurumu, hapishaneler ve fabrikalarda en güzel örneklerini görebiliriz. Örneğin fabrikalar ve okullara baktığımızda üniformalar karşımıza çıkmakta ve aktörleri tek tiplendirerek farkındalıklarını kaybetmelerine neden olmaktadır.

Sorgulanmak istenmezler. Zira onlar insanlar için düşünüp karar vermişlerdir. İktidar bunu emreder ve aktörler uygulamak zorundadır. Yoksa devreye ceza mekanizması girecektir. Korku ve baskı mekanizmasıyla bu amaçlarını gerçekleştirmektedirler.

Cinsel söylemlerde bu durumun bir parçası haline gelmiştir. Artık kapitalizm için ve onunla birlikte var olan bireylerin cinsel yaşamı gözetim altında tutularak tüm benliğiyle en üst seviyede verim alınması mümkün kılınmak istenmektedir. Tekelioğlu'na göre, "Genel bir nedensellik önermesi önceden kabul edildi ve uygulandı; bu yolla cinsiyet her şeyin olası bir nedeni olarak algılandı. Öznenin kendi cinselliğine dair öznel bir 'itirafta' bulunmaksızın kendi gerçeğini anlama şansı yoktu" (1999: 152). Foucault, baskı çağının yüzyıllar boyunca süren özgürlüğünden sonra onun, kapitalizmin gelişmesiyle çakışmasının sağlandığını ve böylece baskı çağının burjuva düzeniyle tek vücut olacağını söylemektedir. Ayrıca cinselliğin böyle katı bir biçimde bastırılmasının altında genel ve yaygın bir işe koşma çabasıyla olan uyumsuzluk yatmaktadır. Foucault, iktidarların cinselliği bastırmaları noktasına kuşkuyla yaklaşmaktadır. Foucault cinselliğin ne eski çağlardan beri tamamen bastırılmaya çalışıldığını ne de tam tersine yüceltmeye çalışıldığını söylemektedir (Foucault, 2010: 14-18).

Giddens'a göre, iktidar teorisi Foucault'nun cinsellik tarihinin eksenini oluşturur. Bu olguyu bugün çağdaş Batı toplumunda anladığımız biçimiyle "cinsellik", Foucault 'ya göre, iktidarın ürünüydü, iktidar cinselliği bastırmıyordu. Cinselliğin modern zamanlarda özgül bir siyasi anlamı vardı; çünkü beden disiplini ile nüfusun kontrolü arasındaki kesişimde yer alan özellikler ve faaliyetlerle ilgiliydi. (2001: 271) "Foucault sözde baskı hipotezini reddederken başka bir tarihsel gerçeğe dikkat çekiyor: 17. yüzyıldan bu yana yoğun bir cinsel söylem patlaması yaşanmakta" (Tekelioğlu, 1999: 151). Birtakım söylemler cinsellik üzerinden verilmektedir. Hatta belirli bir zaman diliminden itibaren bu artarak devam etmektedir. Foucault bu noktaya dikkati çekmektedir. Cinsel söylemler algıda seçicilik yaratarak daha çok dikkatleri üzerinde toplamaktadır. Bu bağlamda iktidarlar da bunun farkına vararak hareket etmektedirler.

Turner, bedenin idaresinin gerçekte cinselliğin kontrol altına alınması olduğu söyleyerek bunun kadınların cinselliğinin ataerkil ve patrist güçler tarafından düzenlendiğini söylemektedir. Turner, nüfusun yeniden üretimi ve bireysel bedenlerin kısıtlanması kurumsal düzeyde doğurganlığın kontrol edilmesini sağlayan bir

ataerkilliğin çıkarlarına uygun bir şekilde düzenlenmesinden bahseder (2011: 121). İktidarların kitleleri yönlendirmesinin bir diğer eksenini cinselliklerdir. İktidarlar, örneğin nüfus planlaması adı altında aktörlerin ne zaman kaç çocuk yapmaları gerektiğini ya da yapmaları gerekip gerekmediğini düzenlemektedirler. Bu yolla bedenlere farklı müdahalenin varlığı karşımıza çıkmaktadır. Ne kadar, ne özellikte yurttışa sahip olduğunu hesaplayan bir iktidar bu müdahaleyi yapmaktadır. Doğum kontrol hapları bu noktada verilebilecek bir örnektir.

Foucault artık zevkin cinsel organla özdeşleştirilmesinin geride kaldığını şöyle vurgulamaktadır: “Bedenimizi sayısız zevkin olası kaynağı olarak kullanma olanağı çok önemli bir şeydir. Örneğin, zevkin yeme geleneksel inşasını ele alırsak, fiziksel zevklerin ya da tensel zevklerin her zaman içecek, yiyecek ve cinsel ilişki olduğunu görürüz. Ve bedeni, zevkleri kavrayışımız bunlarla sınırlı gibidir” (Foucault, 2007, 280). Modern çağla birlikte bedene yönelik insanların duyduğu ya da olası duyabileceği zevklerin artık sadece cinsellik üzerinde sınırlı kalmadığını görüyoruz. Çeşitli alanlarda zevkin aranmaya çalışıldığı aşikârdır. Foucault bu sözlerinde uyuşturucu maddeleri de örnek göstermiştir. Onun değindiği gibi, cinsellikten başka zevk verici unsurlar aranmaya başlanmıştır.

Foucault, kendisiyle 1975 yılında yapılan bir söyleşide iktidarların beden üzerindeki tahakkümü hakkında şunları söyler:

“Hiçbir şey iktidarın uygulanması kadar maddi, fiziksel ve bedensel değildir... Bana öyle geliyor ki on sekizinci yüzyıldan yirminci yüzyılın başlarına kadar bedenin iktidar tarafından kuşatılmasının ağır, kafa yorucu, titiz ve sabit bir süreç olması gerektiğine inanılıyordu. Okullardaki, hastanelerdeki, kırsaldaki, fabrikalardaki, şehirlerdeki, yurttardaki, ailelerdeki korkunç disiplinler rejimlerinin sebebi de budur. Sonra, 1960'lardan başlayarak, böyle hantal bir iktidar biçiminin eskiden zannedildiği kadar kaçınılmaz olmadığı ve sanayi toplumlarının beden üzerinde çok daha gevşek bir iktidar biçimi kurmakla yetinebilecekleri anlaşılmaya başlandı. O zaman cinselliğin denetiminin zayıflatılabileceği ve bu denetime yeni biçimler verilebileceği keşfedildi. Günümüz toplumunun ne tür bir bedene ihtiyacı olduğunu incelemek gerekir” (Megill, 2008: 358).

Geçmişten günümüze kadar olan süreçte bedene yönelik uygulanan politikalar her açıdan ve her şekilde çağa göre değışikliğe uğramıştır. Beden, iktidarlar tarafından kuşatılmıştı. Bu kuşatmanın da ağır disiplin gerektirdiğine inanılıyordu. Çünkü okul, hastane ve fabrika gibi toplumsal alanlarda bu biçimde uygulamalar hâkimdi. Fakat sanayileşmeyle birlikte bu anlayış yerini daha serbest bir rejime bırakmıştır. Toplumsal

olana göre “beden projeleri” oluşturulmuş ve ihtiyaçlara göre beden düzenlemeleri yapılmıştır. Tabii ki bu beden politikaları her topluma göre ve her zamana göre farklılıklar içermektedir.

Son olarak Foucault’nun çalışmalarının merkezinde tıbbi araştırmaların önemli bir yer tuttuğunu belirtmek gerekmektedir. Foucault, Tıp Sosyolojisi için oldukça önemli bir isimdir. Bu alanda önemli çalışmaları olan Turner’a göre:

“Foucault belirli tıbbi söylemler ile toplumdaki güç kullanımı arasındaki ilişkiyi, yani söylemler, pratikler ve uzman meslek grupları arasında zamanla itifakların nasıl geliştiğini araştırır. Bu Foucaultcu güç/bilgi araştırması bir beden (bireyler) ve bedenler(nüfuslar) araştırması etrafında düzenlenir. Foucault, beden etrafındaki tıbbi mücadeleleri tarihsel açıdan modern olarak görür. Bu mesleki ve tıbbi söylemler bedenler ve nüfuslar üzerinde disiplin uygulanarak sağlanan gözetimle ilişki içinde gelişmişlerdir (2011: 19-20).

Tıp sosyolojisinin gelişmesi adına Foucault’nun çalışmaları oldukça önemlidir. Konuları ele alışındaki bilimsellik unsuru bu noktada önemlidir. Bu durumu beden çerçevesinde ele alıp toplumsallaştırması ve bunu bir idari güçle ilişkilendirmesi bu bağlamdaki katkıları açısından kayda değerdir. Foucault’nun, kamudaki sorunlar üzerinde düşünürken bu etkenler üzerinden hareket etmesi, tıp sosyolojisi alanındaki katkılarını sağlam bir zemine oturtmasını sağlamıştır.

2.3. Baudrillard ve Tüketim Nesnesi Olarak Beden

Baudrillard’ın beden analizi tüketim kültürü bağlamındadır. Bedenlerin tüketim kültürü içerisinde nasıl metalaştırıldığı ve bu bağlamda bireylerin kitlelere dönüştürülerek beden üzerinden nasıl yönlendirildiğini ele almaktadır. Sanayileşmeyle başlayan tüketim çılgınlığı günümüzde artarak devam etmektedir. Bu süreçte cinselliğin kullanılışı da oldukça önemlidir. Beden bu bağlamda yeniden keşfedilerek tekrar tekrar yenilenmektedir. Tüketim kültürü sadece bedenleri değil zihinleri de tüketmektedir.

“Tüketilen şeyler arasında diğer nesnelere daha güzel, daha kıymetli, daha eşsiz –tüm diğer nesnelere özetlemesine rağmen otomobilden bile daha fazla yan anlamla yüklü- bir nesne vardır: Bu nesne beden’dir. Bin yıllık bir püritanizm çağından sonra fiziksel ve cinsel özgürleşme biçimi altında bedenin “yeniden keşfi” ve reklamda, modada, kitle kültüründeki (özellikle de dişil bedenin, ki bunun neden böyle olduğunu açıklamak gerekecek) mutlak-varlığı –bedenin etrafını kuşatan sağlık, perhiz, tedavi kültü, gençlik, zariflik, erillik/dişillik saplantısı, bedenle ilgili bakımlar, rejimler, fedakarca uygulamalar, bedeni kuşatan Arzu söylemi-, bunların hepsi bedenin günümüzde

kurtuluş nesnesine dönüştüğünün tanığıdır. Beden bu ahlaki ve ideolojik işlevde tam anlamıyla ruhun yerini almıştır” (Baudrillard, 2010: 163).

Bu bağlamda Baudrillard’ın bedeni, dişil ve eril olarak sınıflandırdığını görürüz. Sadece bedeni dişil olarak değerlendirmemektedir. Bilhassa günümüz modern toplumuna baktığımızda erkeklerinde bu bağlamda tüketim kültürünün önemli birer parçası olduğunu görmekteyiz. Fakat dişil bedenin öneminin bu noktada daha ön planda olduğu aşikârdır. Erkek ve kadın artık bedenlerini en güzel gösterme uğruna bir çabaya girişmiştir. Birçok alan bu bağlamda bu durumu tetikleemektedir. Örneğin moda ve medya sektörü bu anlamda oldukça kışkırtıcıdır. Birçok yüklemle birlikte bedenleri tahakküm altına almaktadırlar.

Baudrillard, kadın ve bedeni tüm Batı tarihi boyunca kölelikle temellendirildiğini ve aynı sürgün cezasını paylaştıklarını belirtmektedir. Kadının cinsel tanımının tarihsel kökenli olduğuna değinerek: “Bedenin baskı altına alınması ve kadının sömürülmesi, sömürülen (dolayısıyla tehlikeli) her kategorinin doğrudan doğruya cinsel bir tanım almasını isteyen duruma ait” olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Baudrillard’ın kadının ve bedenin aynı kaderi paylaştığını düşündüğü söylenebilmektedir. Baudrillard eskiden cinsiyet olarak köleleştirilen kadının günümüzde cinsiyet olarak özgürleştirildiğini belirtmektedir. Hatta kadının özgürleştiği ölçüde kendi bedeniyle karıştırıldığını belirtmektedir (Baudrillard, 2010: 163-175). Baudrillard’ın bakışıyla cinsel özgürleşmeyle kadın, kadın ile cinsel özgürleşme tüketilmektedir (Nazlı, 2009: 65). Bedenin özgürleşmesi ile tüketim kültürü tetiklenmekte ve bedenin bu bağlamda bu kültür içinde yeniden üretilmesi söz konusu olmaktadır.

“Her yerde ‘cinselliğin patlaması’, ‘erotizmin tırmanması’ söz konusu. Cinsellik, kitle iletişiminin tüm anlam alanlarını gösterisel bir biçimde üst-belirleyen tüketim toplumunun ‘ilk sayfalarındaki konusu’ haline geldi. Görmeyi ve dilemeyi gerektiren her şey cinsel bir tını aldı. Tüketilmesi gereken her şey cinsel bir teşhir peşinde. Aynı zamanda elbette tüketime sunulan cinselliğin kendisi” (Baudrillard, 2010: 184).

Baudrillard da cinsellik söylemlerinin artması hakkında Foucault ile paralel düşünmektedir. Cinselliğin giderek kapitalizmin bir nesnesi olarak daha ticarileştiğini görmekteyiz. Kapitalizmin bedenler üzerindeki projesi en büyük desteğini cinsellikten almaktadır. Her nesneyi cinsellikle buluşturarak sunulabilir bir halin aldığını görmekteyiz. Örneğin araba reklamlarında mayolu ve bikinili kızların arabadan çok kendi bedenlerinin teşhir edilmesini ve bu şekilde beden ile araba arasında bir koşullanma

şeklinde bir bağlanmanın sağlanarak toplumun daha fazla tüketime yönlendirilmesi kapitalizmin gerçekleştirdiği en büyük dayatmalardan biridir.

Baudrillard için tüketim, materyalist bir durum olarak algılanmamalıdır. Tüketim idealist bir uygulamadır. Burada tüketilen sadece nesnelere değil aynı zamanda düşüncelerdir de. Baudrillard tüketimin, kültürel göstergeler ve bu göstergeler arasındaki ilişkiler ile ilgili bir konu olduğunu vurgulamak istemektedir. Bunun da ötesinde tüketim artık durmayacak bir hale gelmiştir. Bu idealist uygulamanın fiziksel bir doyuma ulaşması mümkün değildir (Bocock, 2009: 75). Modern çağla birlikte tüketim vazgeçilmez bir noktaya gelmiştir. İnsanların sorgulamadan tüketmeleri gerektiği zihinlere yerleştirilmiştir. Toplumunu bedenler üzerinden yönlendirerek düşünmemiz engellenmiş ve toplumdaki kitleye doğru hareket edilmiştir. Zira kitleler kolaylıkla yönlendirilebilirler. Bu bağlamda Baudrillard, “kitleler miknatislanabilirler, çünkü toplumsal denen şey onları statik bir elektrik gücü gibi sarıp sarmalamaktadır” (2006: 11) diyerek bunun en güzel biçimde örneğini vermiştir. Baudrillard bu noktadan, tüketim kültürü ve kitlelerin bu bağlamdaki yönlendirilişi, tepkileri ve tepkisizlikleri üzerinden hareket etmektedir. İnsanlar tüketimde hep daha fazlasını istemektedirler.

Günümüzde her yerde bedenın “yeniden keşfi”ni ve tüketimini, tanımladığımız haliyle güzellikle birlikte yöneten cinselliktir. Tüketim nesnelere cinsellikle süslenerek tüketiciye sunulmaktadır. Narsisik yeniden kuşatma yoluyla bedenın değerli kılınmasını buyuran güzellik buyruğu, cinsel bakımdan değerli kılmak olarak erotiği içerir. Baudrillard burada erotiğin cinsellikten ayırt edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Cinsellik ve erotizm birbirinden ayrılmaz bir parçadır. Güzellik ve erotizmin kadın için olduğu gibi erkek için de geçerli olduğunu belirtir (Baudrillard, 2010: 167-169).

Tüketim, artık insanların kim oldukları ve kim olmak istedikleri ile ilgili duygularını etkilemektedir. Kimlik duygusunun gelişimini çevreleyen olgularla iç içe bir durumdadır. Bu nedenler tüketimi ekonomik olduğu kadar da toplumsal, psikolojik ve kültürel yönden de insanları kuşatmaktadır (Bocock, 2009: 10). İnsanlar, tüketim kültürü dolayımında yapılan analiz ve projeler doğrultusunda doymak bilmeden tüketmeye yönelmektedirler. İnsanlar kendilerini nasıl olmak istedikleri doğrultusunda şekillendirmektedirler. Örneğin bedenlerine her türlü müdahaleyle olmak istedikleri ya da kendilerine sunulan şekliyle olmaları gerektiğini düşündükleri biçimlere girebilmektedirler. Bu bağlamda tüketim bedenleri dört bir koldan kuşatarak kendisine

bağımlı kılmaktadır. Tüketimi düşünmek bile insanlar için oldukça keyif verici bir duygu haline gelmektedir. Hatta tüketimin kendisinden daha keyifli bir durum olmaktadır çoğu zaman. Baudrillard bunu şöyle açıklamaktadır:

“Bu tüketimde hiçbir sınır olmadığını gösterir. Eğer safça inanıldığı gibi tüketim bir yalayıp yutma, bir içine çekme isteği olsaydı, o zaman bir doyuma ulaşmamız gerekirdi. Ama durumun böyle olmadığını biliyoruz: hep daha fazla ve daha fazla tüketmek istiyoruz. Bu karşı konulmaz tüketim isteği ne bir takım psikolojik etmenlerin sonucu ve ne de basit bir rekabet gücüdür. Eğer tüketim bastırılmaz bir duygu gibi görünüyorsa, bunun sebebi (bir noktanın ötesinde) artık gereksinimlerin doyurulması ya da gerçeklik ilkesi ile ilişkisi kalmamış olan tam bir idealist uygulama olmasıdır; dolayısıyla, tüketimi ‘yatıştırmak’ veya gereksinimler için normalleştirici bir ilişki ağı oluşturma arzusu saf ve saçma bir ahlakçılık olacaktır” (akt. Bocoock, 2009: 75).

Tüketim kültürü artık tüketicilerin doyuma ulaşmalarına izin vermemektedir. İnsanlara tüketebildikleri kadar var oldukları mesajı verilmiş, üstelik bununla kalmayıp bu mesajı hazmettirilmiştir. Tüketmeden mutlu olamayan bir toplum vardır artık karşımızda. Hatta tüketmenin hayali bile tüketicileri mutlu etmeye yetmektedir. Tüketmeleri onları doyuma değil daha çok tüketmeye yönlendirmektedir. Bedenler üzerinden gerçekleştirilen bu tüketim projesi amacına ulaşmış ve bedenleri esir almıştır.

2.4. Bourdieu’da Beden’in Toplumsallaşması

Işık’a göre Bourdieu’da, “Beden üç noktada toplumsal sınıflandırma için önemli bir konuma oturmaktadır. Bunlardan ilki, bedenin bireyin sosyal konumuyla ilişkisidir. İkincisi, habitus’un cisimleşmesiyle alakalıdır. Üçüncü noktaysa, beğeni çerçevesinde ortaya çıkmaktadır” (Işık, 1998: 138). Bu üç nokta Bourdieu’nün bedenin toplumsal sınıflar bağlamında açıklanmasında yardımcı olacaktır. Ayrıca Bourdieu, “habitus” kavramından yola çıkarak bir beden çözümlemesi yapmaktadır. Yatkinliklarımız, bedeni oluşturmada, toplumsallaşma bağlamında oldukça önemlidir.

Bourdieu, “Beden toplumsal bir dünyadır; ama sosyal dünya bedendir” diyerek bedeni hem somutlaştıran bir aktör hem de silinmeyecek bir varsayım olarak şekillendirmiş ve aktif bir toplum ifadesi olarak ortaya koymuştur. (Shilling, 2005: 61) Bourdieu, bedenlerin toplumsal etkileşim sonucu ortaya çıktığı üzerinde şöyle durmaktadır:

“Sosyal bilimin has nesnesi, ne tüm “metodolojik bireyciler” tarafından naif bir biçimde temel gerçeklik olarak kutsanan o esn realissimum [en gerçek varlık] olan bireydir, ne

somut bireyler kümesi olarak gruplardır; tarihsel eylemin iki gerçekleşmesi arasındaki ilişkidir. Yani toplumsal olanın bedenlerde (ya da biyolojik bireylerde) inşa edilmesiyle ortaya çıkan, dayanıklı ve aktarılabilir algı, beğeni ve eylem şeması sistemleri olan fiziksel nesnelere habituslar ile toplumsal olanın fiziksel nesnelere yarı-gerçekliğine sahip olan mekanizmalarda ya da şeylerde kurulmasının ürünü olan, nesnel ilişki sistemleri olan alanlar arasındaki karanlık ikili ilişkidir” (Bourdieu ve Wacquant, 2003: 117).

Bourdieu’ye göre bedenler, toplumsal olanla etkileşimi sonucu ortaya çıkar ve şekillenir. En büyük etki toplumsallaşma sürecidir. En gerçek varlık olan birey, toplumsal bedenlerde inşa edilir. Bireylere aktarılan durumlar üzerinden toplumsallaşılır ve bu bağlamda belirli yatkınlıklarımız oluşur.

Bourdieu’nün tanımlamalarında geçen habitus kavramı, bedene yönelik çağrışımları bünyesinde barındırmaktadır. Sınıf bağımlılığı, yatkınlık gibi ifadelerle sosyal ortamlara yönelik tasavvurlar sağlayarak, bireylerin ilişkilerinden oluşan bir sistemi ortaya koymaktadır (Shilling, 2005: 62) Habitus kavramı özellikle bedenin her zamanki veya tipik duruşu olarak adlandırılabilir. Bourdie’nün habitus kavramı temelde “biz” ve “çevremizdeki dünya” arasındaki ilişkilere işaret etmektedir. Bu kavram sadece hareketlerimizi ve konuşmalarımızı değil, aynı zamanda düşünme tarzımızı, eşyayı sınıflayışımızı, dünyayı görüşümüzü ve duygularımızı da etkilemektedir (Yel, 2007: 564,565). Bourdieu toplumsal etkileşim üzerinde önemle durmuştur. Bedenin çevresindeki dünya ile etkileşiminden doğan bir dizi eğilime ve harekete sahibizdir. Bu sadece bedensel hareketlerle ve yatkınlıklarla da sınırlı değildir. Aynı zamanda düşünme biçimimize de etki etmektedir. Hayata karşı duruşumuzu ve bakış açımızı da etkilemektedir. Bu bağlamda Bourdieu’nün habitus kavramının hem bedeni hem de zihni kapsadığını söyleyebiliriz.

Jenkins’e göre, Bourdieu’nün alışkanlığı ele alış biçiminde beden merkezi bir konuma sahiptir. Alışkanlık, farklı beğenilerin, zevklerin ve eğilimlerin toplamı olarak bedenlerde cisimleşmektedir. Bourdieu, beden ve alışkanlık arasındaki ilişkiyi ‘hexis’ kavramı çerçevesinde ele almaktadır. ‘Hexis’ orijinal olarak Yunan kökenli bir kelimedir. Mimikler, duruş biçimleri ve yürüme tarzı gibi bedensel hareketleri ifade etmektedir (akt. Öztimur, 2007: 585). Bu bağlamda bedensel ‘hexis’in kişisel ve toplumsalın bileşiminden ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Birey olarak davranışlarımızı toplumsallaşma sürecinde ediniriz. Toplumu oluşturanın, toplumsallaşma sürecinden doğan etkilerle yatkınlıklara kavuşan bireylerin olduğu

düşünülürse, birbirlerinden beslenmelerinin doğal karşılanabileceği çıkar karşımıza. Bireysel bedenler toplumsal olandan, toplum da bireysel bedenlerden etkilenmektedir.

Bourdieu, dil kullanımı ve beden arasında da bir ilişki görmektedir. Bu, sosyalleşme süreci içinde, aileden başlayıp okula değin uzanan süreçte toplumsal ve sınıfsal olarak kabul gören meşru dil kullanımının öğrenilmesiyle alakalıdır. Kişinin sosyal değerini oluşturan kendi dil ürünü ve beden değeridir (Işık, 1998: 141). Habitusun toplumsallaşma sürecinde bedenlerimizde oluşur. Biz çocukluğumuzdan itibaren gördüğümüz her şeyi habituslarımıza ekleriz. Yaşadığımız çevre, aldığımız eğitim, edindiğimiz kültürel değerler bu bağlamda oldukça önemlidir. Toplumsal dilimiz ve kültürel mirasımız bedenlerimize eklenerek bu süreç devam etmektedir.

“Toplumsallaştırma işlevi, cinsel tahakküm bağıntılarının giderek bedenselleşmesini sağlar: Mitsel dünya görüşlerinin temelinde bulunan, biyolojik cins temsilinin toplumsal inşasını dayatır ve bedenleşmiş gerçek bir siyaset olan bedensel bir hexis aşılar. Başka bir deyişle, eril sosyodise özgül etkililiğini, tahakküm bağıntısını, zaten kendisi biyolojik kılınmış bir toplumsal inşa olan bir biyolojiye kaydederek meşrulaştırmasına borçludur. Cinsel olarak farklılaşmış ve farklılaştırıcı olan bu ikili aşılama işi, (erkekliğin, erilliğin teşhirini kolaylaştıran) şeref ve savaş oyunları gibi temel sayılan oyunlar karşısında ya da ileri toplumlarda siyaset, iş, bilim gibi en değerli oyunlar konusunda kadınlara ve erkeklere farklı yatkınlıklar dayatır. Erkek bedenlerinin erkeksileştirilmesi ve kadın bedenlerinin kadınsılaştırılması yoluyla kültürel keyfiliğin bedenselleştirilmesi, yani bir bilinçdışının kalıcı inşası gerçekleşir” (Bourdieu ve Wacquant, 2003: 172).

Bedenler cinsel olarak farklılaştırılıp ona göre toplumsallaşma sürecine girmektedirler. Yatkınlar bu süreçte cinsiyetlere göre belirlenip aktarılmaktadır. Örneğin erkek çocuklara araba verilip, kız çocuklara bebek verilerek o yönde habitusları şekillendirilmektedir. Erkekler erkek oluşlarının farkına yatkınlıkların toplum tarafından bireye kazandırılışıyla farkına varmaktadır. Erkekliğe ve kadınlığa yüklenen anlamlar kültürel olarak da farklılık göstermektedir. Kültürel bağlamda kadınlığın ve erkekliğin nasıl olması gerektiği bireylerde bu yolla bedenselleşmektedir.

Bourdieu'ye göre, bedeninin duruşu ve hareketleri kişinin toplumsal alanda edindiği konumu yansıtmaktadır. Bourdieu, Cezayirli Kabil topluluğunda kadın ve erkeklerin bedensel duruş ve temsillerini incelemiştir. Buradan hareketle, bedensel olanın belirlenmesinde toplumsal olanın etkilerini tartışır. Kadınlar ve kadınların mekânı sessizliği, gizliliği, sadeliği yansıttığını söyleyen Bourdieu, erkeklerin de hareketi temsil ettiğini belirtmektedir (akt. Öztimur, 2007: 585). Beden üzerindeki

toplumsallaşma süreçleri toplumsal olanla kodlanmaktadır. Toplumsallaşma bu bağlamda oldukça önemlidir. Bourdieu'nün terminolojisinde bedenin kullanım biçiminin, klasik beden-zihin ayrımlarına alternatif bir değerlendirme olarak sunulması mümkündür (Jenkins ve Lawyer'dan akt. Öztimur, 2007: 585).

Bourdieu, beden çözümlemesinde bedeni erkekler ve kadınlar bağlamında ele almıştır. Bourdieu, bilinen toplumların birçoğundaki kadınlara yüklenen aşağı statü mahkûmiyeti için ise şunları söyler:

“Erkekler, simgesel iktidarı korumaya ya da genişletmeye çalıştıkları evlilik stratejilerinin öznesiyken, kadınlara, her zaman ittifakları tescil etmeye yönelik simgeler gibi dolaşıma girdikleri bu mübadelelerin nesnesi olarak davranılmıştır. Kadınlar, böylece simgesel bir işlevleri olduğundan, bekâret ve edeple tanımlanan kadın faziletine ilişkin erkek idealine uyarak, fiziksel değerlerini ve cazibe güçlerini arttırmaya has bedensel ve kozmetik özelliklerle donanarak, simgesel değerlerini korumak için sürekli uğraşmaya zorlanırlar” (Bourdieu ve Wacquant, 2003: 173).

Bedenlerimiz bir takım kodlamalarla yönlendirilmektedir. Ne yapmamız gerektiği bize verilir ve biz rollerimizi ona göre oynarız. Fakat bu roller önceden bizim adımıza belirlenmiştir. Kadınların edepli, namuslu ve hamarat olmaları istenmiştir. Evlilik kurumu da nesneleştirilmiştir. Kadın aynı zamanda erkeğin beğeni nesnesi konumundadır. Bu beğeniyi üzerinde oluşturmak için de kendisini diri ve güzel tutmalıdır. Bu toplumsallaşmanın ötesinde günümüzde bir rant kapısı olarak görülüp bedenlere yapılması gereken şey olarak sunulmaktadır. Bu çerçevede erkeğe bu görüntünün öznesi olmak düşmektedir. Karşılaştığı aksi bir durumu yadırgamakta ve kendisine verilen rolün mantığına bürünerek senaryoya uymaktadır.

Bourdieu'nün habitus kuramı ve beden üzerine düşüncelerini en açık biçimde ortaya koyan sosyolojik analizlerinden bir tanesi seçkinlik üzerinedir. Bourdieu için herhangi bir seçkinlik arayışının başlangıç noktası, kişinin kendi bedenidir. Kişinin kendi bedeni çıkış noktasıdır. Örneğin yemekte beğeni, her sınıfın kendi beden anlayışına ve besinin beden üzerindeki etkilerine bağlıdır. Bu beğenideki farklılıklardan dolayı, beden üzerindeki güzellik, sağlık ve dayanıklılığı hakkındaki düşünceler, sınıftan sınıfa farklılık göstermekte ve önemleri artmakta ya da azalmaktadır (Işık, 1998: 139-140). Toplumsal sınıfların kendilerine özgü yaşam koşulları mevcuttur. Beğenilerimiz de buna göre şekillenmektedir. İşçi ailesinin beğenileriyle ve ihtiyaçlarıyla üst orta sınıfa ait bir ailenin ihtiyaçları ve beğenileri birbirinden farklıdır. Örneğin bir işçinin vücudunun çok daha kalorili besin maddelerine ihtiyacı vardır.

Habitus bedeninin toplumsallaşması olarak nitelendirilirse bu bağlamda her sınıfın kendine göre bedensel şekillenışı vardır. Seçkinlik anlayışında, kendi bedeni kişinin çıkış noktasıdır. Bu bağlamda tüketim tarzlarında farklılıklar olduğunu söyleyebiliriz.

Tüketim, sosyal gruplar arasındaki farklılıklar oluşturmaya yarayan bir toplumsal ve kültürel uygulama olarak nitelendirilebilir. Örneğin yiyecek, içecek, giyecek, televizyon izleme ve alışveriş gibi konularda çalışan sınıfların tüketim tarzlarıyla orta sınıfın alt gelir grubunun tarzları arasında önemli farklılıklar vardır. Bourdieu'ya göre, tüketim kalıplarını etkileyen şey, tek başına gelir değil; onunla birlikte ailenin kültürel ve sembolik değerleridir (Bocock, 2009: 71).

2.5. Marx: Bedensel Özne Kuramı

Marx'ın çıkış noktası sömürülen işçilerin bedenleri olmuştur. İşçilerin çalışma koşullarının fiziki ve psikolojik şartlar bağlamında oldukça ağır oluşu ve işçilerin insani şartlardan çok uzak bir şekilde çalıştırılışı Marx'ın beden konusundaki görüşlerinin merkezi olmuştur.

Harvey'e göre: "Günümüzde tüm savların indirgenemez temeli olarak bedene geri dönme furyası, dolayısıyla, diğer düşünürlerle olduğu kadar, Marx'ın başladığı noktaya geri dönme furyasıdır" (2008, 130). Marx, bilmek isteyebileceğimiz her şeyi anlatmasa da, kapitalizmde bedensel öznenin üretimiyle ilgili bir kuram önerir. Hepimiz sermaye dolaşımı ve birikimi dünyasında yaşadığımızı göre, bu kuram günümüz bedenlerinin doğası hakkındaki her iddiada kaale alınmalıdır. Marx'ın kategorilerinin geçersiz olduğu veya daha da kötüsü demode olduğu gibi yüzeysel bir sebeple bundan kaçınmak, bedeninin nasıl sorunsallaştırılacağına dair hayati bir boyuttan kaçmak demektir (Harvey, 2008, 131).

Kapitalizm, rekabetçi ekonomik girişim ve genellenmiş metalaştırma süreçleri arasında kurulmuş bağlantılar yüzünden yapısal olarak çok hareketlidir. Marx tarafından tanımlanmış olan nedenlerden dolayı kapitalist ekonomi, hem içsel hem de dışsal olarak (ulus-devlet alanının içinde ve dışında) aslen istikrarsız ve huzursuzdur. Marx, belki de çağdaşlarının her birinden çok daha açık bir biçimde, modernliğin ne denli yıkıcı ve onarılmaz bir etkisi olduğunu algılamıştı. Aynı zamanda, modernlik Marx için,

Habermas'ın çok yerinde bir adlandırmasıyla, “tamamlanmamış bir proje”dir (Giddens, 2004: 66).

Marx, kapitalizmin patolojisiyle özel olarak ilgilendi. Kapitalizmin, gayri insani ve adaletsiz bir sistem olduğuna değinerek bütün bu sebeplerden dolayı yakın ve kaçınılmaz gördüğü komünist toplumun karşıt kutbunda yer aldığına inanıyordu (Elster, 2004: 513). ‘Çalışan beden’, aynı zamanda ‘kontrol altında tutulan beden’dir. Dikkatlice bakıldığında, Hıristiyanlık ve Kapitalizm, hem dinsel hem de ekonomik çerçeveler içinde ve rasyonel bir temelde kontrol altında tutulan bedeni ortaya çıkarır (Nazlı, 2005: 75). Marx'ın da bu bağlamda bedenlerin çalışarak kontrol altında tutulmaya çalışılmasının analizini yaptığını söyleyebiliriz. Marx'ın beden üzerinde “yabancılaşma” kavramı ile durduğunu görmekteyiz. Marx, emeğin içinin kendisine yabancılaşma konusunda: “Bir kere, çalışma işçinin dışındadır, yani onun özsel varlığına ait değildir. Onun için çalışırken kendini olumlamaz, yoksar (inkâr eder), mutlu değil mutsuzdur; fiziksel ve zihni enerjisini serbestçe geliştirmez, bedenini harcar ve zihnini yok eder.” der (akt. Parkan, 2011: 203). İşçiler çalışırken bedenleriyle eylerler. Zihinlerini çalıştıracak ve düşünecek pek fazla zamanları olmamaktadır. Kendilerinden sürekli çalışmaları ve en üst seviyede verim sağlamaları istenmektedir. Durum bu şekilde ağır olunca hayattan aldıkları tat da en alt düzeyde olmaktadır.

Nesneleşme kavramı işçiler tarafından üretilen şeylerin yasal durumlarıyla ilgilidir. Kapitalizm öncesinde, işçi tarafından üretilen şeyler ona ait olurdu. Onu üreten o işçinin kendisi idi. Bu ürettiği malı da kendisi kullanırdı ya da bir başkasının malı ile takas ederdi. Para kullanmaya da gerek duyulmazdı. Fakat endüstri devrimi ve onun fabrika üretim yöntemlerinden sonra, üretilen mallar yasal olarak, onların meydana getirilmesine yardımcı olan işçilerin değil, fabrika sahibinin mülkiyeti haline gelmişti (Bocock, 2009: 53).

Marx'a göre: “İnsanın türsel varlığını, hem doğayı, hem de manevi türsel özelliğini insanın dışında bir varlığa, bireysel varoluşunun bir aracına çevirir. Dışarıdaki doğayı ve insanın manevi özünü, insanca varlığını yabancılaştırdığı gibi; insanı kendi bedenine de yabancılaştırır” (akt. Parkan, 2011: 206). Ayrıca Marx, “İnsanın kendi emeğinin ürününden, hayat-etkinliğinden, türsel varlığına yabancılaşması olgusunun dolaysız bir sonucu, insanın insana yabancılaşmasıdır. İnsan nasıl kendi kendisiyle karşı karşıya geliyorsa, öteki insanla da karşı karşıya gelmektedir. İnsanın işiyle, emeğinin

ürünüyle ve kendisiyle ilişkisi için geçerli olan, insanın öbür insanla öbür insanın emeği ve emeğinin nesnesi için de geçerlidir” der (akt. Parkan, 2011: 206). Bu noktada insanın bedenine yabancılaşmasını dışında, insanın insana yabancılaşması durumu da karşımıza çıkmaktadır.

Beden Hıristiyanlıkta olduğu gibi, kapitalizmde de hem sevilir hem reddedilir (Işık, 1998: 107). Beden bir yanda aşağılanırken diğer yandan da arzulanan durumundadır. Bedenler bir yandan çalıştırılırken, bir yandan da bu çalıştırılan bedenlerin hizmet ettiği taraftaki bedenler yer almaktadır. Başka bedenlerin beğeni nesnelere oluşturmak adına kendi bedenlerine yabancılaşan bedenlerin varlığı çıkar karşımıza.

“Toplumsal emek sürecine dâhil edilmeyen tek yaşam alanı olarak korunan ruh, bedenden de ayrılır ve ruhun bu özgürlüğü, yoksulluğa ve bedenin esaretine bahane bulmak için kullanıyor ya da başka bir deyişle, ‘varoluşun kapitalist ekonomiye ideolojik teslimiyetine hizmet’ eder. Ancak öte yandan ruh, şeyleşmeden koparılmasıyla yatıştırıcı bir işlev gördüğü gibi, şeyleşmeden en az etkilenen alan olarak gerçeklikte unutulmuş hakikati de gösterir. Beden, yoksulun fabrikaya kiralandığı haliyle ahlaki bir görev, fahişelikte ise bir zevk aracı, bir meta haline gelirken güzel olan, ‘bir mutluluk vaadi’ olarak sanatta korunur” (Marcuse’dan akt. Kejanlıoğlu, 2005: 245).

Bedenlerin meta olarak değerlendirilişinde işçilerin bedenleri verilebilecek en iyi örneklerdendir. Yaşamları mutluluktan yoksun bir şekilde sürekli çalışıp kapitalizmi beslemek zorunda olarak geçmektedir. Çünkü çalıştıkları ölçüde var olabilirler. Bedenlerin ister bir zevk aracı olarak isterse de çalışan bir makine olarak görülmesi bu gerçeği değiştirmezken, bedenlerin bir meta olarak her açıdan kullanıma sunulması karşımıza çıkmaktadır.

İşçi, emek gücünü kapitaliste emek sürecinde kullanması için satar, karşılığında parasal bir ücret alır ki kapitalist tarafından üretilen metaları satın alarak yaşamını sürdürsün ve işe gidebilsin. Marx’ın insan, beden, irade olarak işçi ile işçinin bedeninden meta olarak çıkarılan emek gücü arasında yaptığı ayırım, radikal bir eleştiriyi beraberinde getirir. İşçiler kaçınılmaz olarak yabancılaşmışlardır; çünkü yaratıcı kapasitelerine kapitalistler metalaşmış emek gücü olarak el koymuştur (Harvey, 2008, 131-132). Harvey ayrıca, bedensel ritim ve arzuların “makinenin bir parçasıymışçasına” baş eğmelerini sağlamak için, emeğin daha fazla saat dilimleri boyunca aktif hale gelmesi yönünde bir toplumsallaşma eğilimi yaratımından bahsetmektedir. Emek güçlerinin kapitalizmin istediği doğrultuda devinimleri

sağlanmaktadır. İşçilerden beklenen maksimum verim ve şekillenebilen bir yapıya sahip olmalarıdır. Bu duruma yardımcı olacak etmenlerde oldukça önemlidir. Örneğin: işçilerin beden yapıları ve sağlık durumları...

Tabii ki sağlık durumuna verilen önemin önceliği işçi sınıfından ziyade burjuvazinindi. Fakat daha sonra yaşanan korkunç olaylardan sonra proletaryanın da sağlığına eğilindi. Foucault, Marx'ın XIX. yüzyıl başında Avrupa'da tanık olunan korkunç işçi sınıfı katliamı için anlattıklarını hatırlatarak sözlerine devam eder: "Dehşet verici barınma koşulları içinde yaşayan, yetersiz beslenen insanlar, erkekler, kadınlar, özellikle çocuklar, bizim hayal bile edemeyeceğimiz bir süre boyunca çalışmak zorundaydılar: Bir iş gününde on altı, on yedi saat" (Foucault, 2007: 159). Bu saat dilimleri boyunca ağır işlerde çalışmak en nihayetinde robot olmayan insanlar için oldukça ağırdı ve birçok ölüme sebep olmuştu. Bundan sonra bu düzlemde çalışma saatleri ve işçilerin sağlık durumları kısmen iyileştirilmeye çalışılmıştı. Zira işçi sınıfının telef olma durumuyla karşı karşıya kalınmıştı. İnsan bedeninin bir makinenin kimyasından farklı olduğu ve proletaryanın bedenlerinin sağlıklıyken daha verimli olduğu bir gerçektir. Bu durum görünürde proletaryanın yararına yapılan iyileştirme eğilimleri gibi dursa da aslında kapitalistlerin kendi çıkarları doğrultusundaki bir çıkarsamadan ibaretti ve sürekli bir yenileme ve yeniden üretim sürecindeydi.

Giddens'a göre, insanoğlu yarattıklarını denetim altına alabildiği için bu canavarı evcilleştirebilir. Kapitalizm bu modernitenin yönetilmesi ve yönlendirilmesindeki sıra dışı bir yoldur (2004: 138). Kapitalist üretimin gelişmesi, iş gören bedenin ne olduğunun radikal bir biçimde dönüşmesini beraberinde getirir. İnsan bedeni üzerinde bitmeyen bir proje inşa edilmiştir ve bu proje birtakım çelişkili yönler çeker. Beden üretken bir makine ve akışkan bir organizma olarak görülmüştür. Bu bağlamda bedenin sınırlarının mühendisliğini ve keşfini yapan bir dizi bilim türemiştir (Harvey, 2008, 133). Kapitalizmin ve üretim şekilleri ve stratejilerinin sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde olması beden üzerindeki bu projelerin sürekli yeniden üretilmesini sağlıyor. Buradaki önemli nokta iş gören bedenlerin üretilmesi ve iş görmenin verimli hale getirilişinin toplumsal bünyenin sürekli olarak şekillendirilmesiyle mümkün kılınmasıdır. İşçinin sermayeye artı değer kazandırması her şeyin önündeydi.

On dokuzuncu ve yirminci yüzyıl başlarında, toplumsal hastalığı iyileştirmeye çalışan düzeltme hareketleri başlamıştır. Anarşizm'den Marksizm'e dek tüm toplumculuk türleri sömürüyü kaldırmanın, çalışan insanları bağımsız, özgür ve saygın insanlara dönüştürmenin gerekliliği üzerinde duruyordu (Fromm, 1996: 99). Bu çabayı en çok veren isimlerin başında kuşkusuz Marx gelmektedir. İşçilerin zor ve ağır çalışma koşullarından insani ölçülerin dışındaki çalışma saatleri Marx'ı çok etkilemiş ve dikkatleri bu noktaya çekmeye çalışmıştır. Sermayenin birikimi adına bedenlerin hiçe sayılarak sömürülmesi noktasında önemli çalışmalar yapmıştır. Hatta bu durumu siyasi bir düzleme taşımıştır. Bu siyasi süreç hakkında Foucault şunları söyler:

“Beden sorunu, giderek daha ısrarlı bir şekilde, siyasi bir sürecin –bu devrimci bir süreç mi, bilmiyorum- akışı içinde ortaya çıktı. 1968'den beri olur bitenlerin –ve öyle görünüyor ki, 1968'i hazırlamış olanların- son derece anti-Marksist olduğu söylenebilir. Avrupa'daki devrimci hareketler Marx etkisinden, on dokuzuncu ve 20. yüzyıla özgü kurumlardan nasıl kurtulacaktır? Bu hareketin yönelimi buydu. ‘Marksizm = devrimci süreç’ özdeşliğinin, bir tür doğma oluşturan bu özdeşliğin yeniden sorgulanmasında beden temel önemde değilse de, önemli parçalardan biridir” (Foucault, 2007: 40-41).

Foucault, kendisinin hem Marksist perspektiften hem de Marksizm yanlısı perspektiften ayrıldığını vurgulamaktadır. Marksist perspektifle ilgili olarak, iktidarın etkilerini ideoloji düzeyiyle sınırlandırmaya çalışanlardan olmadığını belirterek, ideoloji sorununu ortaya atmak yerine, beden ve iktidarın beden üzerindeki etkileri sorununu inceleyerek daha fazla materyalist olunabileceğini düşündüğünü belirtmektedir. Marksizmin bilince ve ideolojiye ayrıcalık tanınmasını eleştirmiştir. Foucault kendisinin “beden”e gösterdiği ilgi ile Marksizm'in ona gösterdiği ilginin farklı olduğunu belirtmektedir. Marksist görüş ideoloji bağlamında hapsedmiştir. Ayrıca iktidarlar bilgiyi engellemek yerine onu üretmiş ve beden üzerine üretilen bilginin askeri ve eğitsel disiplinler sayesinde olmuştur. Ayrıca Foucault, marksizm yanlılarını sert bir biçimde eleştirmiştir (Foucault, 2007: 41-42).

Yapılan çalışmalara bakıldığında Marx'ın beden ve ekonomi/teknoloji arasındaki ilişkiye değindiğini görürüz. Marx'ın kapitalizm için bir konum olarak beden analizi, geriye kalan tüm toplumsal pratiklerin bir takım akıcı çevrelerle, insan bedeninin yaratıcı ilişkisinin ters olmasına dayanır (Shilling, 2005: 25-32).

2.6. Mauss: “Bedensel Teknikler”

Antropolog olan Mauss, “bedensel teknikler” teorisiyle sosyolojik olarak yaklaşmıştır beden kavramına. Neden bedensel teknikler kavramını kullandığını şöyle açıklar:

“Bedensel teknikler diyorum, zira bedensel tekniklerle ilgili bir çalışmadan, bir sunumdan ya da arı ve basit bir betimlemeden yola çıkarak bedensel teknikle ilgili bir teori yaratılabilir. Bu ifadeden anladığın, insanların bir toplumdan diğerine geleneksel olarak kendi bedenlerinden yararlanma biçimleridir. Her halükarda, somuttan soyuta doğru hareket edilmelidir, ancak bu işlem tersine döndürülmemelidir” (Mauss, 2005: 467).

Mauss yürüyüş ve duruş biçimlerinden yola çıkarak habitus kavramına değinmektedir. Mauss’a göre her toplumun kendisine özgü alışkanlıkları vardır. Örneğin savaş sırasında aynı zamanda bir ordudan diğerine farklılıklar gözlenmektedir. Mauss, bu alışkanlıkların kişilere göre değil; toplumlara, eğitim biçimlerine, zevke, moda ve prestij değerine göre değiştiğini söyler (2005: 471). Mauss’a göre bedensel teknikler, insanların bedenlerini kullanma şekli ve bedensel hareketler, toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Her toplumun kendi içindeki oluşumlarından kaynaklanan farklılıklardır bunlar. Her toplumun konuşma biçimleri uyuma biçimleri, bir şeyler anlatma biçimleri oldukça farklıdır. Her toplumun kendine özgü alışkanlıkları vardır. Mauss bu durumu şöyle örneklendirir:

“Oturma sırasında uygun ve uygunsuz el pozisyonları vardır. Bu nedenle, bir çocuk masaya oturduğunda dirseklerini vücuduna dayıyor ve yemek yemediğinde ellerini dizlerine koyuyorsa, o çocuğun bir İngiliz olduğundan emin olabilirsiniz. Genç bir Fransız nasıl duracağını tam olarak bilmez: Dirseklerini yelpaze gibi açar ve masaya dayar, vesaire” (Mauss, 2005: 470).

Mauss’a göre biz bedensel tekniklere gereksinim duyarız. Beden ona göre insanın “ilk ve en doğal aracıdır”. Mauss hatta araç kelimesini kullanmadan: “İnsanın sahip olduğu ilk ve en doğal nesne ve de teknik araç insanın bedenidir” diyebilmektedir (2005: 474). Bu nedenle bedensel tekniklere ihtiyaç duyarız. Bunlarla birlikte toplum şekillenir ve şekillenen toplum bedenleri şekillendirir. Bu karşılıklı bir etkileşim sürecidir. Mauss’a göre, hareketlerdeki farklılık vücut teknikleri hakkındaki sosyal eğitimin bir sonucudur. Bu tekniklerden bazıları yetişkinlerin ve arkadaş çevresinin taklidi ile öğrenilse de pek çoğu resmi eğitim kurumlarında verilmektedir (Yel, 2007: 564). Bu bağlamda bedensel tekniklerin psikolojik ve sosyal unsurlardan etkilendiği söylenebilir. Bu noktada Bourdieu’nün beden kuramıyla benzerlik göstermektedir.

Sosyalleşme sürecinden bedensel tekniklerin etkilendiği görülmektedir. Sadece biyolojik bir oluşum değildir. Tüm toplum sistemleri, ne kadar büyük ya da geniş bir alana yayılmış olurlarsa olsunlar, insan bedeninin fiziksel ve duyuşsal özelliklerine aracılık ederek günlük yaşamı hem dile getirirler hem de günlük yaşamda dile gelirler (Giddens, 1999: 82). Günlük yaşamı oluşturan bedensel tekniklerin toplumsallaşma sürecinde öğrenildiği ve bu toplumsallaşma durumunu da meydana getirdiğini görmekteyiz. Günlük yaşamın her anında bedensel teknikleri kullanmaktayız.

Mauss, bedensel teknikler kavramında tekniklerin cinsiyete ve yaşa göre değiştiğini belirtmektedir. Bedensel tekniklerin cinsiyetler arasındaki dağılımının; erkekler toplumu ve kadınlar toplumu olduğunu görürüz. Bununla birlikte, keşfedilmesi gereken biyolojik ve psikolojik kökenli unsurlar vardır. Bedensel tekniklerin yaşlara göre değişimi ise, örneğin çocukların bazı hareketleri çok normal bir şekilde yapıp, yetişkinlerinse bunları unutulması şeklinde açıklanabilir. İnsanların yaş sıralamasına göre duruş biçimlerinin önem sırası da değişmektedir. Mauss, bu iki sınıflandırmadan sonra üçüncü bir sınıflandırma biçimine geçilebileceğini belirterek bedensel tekniklerin verimlilik derecesine göre sınıflandırılmasından bahseder. Burada, bedensel tekniklerin verimliliklerine ve eğitim sonrasında elde edilen sonuçlara göre sınıflandırma yapılabileceği yer almaktadır (Mauss, 2005: 476-467).

Mauss, bedensel tekniklerin aktarılması konusunda ise;

“Örnek olarak her iki elini kullanma olgusunu ele alalım: Sağ elin ve sol elin hareketlerini iyi gözlemleyemiyoruz ve bütün bu hareketlerin nasıl öğrenildiğini tam olarak bilmiyoruz. Sofu bir Müslümanı ilk bakışta tanırız: Elinde bir çatal ve bıçak olduğunda bile (ki bu çok nadirdir), sadece sağ elini kullanmak için her şeyi yapar. Yiyeceklere sol eliyle, vücudunun bazı yerlerine sağ eliyle asla dokunmaması gerekir. Neden şu hareketi yapıp da bu hareketi yapmadığını bilebilmek için insandaki devindirici özellik olan simetri eksikliğinin fizyolojik ya da psikolojik boyutuyla ilgilenmek yeterli olmaz; bu durumu empoze eden koşulları bilmek gerekir” (Mauss, 2005: 478).

Mauss’a göre bedensel teknikler toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bu örnekte ele alındığı gibi dinsel öğretilerin de bedensel teknikler üzerinde etkisi büyüktür ve bunlar değişiklik göstermektedir. Bireylerin hareketleri incelenerek onların düşünce ve yaşam biçimleri analiz edilebilir. Zira bunların altında önemli oluşumlar bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BEDENİN METALAŞMASI BAĞLAMINDA İNTERNET GAZETECİLİĞİ

3.1. Kitle İletişim Aracı Olarak Basılı Gazetecilik Ve İnternet Gazeteciliği

Bir kitle iletişim aracı olan gazete, Benedict Anderson'a göre bir ulus olma duygusunu, birçok söylence ve bilginin paylaşılması ile harekete geçirmektedir. Anderson, gazetenin böyle bir paylaşımın yapılabileceği bir araç olarak ortaya çıktığını söyleyerek gazetenin önemine işaret etmektedir (Stratton, 2002: 90). Bu bağlamda gazeteyi şöyle tanımlayabiliriz:

“Gazete yaşadığımız hayata ilişkin bilgiyi üreten ve bu anlamda içinde bulunduğumuz gerçekliği anlamlandırma sürecimize müdahale eden bir araçtır. Şu halde gazete, kullandığı dilleri aracılığıyla (simgesel ve imgesel) ürettiği enformasyonla, içeriği ve anlatı yapısıyla ideoloji (bilgi) üreten ve birey-egemen sistem, yöneten-yönetilen ilişkisini düzenleyen yapısal bir kültür kurumudur” (Kaplan, Akyol, 2009: 231).

Gazete, 17. yüzyılda ilk kez Avrupa’da yayımlanmaya başlayan bir kitle iletişim aracıdır. Avrupa’da 14. yüzyıldan itibaren haber kâğıtları ve haber mektupları gazetenin öncüleri olarak görülebilir. O süreçten bugüne gazetenin insanlara haber götürmek suretiyle hizmet edişi önemli bir toplumsal olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Tokgöz, 2010: 53). 16. yüzyıl, kitap yayıncılığının daha önce görülmemiş ölçüde altın yılı olmuştur. Ancak kapitalizmin ulaştığı dönemde gereksinim duyulan şey gazete olmuştur. Kitap ve haber mektup sayfaları artık ticari sınıfın gereksinimini karşılayamamaktadır (Sandman vd’den akt. Özer, 2010: 53). Kapitalizmin ortaya çıkıp kendini beslemesiyle insanlar için güncel bilgiler oldukça önemli hale gelmişti. Bu güncel bilgiler de yenilenebilmeli, sürekli ve düzenli aktarılabilir bir hal almalıydı. Bu süreçte, gazetenin önemi ortaya çıkarak gazete artık bir zaruriyet haline gelmişti.

Kapitalist ekonominin temel bileşenlerinden olan endüstrileşme, makineleşme ve kentleşme 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gazetenin toplumsal ve teknolojik kurum olarak toplum içinde yerini almasını sağlamıştır. 17. yüzyılın başından itibaren ortaya çıkan gazeteler, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren seçkinlerin gazetesi olmaktan kurtularak kitle gazetesi olmaya yönelmiştir. Kitle gazetesi toplumun her kesimine haber vermekteydi. Aynı zamanda da her kesimden insanla ilgili haber yayımlanmaktaydı. Buradaki temel nokta, haberin insanların ilgisi çekebilme gücüdür. Yoksa dikkat çekmeden etki gücü oldukça az düzeyde olup amacına ulaşamayacaktır (Tokgöz, 2010: 25). Gazetenin ortaya çıkışında ve gelişiminde kapitalizmin etkisi

önemli ölçüde görülmektedir. Kapitalist ekonominin doğurduğu ihtiyaçlar silsilesinin bir parçası olarak gazete karşımıza çıkar.

Kapitalizmin gelişme süreci içinde işgücüne duyulan ihtiyaç nedeniyle hızlanan kentleşme süreci insanları geleneksel toplumsal bağlardan kopararak yalnızlaştırıyor. 19. yüzyıl süresince meydana gelen işçi, köylü ayaklanmaları medyanın henüz gazetelerle var olduğu bir dönemde bile, büyük kitleleri belirli siyasal görüşler doğrultusunda harekete geçirebileceği korkusunu yaratmıştı. Bu bağlamda medyanın kitleler üzerindeki gücünün ne denli önemli olduğu kavranabilir (İnal, 2003: 60). Gazete, her kesime ulaşabilmesi bağlamında da önemlidir. Egemen medya kuruluşları bu durumu oldukça iyi değerlendirmektedir. Bazı egemen medya güçlerinin iktidarla olan yakınlıkları da kitlelerin yönlendirilişindeki önemli etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kitle iletişim araçları belirli tarihsel ve toplumsal koşulların ürünleridir. Bunların üretilmesi, kullanılması ve geliştirilmesi üretim araçları kontrol eden egemen grupların çıkarlarını besleyecek doğrultudadır. Kitle iletişim araçları toplumu oluşturan herkesin yararına değildir ve onlar için kullanılmaz. Kitle iletişim araçları da mülkiyet ilişkilerinin önemli bir parçasıdır. Belli bir üretim süreci kapsamında egemen bir ideolojiye sahiptir (Yaylagül, 2010: 15). Okul, din, medya gibi kurumlar insanların düşüncelerini ürettiği ve yeniden ürettiği kurumlardır. Bu kurumlar aracılığıyla egemen sınıf kendi düşünce biçimini topluma yaymaya çalışır. Böylece insanlar herhangi bir durum karşısında egemen güçlerin kendilerine öğretilen gibi sorunları çözmeye çalışırlar. Althusser, devlet ve kültürel yaşam arasındaki ilişkilere dikkat çeker. Kapitalist devlet var olan sistemin yeniden üretimi için iki tip aygıt kullanır. Bunlardan ilki fiziksel güce dayanan asker, polis ve mahkeme gibi kurumlardan oluşan devletin baskı aygıtıdır. Diğer aygıt ise, egemen görüş ve düşüncelerin topluma yayılmasını sağlayan medya, eğitim öğretim kurumları, aile ve siyasi partiler gibi devletin ideolojik aygıtıdır (Yaylagül, 2010: 111-118). Sosyal sistem içerisinde medyanın merkezi bir rolü olmuştur. Bu rol, kontrol ve güç hiyerarşisi arasında, sosyal sistem için onay korunmasında entegrasyonu sağlamak şeklinde gerçekleşmiştir (Curran, 2005: 199). Bu bağlamda medyanın egemen güçler tarafından kendi çıkarları doğrultusunda kitleleri yönlendirişi karşımıza çıkmaktadır. Gazetenin bu noktada önemi büyüktür. Halkın haberi ilk aldığı kaynak olarak gösterilen gazeteler, haberlerin sunuş biçimleri

doğrultusunda, haberin rotasını verdiği mesajlarla değiştirebilmektedir. Aynı haber, farklı gazetelerde çok farklı başlıklarla okura sunulmaktadır. Burada medyanın kapitalist güçlerin elinde olması önemli bir etkidir. Kendi çıkarları doğrultusunda yaratılan gündemler karşımıza çıkmaktadır.

Özer'e göre, gazete, Avrupa'da her ülkede görülmemiştir. Bunu öncelikle kapitalizmin her ülkede aynı anda ve aynı düzeyde gelişmemesiyle açıklayabiliriz. Bunun dışında dönemin diğer koşulları da bu anlamda etkili olmuştur. Gazete, kapitalizmin bir kurumu olarak doğmuştur. Özellikle 19. yüzyılda, yoksul gazetesi ve ucuz gazetenin kapitalizm dolayısıyla şehirde yükselen bir işçi sınıfının tarihine denk geldiğini söylemek mümkündür (2010: 170). Bu bağlamda kapitalizmin gazetenin doğuşunda ve bir ihtiyaç olarak yerleşimindeki önemi karşımıza çıkmaktadır. Gelişen ekonomik koşullar toplumsal olarak bir ihtiyaç doğurmuştur. İnsanlar birbirinden haber almak istemektedirler. Kendi içinde buldukları sınıfı ve kendilerini ilgilendiren durumlardan haberdar olmak istemektedirler.

Dönemin koşulları gazetenin gidişatını belirlemiştir. Önce mektuplar şeklinde olan gazete sonradan matbaanın ortaya çıkmasıyla düzenli bir şekilde basılı hale gelmiştir. Fakat teknolojinin ilerlemesiyle alternatif medya araçları karşımıza çıkar. Radyo ve televizyondan sonra insanlara büyük kolaylıklar sağlayan bilgisayar ve internetin ortaya çıkışı ile birlikte yeni bir gazetecilik anlayışının belirmeye başladığını görürüz.

İnsanlığın beş bin yılda ürettiği kadar bilginin son otuz yılda üretildiğinin öne sürüldüğü bir çağdayız. Hayatımızda artan oranda yeni iletişim teknolojilerini görmekteyiz. Bu bağlamda bilişim teknolojilerinin zaman ve mekânı ortadan kaldırarak çalışma, ticaret, eğitim ve üretim süreçlerini farklılaştırdığını söylemek mümkündür. İnternet çok kısa bir sürede bu farklılaşmanın en iyi kanıtı olmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren tüm dünyaya damgasını vurarak bilgiye çok daha kolay ve ucuz ulaşılmasını sağlamıştır (Karaduman, 2005: 141-142). İnternetle birlikte değişen koşullar gazetecilikte de etkili olmuştur. Gazete ve gazetecilik kavramını değiştirmeye başlamıştır.

Çeşitli kitle iletişim araçlarıyla gazetecilik yapılması, 20. yüzyılda gazeteciliğe damgasını vurmuştur. 20. yüzyılın ilk yarısında yazılı basın-gazete, dergi ve kitap

egemen olurken ikinci yarısında egemenlik önce radyo daha sonra televizyonda olmuştur. Bu bağlamda 19. yüzyılda altın çağını yaşayan geleneksel gazeteciliğin 20. yüzyılda konumunun değişmeye başladığı görülür. Bilgisayarların, gazetecilik alanında kullanıma girmesi ise bu durumu tetikleyen en önemli faktörlerdendir (Tokgöz, 2010: 58-59). Gazeteciliğin dünya genelinde bir değişim içine girerek bilgisayar ve internet ile birlikte alışılmış bir çizginin dışına çıktığı söylenebilir. Bilgisayarlar tek başına gazetecilikte oldukça önemli değişiklikler ve kolaylıklar sağlamıştı. Fakat internetin devreye girmesiyle birlikte gazeteciliğin kendisi başlı başına bir değişime uğramıştır. Öncelikle gazeteciler için kolaylık sağlayan bilgisayar ve internet artık okur için de oldukça cazip bir hale gelmiştir.

Gazeteler basım teknolojisinin ilerlemesine nasıl ayak uydurduysa, bilgisayar teknolojisinin gelişmesi ile birlikte bu yeni endüstriye de ayak uydurarak ondan faydalanma yoluna gitmiştir. Kısa sürede bu duruma adapte olarak internet gazeteleri yayımlanmaya başlanmıştır. İnternet ortamında insanlar ellerinde bulunan haberleri ya da belgeleri çok kısa bir süre içinde milyonlarca kullanıcının çevrimiçi olduğu sanal ortamlara aktarabilmektedir. Kullanıcılar da dünyanın neresinde olursa olsun aktarılan bilgilere ve belgelere anında ulaşabilmektedir. Bu büyük kolaylık birçok kişinin dikkatini çekip, okurları kendisine doğru yöneltmeye yetmiştir (Yerlikaya, 2004: 20-21). Sağlanan büyük kolaylıklarla okurun birlikte internet gazeteciliğine yönelişi de uzun sürmemiştir. Dünyanın neresinde olursa olsun artık okur istediği habere anında ulaşabilmekte ve haber paylaşımında bulunabilmektedir.

İnternetle birlikte ortaya çıkan yeni gelişmeler geleneksel tek yönlü iletişimi etkilemiştir. Etkileşimli olarak ses, hareketli görüntü, metin ve resim gibi içerikler taşınabilir duruma gelmiştir. 1990'lı yılların başından itibaren internet gazetecilik üzerinde kısa sürede önemli bir etki yaratmıştır. Bilgisayar teknolojileri var olan haber endüstrisi ürünlerine gerçek zamanlı olarak erişmeyi mümkün hale getirmiştir. İnternet sayesinde arşivlere, video ses kayıtlarına ve haberi destekleyici bilgilere ulaşmak oldukça kolaylaşmıştır (Tokgöz, 2010: 90). İnternet, 1990'lı yıllardan itibaren başat olan geleneksel gazetecilik kavramının yanına, bilgisayar teknolojisiyle gelen internet gazeteciliğini de eklemiş durumdadır. Böylece gazetecilik, geleneksel gazetecilik ile internet gazeteciliği olarak bir ayırım içine girmiştir. İnternet gazeteciliğinde teknolojiden yararlanarak okuyucuya büyük kolaylıklar sağlanmaktadır. Okuyucu

yerinden kalkmadan istediği habere ücretsiz olarak ulaşabilmektedir. Üstelik basılı gazetede bulunmayan farklı özelliklerle internet gazetesi okuru daha fazla çekmekte ve beklentileri karşılamaktadır. Haberler video olarak görüntülü bir şekilde internet gazetesinde yer alarak okuyucuyu daha fazla habere yönlendirerek medya takibini daha çekici ve haberleri daha görsel hale getirmektedir. Bu ise, internet gazetesini basılı gazeteye göre daha takip edilebilir ve cezbedici kılmaktadır.

Başlıca amacı internet ortamında geleneksel gazeteciliğe karşı alternatif gazetecilik yapmak olan haber siteleri dışında, ulusal gazete ve televizyonların da kendilerine ait haber siteleri bulunmaktadır. Bunların da birçoğunda ücretsiz abonelik sistemi uygulanmaktadır. Fakat asıl amacı bağımsız gazetecilik yapmak olan sitelere göre habercilik anlamında radikal önerilere sahip değillerdir. Basılı gazetelerin mevcut internet haber sitelerinin, internetten kendi geleneksel habercilik ve yayıncılık anlayışlarını daha da pekiştirici bir araç olarak kullandıklarını söyleyebiliriz. Bağımsız haber sitelerinin bu bağlamda medya, siyaset ve ticaret ilişkisine fazla bağımlı olmadıklarını ve bu doğrultuda daha özgür hareket ettiklerini söyleyebiliriz. İnternet gazeteciliğinin mevcut egemen gazete ve televizyonların birer kopyası haline dönüşmesi önemli bir risk faktörüdür. Türkiye’de bu durumun örnekleri oldukça fazladır (Köse, 2007: 356-358). Özellikle yazılı basın yerine görsel medyaya ilgi gösteren toplumun bu durumu tetiklediği kamuoyu araştırmalarında, reyting ölçümleri gibi, oldukça aleni şekilde gözükmektedir. Bir diğer önemli nokta ise hareketli görsellerin, televizyonlarla da desteklenerek internet üzerinden haberle yayınlanmasının daha akılda kalıcı olduğu gerçeğidir.

Günümüzde insanlar haberlere anlık olarak ve anında ulaşmak istemektedir. Büyük şehirlerin karmaşası ve yoğun iş temposuyla birlikte gazete alıp okumak zorlaşmaktadır. Bilgisayarlar bu noktada insanların yardımına koşarak, internet gazeteciliğiyle birlikte haberleri kolayca ve anlık olarak insanlara sunmaktadır. İnternet gazeteciliği sayesinde haberler televizyon bültenlerinden önce internet gazetelerinde yer almaktadır. Basılı gazetelerde yer alan haberler gün içerisinde olan olayları kapsayamadığı için internet gazetesi bu bağlamda öne çıkmaktadır. Sağladığı kolaylıklarla internet gazeteciliği yükselişe geçen bir çizgiyi takip etmektedir.

İnternetle hemhal olan kitlenin internetten gazete okuyup okuyamayacakları kısa süre içinde tartışmalara yol açmıştır. Bu yeni izlerkitleye yönelik olarak haber iletmenin

önemi oldukça çabuk kavrandı. Örneğin halen geleneksel olarak yayınlarını sürdüren gazeteler, haber ajansları, televizyon, radyo istasyonları çok kısa süre içinde yeni izlerkitleye ulaşma yönünde uyum gösterdi. Dünyanın pek çok ülkesinde yayımlanan yüksek tirajlı gazetelerin web sayfalarını artık günlük olarak takip edebilmekteyiz. Türk gazeteleri de aynı şekilde bu durumun takipçisidir (Tokgöz, 2010: 90). Ataklı'ya göre, ülkemizin ilk internet gazetelerinden olan Xn (Eksen), Ocak 1996'dan başlayarak İnternet kullanıcılarına hizmet vermektedir. Xn'de farklı gazetelerin yazarlarından oluşan ekibin köşe yazıları, kendi gazetelerinde yayınlayacakları günde Xn'de de elektronik olarak yayınlanmaktadır. İnternete giren ilk Türk gazetesi Zaman Gazetesi'dir. Fakat internet çalışma ilkeleri doğrultusunda hazırlanan ilk internet gazetesi Xn olmuştur (akt. Yerlikaya, 2004: 21). Türkiye'de internete ilk açılan gazete olan Zaman Gazetesi o tarihten itibaren köşe yazıları, güncel, politika, dünya, ekonomi, spor ve medya bölüm başlıklarıyla yayın yapmaya başlamıştır. Ardından bu gelişmeler doğrultusunda onu Milliyet, Hürriyet, Sabah ve diğer gazeteler izlemiştir (Karaduman, 2005: 146).

Ülkemizde yaşanan ekonomik krizin medya sektörünü etkilemesi ve bunun sonucu olarak dört bine yakın medya mensubunun işsiz kalması, Türkiye'deki internet gazeteciliğinin hızla yaygınlaşmasının bize özgü nedenlerinden biri olabilir. Bu durumdaki gazeteciler, fazla bir yatırım gerektirmeyen internet gazeteciliğini, seslerini duyurabileceği ve mesleklerini daha özgürce yapabilecekleri bir alan olarak görmüşlerdir (Çakır, 2007: 126). Bu bağlamda işsiz kalan birçok gazeteci için internet gazeteciliği önemli bir istihdam alanı olmuştur. Ayrıca okuyucuya ulaşabilmek, seslerini duyurabilmek ve kendilerini ifade edebilmek açısından oldukça önemli bir platform olmuştur. İnternet gazeteciliğinin geleneksel gazetecilikten çok daha düşük maliyetli oluşu bu durumda kolaylık sağlayan etmenlerdendir. Basılı gazetecilikte bir çalışma ordusu yer alırken internet gazeteciliğinde çalışanların sayısının azlığı ve katı disiplin anlayışının olmaması da internet gazeteciliğinin gazeteciler tarafından tercih edilme nedenleri arasındadır.

İnternette, haberlerin üretiminin ve dağıtımının geleneksel gazeteciliğe göre farklı yöntemlerle yapılması dikkat çekmektedir. Haberlerin üretilmesinde gazetecinin rolü geleneksel gazetecilik ve internet gazeteciliği bağlamında farklılaşmaktadır. Bu noktada, internetin yeni bir enformasyon mecrası olarak, internet gazeteciliğiyle kazanç

sağlanabilir mi sorusu çok sık sorulan sorular arasında yer almaktadır. (Tokgöz, 2010: 92). Online gazeteciliğin gelir kaynaklarının önemli bir bölümünü banner sistemi aracılığıyla yürütülen internet reklamları oluşturur. Banner genellikle, üzerinde bir başka siteye bağlantı/link taşıyan, istatistikî veriler de toplamaya yarayan etkin bir reklam aracıdır. Banner reklam sisteminde, sitelerde hareketli resimler, animasyonlar ya da durağan resimler içerebilen grafikler yerleştirilerek dikkat çekmeye çalışılır (Halıcı, 2005: 164). İnternet gazeteciliğinde maliyetin basılı gazeteye oranla düşük olması avantaj sağlamaktadır. İnternet gazeteciliğinde en fazla gelirin reklamlardan elde edilmesi, sayfada yer alan reklamların sayısının artmasına ve reklamların çeşitliliğine neden olmaktadır. İnternet teknolojisinin gelişmesiyle birlikte artık hareketli ve görüntülü reklamlar yer almaya başlamıştır. Böylece reklama tıklanma sayısı artırılarak gelirin de fazlaşması sağlanmaya çalışılmaktadır.

İnternet gazetelerinde hızlı habercilik önemlidir. Uzun, karışık ve yorucu cümleler yerine kısa, anlaşılır ve akıcı cümleler tercih edilmektedir. Bu bağlamda internet haberciliğinde “ters piramit modeli” öne çıkmaktadır. Ters piramit yöntemi, gazetecilerin 1850’lerde telgrafla haber geçmek için geliştirdikleri bir tekniktir. Bu yöntemde haber iki kısımdan oluşur. Birinci bölüm olan giriş kısmında olayın ne olduğu ve sonucu özetlenmiş olarak verilir. İkinci bölüm ise haberin gövdesidir. Haberin içeriğindeki önemli durumların ve neticenin ilk kısımda verilmesinden dolayı bu ismi almıştır. İnternet kullanıcılarının web sayfalarını kelime kelime okumamasından dolayı bu model internet gazeteciliği için önemli bir yöntemdir (Karaduman, 2005: 147-148). İnternet gazeteciliğinde haberlerin anında verilmesi çok önemlidir. Sürekli bir güncellemeyle yenilenmelidir. Okurun internet gazeteciliğinde anında karşılaştırma imkânı olduğu için bu durum önemli hale gelmektedir. Bu kıyaslama durumu haberlerin sunumuyla da oldukça yakından ilgilidir. İnternet ortamındaki gazetelerde görüntü ve sesin devreye girişi okura kolaylık sağlamakta ve onu kendisine çekmektedir. Tokgöz’ün değindiği gibi; “İnternet gazeteciliğinde zevk alma ve heyecan duyma önemlidir” (2010: 94). Bu bağlamda internet gazeteleri okuru yakalamaya çalışmaktadır.

İnternet gazeteciliğinde temel nokta okuyucunun en etkili biçimde kendisine çekilmesidir. Ayrıca okuyucu haberleri okurken sıkılmamalıdır. Okuyucu haberi ilk anda algılayabilmeli ve haber okuyucuyu kendisine çekebilmelidir. Okuyucu eğer

isterse haberin devamını başka sayfada okuyabilmektedir. Burada haberin güncel ve anlık olması da önemli noktalarındadır. Haberlerin en yeni ve güncel halleri en hızlı internet gazeteciliği yoluyla öğrenildiği için okuyucu bu beklentiyle hareket etmektedir. Bu noktada basılı gazeteden önde olan internet gazeteciliği haberlerin çabuk hazırlanıp okuyucuya sunulurken özgünlükten yoksun oluşu da internet gazeteciliği açısından eleştirilebilecek noktalar arasında yer almaktadır.

Teknolojik gelişmelerle birlikte, basılı gazetelerin ortadan kalkıp kalkmayacağı önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Bu konuda bazıları kâğıda basılı olarak haberlerin daha rahat okunabileceğinden ve bunun bir alışkanlık haline geldiğinden söz etmektedir. Örneğin bir gazete düşünelim. Okuduktan sonra onu atmıyoruz ve masanın üzerine bırakıyoruz. Gazete her gün kendini yenileyerek o tarihteki haberleri veriyor. Bu rahatlık ve kolaylık insanı kendisine çekiyor. Fakat yüzyıllardır kültürün ve yazının taşıyıcısı olan kâğıdın bugün, gazetenin haber taşıyıcısı olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda aklımıza bir başka soru gelebilir: gazeteyi gazete yapan kâğıt üzerinde mi yer almasıdır? (Kara, 2005: 119-120). İnternet gazeteciliğinin sağladığı kolaylıklarla okuru kendisine çekmesi tartışılmaz bir noktadadır. Fakat geleneksel gazeteciliğinde vazgeçilemeyecek yönlerinin olduğu bir gerçektir. İkisinin de ayrıldığı yönler bağlamında olumlu ve olumsuz tarafları bulunmaktadır. Önceliklere bunlara değinmekte fayda bulunmaktadır.

3.2. Geleneksel Gazetecilik İle İnternet Gazeteciliği Arasındaki Farklar

İnternet gazeteciliği ve geleneksel gazetecilik arasında belirli farklılıklar mevcuttur. Her iki gazetenin de okur açısından olumlu ya da olumsuz yönlerinin bulunması tercih edilmeleri ya da edilmemeleri noktasında önem taşımaktadır.

Türkiye’de belki de en fazla alternatif medya olma özelliği taşıyan alan internet gazeteciliği ya da internet haber siteleridir. Haberlerin tazeliği hızlılığı ve diğer habercilik türlerine göre okuyucu/izleyiciyle karşılıklı etkileşim esasına dayanması bu bağlamda oldukça önemlidir. Buna ek olarak daha az maliyetle iş yapmaya olanak sunmaları avantaj elde etmelerine yardımcı olmaktadır (Köse, 2007: 338). Öncelikle geleneksel olarak tanımlanan yazılı basında kamuoyuna ulaşabilmek için öncelikle iyi bir sermayeye sahip olmak gerekir. Ardından matbaa kurulması ve gazeteci istihdam edilmesi gelmektedir. Geleneksel medya, haberlerin toplanması, işlenmesi ve yayıma

hazırlanması işlemlerini yürüten birçok ekibe ihtiyaç duyar. Katı bir hiyerarşinin bulunduğu bir düzen içinde kamuoyu oluşturabilecek, önemli haberleri seçerek yayıma hazırlamaya çalışmaktadırlar (Çakır, 2007: 139). İnternet gazeteciliğinde ise bu durumun aksine, az çalışanla ve katı hiyerarşinin bulunmadığı bir ortamda haberler hazırlanmaktadır. Bir sürü haberciye gerek olmaksızın ve baskı makineleri olmadan, fazla sermaye gerektirmeyen bir yapılanmaya sahiptir internet gazetecilikleri.

İnternet gazetelerine okurun ona ulaşmasındaki rahatlık okuru kendine çekmektedir. İnternet gazetelerinin hemen hemen hepsine okurun ücretsiz olarak ulaşabilmesi okur için büyük kolaylık sağlamaktadır. İsteddiği zaman istediği kadar habere internet gazetesi aracılığıyla ulaşabilmektedir. Basılı gazetenin ücrete tabi oluşu ve ulaşabilmek için belirli saatlerden sonra tükenme olasılığı olan bir meta oluşu insanların internet gazeteciliğine yönelmesindeki etkenlerdendir. Bulut'a göre: "Bilgisayar teknolojisiyle birlikte internet kullanıcılarının sayısındaki artışla ters orantılı olarak gazete tirajlarında büyük düşüşler yaşanmaktadır" (Bulut, 2006: 46). Bu durum dünya genelinde de böyledir. Üstelik her geçen gün bu düşüş artmaktadır. Fakat bazı okurlar için ne olursa olsun internet gazeteciliğinin getirdiği tüm kolaylıklara rağmen basılı gazetecilik vazgeçilmezdir.

Günümüzde teknolojinin sunduğu kolaylıklar her alanda karşımıza çıkıp işimizi kolaylaştırdığı gibi gazetecilik alanında okurları etkileyip, internet gazeteciliğini cazip hale getirerek insanları kendine çekmeyi başarmaktadır. Okur için sayfa çevirmek bir zahmetse internet aracılığıyla bundan kurtularak tek bir dokunuşla haberlere ulaşabilmektedir. Bu internet gazeteciliğinin olumlu yönü olarak görülebilir. Fakat belirli alışkanlıklarına bağlı olan, gazeteyi dokunarak okumayı tercih eden ve bundan vazgeçemeyen okurlar için basılı gazete, internet gazetesine tercih edilemezdir. Örneğin Halıcı'ya göre, ekran okuma işi için pek de uygun bir medya değildir. Gözlere ek yük binerek gözü yormaktadır. Basılı metinlere oranla, okuma hızı yüzde yirmi beş daha düşer. ABD'nin Ohio State Üniversitesi'nde gerçekleştirilen bir araştırma, okuyucuların bilgisayar ekranından okudukları bir metni daha zor anladıklarını ortaya koymuştur. Kullanıcılar ekranda kendilerine sunulan metinleri daha az inandırıcı bularak araştırmaya katılanlar, yazılı medyada okudukları haber ve makalelerin bakış açılarını daha kolay değiştirdiğini belirtmişlerdir. Ekranda okudukları metinlerde ise bunun çok daha düşük oranda olduğunu söylemişlerdir (2005: 157).

Ayrıca, basılı gazetelerde sınırlı sayfa sayısının oluşu ve bir sayfaya sığdırılabilecek haberlerin sınırlı oluşu belirli bir kısıtlamaya neden olmaktadır. Fakat internet gazeteciliğinde böyle bir durum yoktur. Teknolojik donanımların kullanılmasıyla, haberin üzerine tıkladığınızda ayrı bir pencerede haberin detayları sayfalarca karşınıza çıkmaktadır. İnternet gazeteciliği teknolojinin imkânlarından sonuna kadar yararlanarak bunu lehine çevirip okuru etkilemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda internet gazeteciliğinde okurun ilgisini çekmek için hareketli ve sesli görüntüler ve videolar yer almaktadır. Haberler basılı gazetelerdeki gibi durağan şekilde değil, üzeri tıklandığında görüntülü olarak video şeklinde de sunulmaktadır. Bu da okur açısından cazip gelmektedir.

Geleneksel gazetecilikte de, sanal gazetecilikte de okuma eyleminden söz ederiz. Ancak, gazete okuru satın aldığı gazeteyi okumakla yetinerek kendisine verilen bilgiyi olduğu gibi kabul eder. İnternette ise interaktif bir yayıncılık söz konusudur. Kullanıcı okuduğu haberle ilgili yorum yapabilmektedir. Tek taraflı bir iletişim yerine okuyucu da bu anlamda aktiftir (Yerlikaya, 2004: 21-23). İnternet gazeteciliğinde okurla olan iletişim de basılı gazetelerden oldukça farklıdır. Okuyucular internet ortamında haberlere anında yorum yazabilmektedirler. Böylece anında tepkiler ve görüşler belirtilmektedir. Ayrıca diledikleri yazarla elektronik posta yoluyla mesajlaşarak görüşlerini bildirmektedirler. Bunun dışında teknolojinin tüm imkânlarının kullanıldığı internet gazeteciliğinde kaç kişinin siteye ne zaman girdiği ve hangi haberi kaç kere okuduğu da kolayca belirlenmektedir.

İnternet gazeteciliğinde okurun istediği zaman arşive kolaylıkla ulaşabilmesi okur açısından büyük kolaylık sağlayan noktalardan bir diğeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapması gereken şey sadece arayacağı tarihi yazmak olacaktır. İsteddiği tarih, istediği zaman karşısına çıkacak ve onu kolaylıkla kaydedip saklayabilecektir. Fakat basılı gazetecilikte ise bu durum oldukça zordur. Ancak büyük kütüphanelere ya da gazete merkezlerine giderek arşive ulaşılabilir. Ulaşılsa bile okurun bunu edinip saklayabilmesi oldukça zordur. Basılı gazeteleri dilediğimiz şekilde saklayıp biriktirmek imkânsızken, internet gazeteciliğinde yer sıkıntısı ve saklama zahmeti olmadan istediğimiz kadar gazete haberini biriktirebiliriz.

Geleneksel gazetecilik ile internet gazeteciliği kendisini takip edenler tarafından farklılaşmaktadır. Geleneksel gazetecilikle sunulan haberlerin takipçileri, kendileri için

hazırlanmış haberler arasından kendi istekleri doğrultusunda haber seçmektedirler. İnternet gazetelerindeki haberlerin takipçilerinin haberleri seçmesine ise “otomatik haber seçici, sunucu” bilgisayarlar yardımcı olmaktadır (Tokgöz, 2010: 94). Site içerisinde bulunan arama motoru özelliğinde çalışan bölüm sayesinde aramak istenilen konuyu oraya kelime olarak yazıp aratmak mümkün. Böylece okuyucu zahmete girmeksizin aradığı haberleri ve daha fazlasını ekranda görmektedir. Ayrıca internet gazeteciliğinde sayfayı açtığımızda günün haberlerinin yanı sıra okurun karşısına hava, yol durumları ve finansla ilgili anlık raporlar çıkmaktadır. Bunların yanı sıra magazin, astroloji, spor, konut, emlak ve otomobil gibi bilgi almak istenilen konulara anında ulaşılabilirliktedir.

İnternet gazeteciliğinde karşımıza sürekli olarak bir güncelleme durumu çıkmaktadır. Geleneksel gazetecilikte haberler bir gün öncesinden hazırlanarak yayımlanmaktadır. Ayrıca gazetenin ömrü bir gündür. Televizyon bültenleri ise belirli saatlerde olmaktadır. İnternet gazeteciliğinde ise durum farklı olarak anında güncelleme yapılmakta ve haberler insanlara oldukça hızlı bir şekilde sunulmaktadır. Ajanslara düşen haberler zaman kaybedilmeden internet sitelerinde yer almaktadır. Örneğin öğleden sonra meydana gelen bir olay basılı gazetelerde ertesi günün haberidir. İnternet gazeteciliğinde ise bu haberi anında görebilme şansına sahibiz. Bunun yanı sıra haberlere ulaşmada basılı gazetelere oranla büyük kolaylık görülmektedir. Okuyucular için zaman ve mekân kavramı ortadan kaldırılmaktadır. Okuyucular dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar diledikleri habere ulaşabilmektedirler. İnternet gazeteciliğini diğer iletişim biçimlerinden temel ayıran en önemli nokta bekli söz konusu iletişimin zaman ve mekândan bağımsız olarak sanal bir ortamda gerçekleşmesi olarak düşünülebilir. Dünyanın diğer ucundaki olup bitenlerle ilgili anında internet gazeteciliği vasıtasıyla haberdar olabilmekteyiz. Bu durumda internet gazeteciliğinin basılı gazeteye oranla çok daha fazla kişiye ulaşabildiği söylenebilir.

Birtakım gazetelerin web sitelerinde, okuyucunun kendi isteklerinden başka hiçbir şey içermeyen süzgeçlenmiş sürümler yaratmasına olanak sağlıyor. Kuşkusuz internet insanların ufuklarını genişletmesinde önemli bir rol oynuyor. Milyonlarca insanın bunu yapmasına karşın, birçok insan da interneti genişletme değil daraltma amaçlı kullanıyor. İnsanlar yalnızca ülkeleriyle ilgilenmek istiyorlarsa ya da sadece yaşadıkları şehirle ilgilenmek istiyorlarsa bu artık çok kolay hale gelmiştir (Sunstein,

2002: 178-179). İnternet gazeteciliği araştırma alanlarını genişlettiği ve sınırları kaldırdığı gibi aynı zamanda sınır da koymaktadır. İnsanlar bazen araştırdıkları haberleri sınırlamak istemektedirler. Bu bağlamda internet gazeteciliği okurların yardımına koşarak bunu mümkün kılmaktadır.

İnternette yer alan haber portallarının, izlerkitleleri için yeni bir gazetecilik anlayışı getirdiğinden söz edilemez. Haber portalları, haber özetlerini ve haberlerini belirli haber ajanslarından satın almaktadırlar. Haberleri meta olarak kabul eden portallar, özellikle ABD’de gazetelerin, dergilerin, televizyon şebekelerinin haber gereksinimini karşılamaktadır (Tokgöz, 2010: 91). Bu açıdan internet gazeteciliğindeki haberlerin sürekli bir tüketim içinde olduğu çıkar karşımıza. Haberler acil olarak yetiştirilmeye çalışıldığı için haberlerde bir özgünlük kalmamaktadır. Haberler ajanstan düştüğü gibi okura sunulmaktadır. Bu bağlamda internet gazeteciliğinin farklılık ve özgünlük noktasında eksik oluşu çıkar karşımıza.

Her ne kadar izledikleri, duydukları ya da okudukları şeylerden etkilenip etkilenmedikleri sorulduğunda bunu itiraf etmekten çekinseler de, insanlar üzerinde medyanın etkisi tartışılmaz derecede önemlidir. Sağlıksız etkilerine karşılık olarak, hemen bütün medya sağlayıcıları insanlara istedikleri şeyi verdiklerini ve kamu yararına hizmet ettiklerini belirtirler. Halkın içinde bulunduğu ruhsal durum, gazete manşetleri ya da televizyon bültenleri yerine kimi zaman hatalı da çıkabilen, genel kamuoyu yoklamalarında görülür (Laughy, 2010: 39). Birçok insanın görsel medyada gerek basılı gazeteler gerekse internet gazeteciliği ile yayımlanan her türlü bilgiye kolayca inandığı, sorgulamadan kabullendiği alenen ortada olan bir gerçektir. Bu gerçeklik insanların psikolojik yapılarını etkilemesi ve günlük yaşamlarını ileri derecede etkilemesi ile daha bariz şekilde ortaya çıkmaktadır.

İnternet üzerinden bize ulaşan enformasyonun çoğalmasıyla birlikte bazı bilgilere de şüpheyle yaklaşılması gerekmektedir. Asılsız birtakım söylentilerin haber olarak verilmektedir. Bu noktada iş okura düşmektedir. İnternet gazeteciliğinde güvenilir siteler tercih edilmelidir. Sanal ortamda isteyen herkesin internet gazeteciliği tekniğini bilerek, bir günlük gazete çıkarmasının mümkün olduğu düşünülürse haberlerin alınacağı siteler de güvenilirlik ve kalite göz önüne alınarak dikkatle seçim yapılmalıdır. Fakat basılı gazetecilikte Bulut’un da değindiği gibi, haber konusunda, tamamı uzmanlardan oluşan yayın kurulunun haberi uzmanlık diliyle ve uzman

yorumlarıyla hazırlaması önemli bir avantajdır. Bu durum internet gazeteciliğinde emekleme dönemindedir (Bulut, 2006: 50).

Sanal ortamda artan internet gazeteciliği ile birlikte bize ulaştırılan enformasyonda da ciddi bir artış gerçekleşmiştir, bu ise beraberinde bilgiye dair bir kirliliği de getirmektedir. Basılı gazetelerde olduğu gibi internet gazeteciliğinde de “beden”ler üzerinden bir pazarlama tekniği uygulanmaktadır. Bu durum pornografik olarak nitelendirilebilecek boyutlara kadar uzanmaktadır. Hatta internet gazeteciliğinde bedenlerin meta olarak kullanımı basılı gazetelere oranla çok daha fazladır. İnternet gazetelerindeki bu durumu incelemek için basılı ve internet gazeteciliğinde karşılaştırmalı olarak kadın ve erkek bedeninin kullanılmasını incelemek bu bağlamda konunun anlaşılması ve bedenin değerlendirilmesi anlamında aydınlatıcı olacaktır.

3.3. İnternet Gazeteciliği Ve Basılı Gazetecilik Örneği

3.3.1. Araştırma Yöntemi

Araştırmamız, altı tane hem basılı gazetesi hem de internet gazetesi olan yayının incelemesi üzerinden yapılmıştır. 1 Mart 2011 ve 31 Mart 2011 tarihleri arasındaki Cumhuriyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Milliyet Gazetesi, Radikal Gazetesi, Sabah Gazetesi ve Zaman Gazetesinin 31 gün boyunca basılı gazeteleri ve internet gazeteleri, erkek ve kadın bedenlerinin kullanılışı bağlamında incelenmiştir. Burada incelenen gazetelere dikkatle bakacak olunursa toplumu yönlendirdikleri, görsellerle beden temasını derinden kullandıkları ve bu şekilde bir enformasyon akışı ile kitleleri etki altına almaya çalıştıkları görülmektedir.

Ele aldığımız gazetelerde öncelikle, bir aylık ve bir günlük internet gazetesi ve basılı gazetede kullanılan kadın ve erkek bedenleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İncelemelerde basılı gazetelerin ön ve arka sayfaları ayrı olarak ele alınarak tüm sayfalar incelenmiştir. Ayrıca magazinin ayrı eklerde verilmesi bizi, bir günlük gazete eklerinden örnek inceleme yapmaya itmiştir. İnternet gazetesinde ise tıklanan haberlerde yüzlerce sayfanın karşımıza çıkışının incelemeyi imkânsızlaştırması, sadece ana sayfada yer alan kadın ve erkek bedenlerinin incelenmesinin daha uygun olacağı sonucunu doğurmuştur. Aşağıda sunulan tablodaki rakamlar, incelenen gazetelerdeki her kadın ve erkek bedeninin sayısı değildir. Bedenin metalaştırılarak sunulması araştırmada temel ölçüttür. Bu bağlamda cinselliğin ve moda etkilerinin haber ya da reklam kanalıyla

gazetelerdeki yansıması olarak kullanılan bedenler araştırma tablolarımızdaki rakamları oluşturmaktadır.

3.3.2. Gazete Analizleri

Tablo 1: Basılı Olarak Hürriyet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.

HÜRRİYET GAZETESİ			
	Ön Sayfa	Son Sayfa	Gazetenin Tamamı
Kadın Bedeni	16	22	135
Erkek Bedeni	-	3	33
TOPLAM	16	25	168

Hürriyet Gazetesi'nin belirlenen tarihler içinde yapılan incelemesinde, basılı gazetesinde kullanılan kadın bedeninin erkek bedeni sayısından oldukça fazla olduğu görülmektedir. Gazetenin ön sayfasında kullanılan kadın bedenleri arka sayfaya oranla daha azdır. Hürriyet Gazetesi incelenirken, 31 günlük süre zarfında son sayfanın bütün bir şekilde reklam sayfası olarak kullanılmamasının dışında mutlaka bir mankene yer verildiği görülmektedir. Bu mankenin ya bir mayo ve iç çamaşırı ya da dekolte bir elbisenin defilesinde çekilmiş fotoğrafları yer almaktadır (Resim1). Arka sayfada yer alan 3 erkek bedeni ise erkek mankenlere aittir.

Modern zamanlarda “güzellik” dendiği zaman akla hoş, enfes, ideal beden, çekici gibi ifadeler gelmektedir. Bu bağlamda güzel kavramının artık beden üzerinden adlandırıldığını söyleyebiliriz. Aslında geçmişten günümüze sürekli güzelleşmek ve diri durmak için uğraşıldığı söylenebilir. Bugün de estetik ölçütü, geçerliliğini ve artan bir şekilde sürdürmekte ve neredeyse bedenin tamamına uygulanır hale gelmektedir. (Kesim, Kar, 2010: 179-181). Kadın bedeninin güzelliğinin ölçütü gazetelerce manken gibi olmaktan geçmektedir. Arka sayfada kullanılan manken bedenleriyle kadınlara “kusursuz” bedenlerin nasıl olması gerektiği sunulmaktadır. 23 Mart 2011 Çarşamba günü gazetenin arka sayfasında bir iç çamaşırı firmasının reklamında poz veren mankenin haberinin “Kusursuz Candice” olarak verilmesi buna örnek gösterilebilir (Resim 2).

Baudrillard'a göre: "Moda etiğinin ta kendisi olan güzellik etiği, bedenün tüm somut değerlerinin, tüm 'kullanım değerleri'nin (enerji, hareket, cinsellik) tek bir işlevsel 'değişim değeri'ne indirgenmesi olarak tanımlanabilir, bu değişim değeri; soyut biçiminde, görkemli, eksiksiz beden fikrini, arzu ve haz fikrini kendinde toplar" (2010: 168).

Köse'ye göre beden, "Ruhsal ve düşünsel açıdan sömürgeleştirilmiş ve hükmedilmiş bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır" (2010: 157). Gazetelerin ön sayfaları siyaset haberleri açısından oldukça önemlidir. Fakat gazetenin ön sayfasında da gazetenin içinde ya da ekindeki haberlerde yer alan açık kadın resimlerine manşette ya da manşetin üst kısımlarında da rahatlıkla rastlanmaktadır. Ön sayfada yer alan 16 kadın bedenün hemen hemen hepsinin manşetin sağ ya da sol üstünde yer aldığı görülmektedir. (Resim 3) Ayrıca bu resimlerin küçük olmaması dikkat çekmektedir. Böylece bedenlerin kullanılması suretiyle okuyucu gazeteye çekilmek istenmektedir. Örneğin 23 Mart 2011 Çarşamba günü "Libya İçin Komuta Krizi" manşetinin solunda "Gelin Adayı Endişeli" başlığıyla Libya lideri Muammer Kaddafi'nin oğlunun model nişanlısının fotoğrafı eşliğinde haber okuyucuya sunulmuştur (Resim 4). Erkek bedeni ise incelenen süre içinde ön sayfada yer almamaktadır.

Gazetenin, ön ve arka sayfaları haricinde, iç sayfalarında 97 tane kadın bedeni, 30 tane de erkek bedeni kullanılmıştır. Gazetenin 2. sayfası "güncel" başlığı altında olup bu sayfada genellikle magazin haberleri yer almaktadır. Açık kıyafetli mankenler ya da filmlerin tartışılan açık sahnelerinden kareler bulunmaktadır. Herhangi bir haber bu sayfada magazinsel ve dikkat çekici bir şekilde verilmektedir. Örneğin 24 Mart 2011 Perşembe günü ilk sayfada manşetin solunda açık bir kıyafetle yer alan haber, (Resim 5) 2. sayfada bir ölüm haberi olarak karşımıza çıkıp birçok açık fotoğrafla süslenerek okuyucuya sunulmuştur. Bu haber, Hollywood aktristi Elizabeth Taylor'ın ölüm haberi olarak mayolu ve açık kıyafetlerle çekilmiş resimleriyle gazetede yer almıştır (Resim 6). Bu bağlamda ölüm haberlerinin bile bedenün metalaşması bağlamında karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bu da içinde bulunduğumuz düzenin ne denli acımasız olduğu ve her durumdan sonuna kadar faydalanmaya çalıştığını gözler önüne sermektedir.

Kapitalist toplumlar yabancılaşmış emeğe dayanır. Kapitalist sistemde hiç kimse, ne kadın ne de erkek özgür değildir. Bu toplumlarda kadınlar birer cinsel nesneye dönüştürülmüştür. Ayrıca bu toplumlarda kadınlara uygulanan cinsel sömürü

de bu toplumun asli sömürü şekillerindedir. Ürünler, insanların zihinlerini yönlendirir ve yanlış pompalamalarda bulunarak hayatlara müdahale eder (Yaylagül, 2010: 104-105). Bu bağlamda Hürriyet Gazetesi'nin spor sayfasında dünyanın en önemli kadın basketbolcularından olan bir sporcunun transfer haberi verilirken onun tamamen çıplak fotoğrafıyla haber yapılması verilecek önemli örneklerdendir. 6 Mart 2011 tarihinde Taurasi'nin bir takımla yaptığı anlaşmasının verildiği haberde sporcunun resmi çıplak olarak kullanılmıştır. Haberle hiç ilgisi olmayan bu fotoğrafın kullanılması kadın bedeninin metalaştırılmasına verilecek en somut örneklerdendir (Resim 7).

Gazetede reklamlarda da kadın ve erkek bedenlerine önemli ölçüde yer verilmektedir. Gazetenin iç sayfalarında kullanılan 97 kadın bedeninin 68 tanesi haberlerde, 29 tanesi ise reklamlarda kullanılmıştır. Erkeklerde ise 30 erkek bedeninin 3 tanesinin haberlerde; 22 tanesinin reklamlarda kullanıldığı görülmektedir. Yaz aylarının yaklaşmasıyla birlikte tatil yörelerindeki otellerin reklamları incelenen ay içinde sıklıkla verilmiştir. Otel reklamlarında genellikle mayolu ve bikinili kadın bedenleri sıkça kullanılmıştır (Resim 8).

Reklamda ve modada yer alan erkek ya da kadının çıplak bedeni, kendini ten ve cinsiyet olarak reddeder. Bedenin birbirinden ayrılmış parçalarını araçsallaştırır. Bunu da bedenin çağrıştırılmasındaki yüceltme ve engelleme sürecinde yapar (Baudrillard, 2010: 170). Bu bağlamda kadınların araba reklamlarında, seksi kıyafetlerle ve hareketlerle, cinsel obje olarak kullanılışı bu duruma örnek olarak verilebilir (Resim 9). Lefebvre'nin de değindiği gibi, kadınlar gündelik hayatta hem öznedirler hem de nesnedirler. Kadın aynı zamanda hem alıcı hem de tüketicidir. Kadın hem metadır hem de reklamlardaki çıplak bedenlerle metanın simgesi konumundadır (2007: 87).

25 Mart 2011 tarihinde Hürriyet Gazetesi'nde yer alan bir haber ise, kadınları metalaştırmadaki temel unsur olan çıplaklık ve cinselliğin her medya tarafından istenilen bir durum olmadığını karşımıza çıkarmaktadır. Haberde Arap medyasının fazla seksi buldukları dekolteli fotoğrafları nasıl ustalıkla bilgisayar programı "photosop" ile sansürlediği yer almaktadır (Resim 10).

Tablo 2: Hürriyet İnternet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.

HÜRRİYET İNTERNET GAZETESİ	
Kadın Bedeni	206
Erkek Bedeni	71
TOPLAM	277

Hürriyet'in internet gazetesinde yapılan araştırmada kullanılan beden sayıları yüksek çıkmıştır. Tablo 2'de yer alan sayılar sitenin ana sayfasındaki bedenlerin 31 gün boyunca elde edilen rakamlarıdır. Bunun dışında haberlerin üzeri tıklanarak yüzlerce kareye ulaşılmaktadır. Bu kareler içinde, özellikle magazin haberlerinde, birçok kadın ve erkek bedeni yer almaktadır. Bu bağlamda çıkacak rakamlar çok daha yüksek olacaktır.

İnternet gazetesinde, manşetler kısmında magazin haberlerinin siyaset haberleriyle birlikte verililişi dikkat çekmektedir. Ana sayfaya genel olarak göz atıldığında sitenin bolca magazin haberleriyle süslendiğini görmekteyiz. Ayrıca, gazetenin magazin eki olan Kelebek'te yer alan haberlere de yer verilmektedir (Resim 11).

Kullanılan kadın bedeninin erkek bedeninden oldukça fazla oluşu dikkat çekmektedir. Fakat erkek bedeni sayısı da hafife alınmayacak kadar çoktur. Sitede reklamlara yer verilmektedir. Fakat basılı gazetecilikte reklamlarda bedenin kullanılması daha çok dikkat çekerken, internet gazeteciliğinde durum tam tersinedir. Bedenlere haberlerde çok daha fazla yer verilmektedir. İnternet gazetesinde kullanılan 71 erkek bedenin hepsi de haber kapsamında kullanılmıştır. 3 Mart 2011 tarihinde "Manken Çıplak" başlığı altındaki erkek manken resmi buna örnek gösterilebilir (Resim 12).

Sitede bazı haberlerin günlerce verildiği görülmektedir. Ayrıca bu günlerce verilen haberlerin cinsel içerikli oluşu da dikkat çekmektedir. Örneğin "Herkesin Konuştuğu Psikolog" başlığı altındaki hastalarını striptiz eşliğinde tedavi eden psikologun haberi 4 gün boyunca ana sayfada yer almıştır (Resim 13).

Tablo 3: Hürriyet'in 1 Aylık İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.

HÜRRİYET GAZETESİ (1 AY)		
	Basılı Gazete	İnternet Gazetesi
Kadın Bedeni	135	206
Erkek Bedeni	33	71
TOPLAM	168	277

Tablo 4: Hürriyet'in 1 Günlük İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.

HÜRRİYET GAZETESİ (1 GÜN)		
	Basılı Gazete	İnternet Gazetesi
Kadın Bedeni	7	11
Erkek Bedeni	1	-
TOPLAM	8	11

Tablo 3'te kullanılan kadın ve erkek bedenlerine bakıldığında, basılı gazetede de internet gazetesinde de kadın bedeninin erkek bedeninden çok daha fazla kullanıldığı görülmektedir. İnternet gazetesinde, sadece ana sayfanın incelenmesine rağmen, basılı gazeteden çok daha fazla erkek bedeni kullanıldığını görmekteyiz. Üstelik basılı gazetenin tüm sayfaları incelenmiştir. Buna rağmen internet gazetesi basılı gazeteden 109 tane daha fazla beden ögesi kullanmıştır. Basılı gazetede kullanılan toplam 33 erkekten 10 tanesi haberlerde kullanılırken, geri kalanı reklamlarda yer almıştır. İnternet gazetesinde ise 71 erkek bedeninin hemen hemen hepsi haber olarak yer almıştır.

Tablo 4'te basılı gazete ve internet gazetesi olarak Hürriyet Gazetesi'nin bedeni kullanma bağlamında bir günlük de karşılaştırmalı analizi yapılmıştır. 10 Mart 2011 tarihinde incelenen basılı gazete ve internet gazetesinde kadın bedeninin, erkek bedeninden gene daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Basılı gazetede yalnızca 1 erkek bedeni kullanılırken internet gazetesinde o gün erkek bedenine yer verilmemiştir. Ayrıca, kadın bedeni internet gazetesinde basılı gazeteden daha fazladır. İnternet

gazetesinin sadece ana sayfasının incelendiği düşünülürse bu rakam çok daha fazla artacaktır.

Tablo 5: Hürriyet Gazetesi 1 Günlük Ek İncelemesi.

HÜRRİYET GAZETESİ – EKİ	
Kadın Bedeni	37
Erkek Bedeni	6
TOPLAM	43

Gazetelerde kadın ve erkek bedeninin kullanılması bağlamında eklerin önemi büyüktür. Bu yüzden 1 günün gazete eki incelenip örnek gösterilerek daha sağlıklı yorum yapılabilecektir. Hürriyet Gazetesi'nin Kelebek ve Seyahat ekleri incelenerek, basılı gazetenin kendisinde 1 günde toplam 8 beden kullanılırken incelenen eklerde bu sayı 43 e çıkmaktadır. Merak eden okurlar için ekler, gazetenin ön sayfasında verilen ek reklamlarıyla tanıtılarak okura sunulmaktadır.

Eklerde “renkli dünya” olarak adlandırılan yaşam okura tanıtılmaktadır. Bu tanıtım sırasında da eklerde bolca reklama rastlanmaktadır. Bu bağlamda tüketim kültürü okuyucuya empoze edilerek daha çok tüketim yapması hedeflenmektedir. Bocoock'a göre, mağaza vitrinleri; dergilerde, gazetelerde ve hepsinden daha fazla da televizyonlarda yer alan reklam görüntülerini de kapsayan modern tüketimcilik, işlevini kısmen görüntüler aracılığıyla göze hitabederek sürdürmektedir. Televizyon, dergi ve gazete reklamlarında milyonlarca sıradan insanın iç dünyasında oldukça etkiler yaratacak tüketim hareketlerinin olduğu görülmektedir (2009: 95).

Tablo 6: Basılı Olarak Milliyet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.

MİLLİYET GAZETESİ			
	Ön Sayfa	Son Sayfa	Gazetenin Tamamı
Kadın Bedeni	36	52	156
Erkek Bedeni	2	8	21
TOPLAM	38	60	177

Milliyet Gazetesi'nin basılı olarak yapılan 31 günlük incelemesinde, kullanılan kadın bedeninin erkek bedeninden daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Milliyet Gazetesi'nde de kadın bedeni ve erkek bedeni son sayfada ilk sayfadakine oranla daha fazla kullanılmıştır. Ön sayfada manşetin sağ üst ve sol üst kısımlarında eklerin reklamları ya da gazetenin içinde yer alacak haberlerin reklamları verilirken kadın bedenleri ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Gazetenin son sayfasında diğer bazı gazetelere oranla daha az manken yer almaktadır. Fakat başka haberlerde verilen kadın resimleri onları aratmamaktadır. Hürriyet Gazetesi'nde değinilen ölüm haberinin bir benzeri de Milliyet Gazetesi'nde yer almaktadır. 2 Mart 2011 tarihinde arka sayfada 89 yaşındaki Jane Russel'in ölümünü onun açık bir fotoğrafıyla birlikte vermiştir (Resim14).

Gazetenin ön sayfa ve arka sayfa haricinde kullanılan 68 kadından 2'si reklamda diğerleri haberde kullanılmıştır. Erkeklerde ise, 11 erkekten 2'si reklamda 9'u haberlerde kullanılmıştır. Hürriyet gazetesinin aksine Milliyet gazetesinde reklamlarda kullanılan kadın ve erkek bedenleri çok daha azdır. Ayrıca, gazetenin 2. sayfası "renkli dünyalar" ya da "günün içinden" gibi başlıklar adı altında magazin sayfası olarak sunulmaktadır. Gene Hürriyet Gazetesi'nde olduğu gibi Milliyet Gazetesi'nde de 24 Mart 2011 Perşembe günü Elizabeth Taylor'ın ölüm haberine yer verilmiştir. 2. sayfada yarım sayfada yer verilen haber oyuncunun ölüm haberine uygun olmayan fotoğraflarla birlikte sunulmuştur (Resim 15).

Tablo 7: Milliyet İnternet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.

MİLLİYET İNTERNET GAZETESİ	
Kadın Bedeni	334
Erkek Bedeni	64
TOPLAM	398

Milliyet internet gazetesinde yapılan araştırmada 31 günde sadece ana sayfada 334 kadın bedenine rastlanmaktadır. Bu sayı oldukça fazladır. Erkek bedeninin de internet sitesinde basılı gazetecilikteki sayıdan fazla olduğu görülmektedir. Hatta bu sayı yaklaşık 3 kat daha fazladır. İnternet sayfasında manşetler kısmında siyaset haberleriyle birlikte gene magazin haberlerine yer verildiği görülmektedir (Resim16). İnternet sitesi

genel olarak magazin haberleriyle doldurulmuştur. Magazin ayrı bir bölüm olarak sunulsa da sitenin geneline de yerleştirilmiş bir durumdadır.

1980 ve 90'larda basında giderek magazinleşen bir üslubun ve içeriğin hâkim olduğunu görebiliriz. Hatta en çok satan ve ciddi basın dediğimiz tür gazeteler bile bu durumun içine girmiştir. Örneğin kişisel skandallar bile ciddi gazete olarak adlandırılan gazetelerde ilk sayfada sürmanşet olarak yer almaktadır. Ayrıca bireysel anomiler çok sayıda insanı ilgilendiren toplumsal olayların önüne geçer hale gelmiştir. Haber olacak olayların artık cinayet, cinnet, şiddet, seks ve dedikodu gibi cazip unsurlar içeriyor olması gerekmektedir (Mutlu, 2005: 414-415).

İnternet gazetesinde kullanılan toplam beden sayısı, sadece ana sayfa olmasına rağmen, basılı gazetenin iki katından daha fazladır. Bu bağlamda internet gazeteciliğinin habercilik yapma adına pornografiye kaçan bir sunuş izlediğini görmekteyiz. Örneğin “Modellerin Çete Savaşı” başlıklı haber buna örnek olarak gösterilebilir (Resim 17). Resimler, hiçbir şekilde gizlenmeden ya da sansürlenmeden açıkça okurun karşısına sunulmaktadır. Ayrıca İnternet sitesinde reklamlara yer verilse de bedenlerin daha çok haberler üzerinden sunulduğu görülmektedir.

Baudrillard bu durumla ilgili, artık pornografi fuarlarının bile açıldığını belirterek bu tüketim sektöründen daha fazla yararlanmanın kendileri için ne kadar büyük bir fırsat olduğunu anladıklarını söylemektedir. Baudrillard'a göre bu kimseler gazete yoluyla pornografiyi verimli sanayilere dönüştürmektedirler. Artık cinsellik ilk sayfalardaki konu haline gelmiştir. Tüketilmesi gereken her şey cinsel teşhir peşindedir. Bu bağlamda tüketime sunulan şeyin cinselliğın kendisi olduğunu söylemek mümkündür. Kültür ve reklam erotizmi burada önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. (2010: 183-184).

Tablo 8: Milliyet'in 1 Aylık İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.

MİLLİYET GAZETESİ (1 AY)		
	Basılı Gazete	İnternet Gazetesi
Kadın Bedeni	156	334
Erkek Bedeni	21	64
TOPLAM	177	398

Tablo 9: Milliyet'in 1 Günlük İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.

MİLLİYET GAZETESİ (1 GÜN)		
	Basılı Gazete	İnternet Gazetesi
Kadın Bedeni	8	19
Erkek Bedeni	3	3
TOPLAM	11	22

Tablo 8'de Milliyet Gazetesi'nin basılı ve internet gazetelerindeki fark verilmiştir. İnternet gazetesinde basılı gazetenin yaklaşık 2 katı daha fazla beden kullanıldığı karşımıza çıkmaktadır. Erkek bedeni ise internet gazeteciliğinde 3 kat daha fazladır. Üstelik internet gazetesinde genellikle haberlerde yer alan erkek bedenleri kullanılmıştır.

Tablo 9'da ise,10 Mart 2011 tarihinde Hürriyet'in basılı gazete ve internet gazetesi incelenmiştir. Kadın bedeni, internet gazeteciliğinde gene basılı gazetecilikten daha fazla yer almaktadır. İnternet gazetesinde kullanılan kadın bedeni ise basılı gazeteden 2 kat daha fazladır.

Tablo 10: Milliyet Gazetesi 1 Günlük Ek İncelemesi.

MİLLİYET GAZETESİ EKİ	
Kadın Bedeni	16
Erkek Bedeni	2
TOPLAM	18

Milliyet Gazetesi'nin incelenen Cadde ve Tatil eklerinde 16 kadın bedeni ve 2 erkek bedeni olmak üzere toplam 18 tane bedene rastlanmıştır. Bu rakam basılı gazeteden fazladır. Bu bağlamda gazete ekleriyle bedenlerin okurlara çok daha fazla sunulduğu görülmektedir. Bu eklerde kadınlar tüketim nesnesi olarak görülerek, kadınlara kendileri üzerinden tüketim mesajları pompalanmaktadır. Kadınlara nasıl daha güzel görünebilecekleri yönünde vaatler verilerek kadınlar tüketim kültürünün içine çekilmektedirler. Bu bağlamda, Baurdillard'ın da değindiği gibi, beden kapitalist

amaçlara bağlı olarak bir yatırım aracı olduğunu söyleyebiliriz. Eğer bedene yatırım yapılıyorsa, bu bedeni karlı kılmak içindir. Beden bir kültür varlığı gibi düzenlenerek birçok toplumsal statü göstergelerinden biri olarak sunulur. Kadınların güzellik merkezlerine giderek kendilerini daha güzel ve mutlu hissetmeleri bunun göstergelerindedir (2010: 166).

Tablo 11: Basılı Olarak Sabah Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.

SABAH GAZETESİ			
	Ön Sayfa	Son Sayfa	Gazetenin Tamamı
Kadın Bedeni	30	20	124
Erkek Bedeni	2	2	13
TOPLAM	32	22	137

Sabah Gazetesi basılı olarak değerlendirilirken, ön sayfa ve arka sayfadaki kadın bedenleri sayısı bağlamında incelenen diğer gazetelerden farklılık göstermektedir. Ön sayfada arka sayfadan daha fazla kadın bedeni bulunmaktadır. Ön sayfada manşetin üstünde de diğer gazetelerden daha fazla kadın bedeninin yer alması dikkat çeken unsurlar arasındadır. Arka sayfada ise genelde bir mankene yer verildiği görülmektedir. Arka sayfada haber olarak da kadın bedeni kullanılmaktadır fakat arka sayfanın tamamen reklam olarak kullanılmasının dışında, gazetenin sol üst köşesinde düzenli olarak manken resmi yer almaktadır (Resim 18).

Modern kadın, bedenini güzel ve rekabet edecek şekilde tutmaya özen gösterir. Hatlarını koruma saplantısı birtakım buyruklar açısından anlaşılabilir. Kuşkusuz güzellik ile incelik arasında hiç de doğal bir bağlantı yoktur. Yağ ve şişmanlığın da başka çağlarda güzel sayıldığı bilinmektedir. Fakat tüketim toplumuyla bu algı değişmeye başlamıştır. İncelikten kaynaklanan zorunlu bir güzellik algısı belleklerimizde kazınmaya çalışılmaktadır. Güzelliğin, şişman ya da zayıf, kaba ya da narin olmakla değerlendirilemeyeceği bir gerçektir. Fakat modellerin ve mankenlerin gözünde güzellik, etin yadsınmasını ve modanın yüceltilmesini ifade eder şekilde, sıksa ve etsiz olmaktır. Amerika'da yapılan bir ankete göre 446 gençten 300'ünün rejim izlediği ortaya çıkmıştır. Bu oranın sadece gençlerde olduğu düşünülürse 30 yaş üstü kadınlarda bu sayının çok daha fazla artacağı da dikkate alındığında karşımıza çıkacak olan rakam

çok daha fazla olacaktır. Güzellik ve zarıflığın artık sadece gündelik, takıntılı, disiplinci bir işleyişin gizleyicisi olduğu bastırılmaz bir hal almıştır (Baudrillard, 2010: 179-182).

Günümüz dünyasında, kadınların bedenlerinin görüntülerinden ötürü sergiledikleri birçok davranış ve bunlara bağlı hastalıklar bulunmaktadır. Bunların en önemlilerinden biri ise anoreksiya nevrozudur. Bir yeme bozukluğu olarak nitelendirilen bu hastalık, fizyolojinin yanında psikolojiyi de etkilemektedir. Ataklar halinde seyreden bu hastalığın sancılı bir tedavi süreci bulunmaktadır. Kadınlar bedenlerindeki fazlalıklardan kurtulmak ve bedenlerini sihirli bir şekilde yeniden biçimlendirmek umuduyla her yıl haplara ve ek diğer ürünlere milyarlarca harcama yapmaktadırlar. Obezite oranları ABD’de diyet endüstrisini son 10 yılda oldukça geliştirmiştir. Bu bağlamda tüketim kültürünün her alanda karşımıza çıktığı görülmektedir. Bunun haricinde kadınların güzellik için çaldıkları bir başka kapı da estetik cerrahidir. Son dönemde isteğe bağlı estetik ameliyatları neredeyse güzellik salonlarını ziyaret kadar normal kabul edilmektedir. Son dönemlerde alışveriş merkezlerinde dahi plastik cerrahi poliklinikleri açılmakta ve ciddi anlamda bunlar talep görmektedir. Bu operasyonların gerçekleştirildiği ortamlarda çok düşünülmeden ve planlanılmadan hızlı bir germe ya da botoks için alınan kararlar sağlıklı olmayan sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle botoks iğneleri, alerjik sonuçlar bile doğurmakta ve talepte bulunanlara yüzlerini ve bedenlerini baştan inşa etmek zorunda kalmaktadırlar (Maine vd, 2005: 80-101).

Gazetenin iç sayfalarında ise yer alan 74 kadın bedeninden 18’inin, 9 erkek bedeninden ise 3’ünün reklam olduğu incelenmiştir. Bu bağlamda bedenlerin ağırlıklı olarak magazin haberlerinde verildiği görülmektedir. 8 Mart 2011 Salı günü incelediğimiz gazetelerin çoğunluğunda yer verilen Brezilya’daki Rio Karnavalı haberlerinin genellikle küçük haberlerle geçilmesine karşın Sabah’ın basılı gazetesinde bu habere yaklaşık bir sayfa yer verilmiştir (Resim19).

Tablo 12: Sabah İnternet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.

SABAH İNTERNET GAZETESİ	
Kadın Bedeni	191
Erkek Bedeni	20
TOPLAM	211

Tablo 12'de internet gazetesinde kadın bedeni erkek bedeninin 9 katından daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Sabah Gazetesi'nde de manşetlerin olduğu kısımda magazin haberlerine yer verildiği görülmektedir. Sitenin genelinde de magazin haberlerine sıklıkla rastlanmaktadır. Basılı gazetenin arka kapağında yer alan mankenlerin Sabah'ın internet sitesinin ekrana göre sağ alt köşesinde "kapak güzeli" olarak ana sayfada da kullanıldığı görülmektedir (Resim 20).

Ayrıca Sabah'ın internet gazetesinde aynı haberlerin üst üste günler boyunca verildiği dikkat çeken noktalar arasındadır. Haber ilk günlerde ana sayfanın üst kısımlarında yer alırken daha sonraki günlerde alt kısımlarda yer almaktadır. Kadın bedenlerinin, özellikle pornoya kaçacak türden fotoğrafların, günlerce ekranda kalışı görülmektedir. Örneğin ünlülerin açık fotoğrafları 10 güne yakın süre ana sayfada okurların tıklaması için yayınlanmaktadır.

Baudrillarda göre, "kadının beden/nesne modeline uygun olarak örtük biçimde kuşatılan en önemsiz nesne bile, aynı şekilde fetişleşir. Tüm 'tüketim' alanının erotizmle dolu olması da bundan ileri gelir. Bu terimin de anlamında bir moda değil, modanın kendine özgü ve katı mantığıdır" (2010: 171).

Tablo 13: Sabah'ın 1 Aylık İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.

SABAH GAZETESİ (1 AY)		
	Basılı Gazete	İnternet Gazetesi
Kadın Bedeni	124	191
Erkek Bedeni	13	20
TOPLAM	137	211

Tablo 14: Sabah'ın 1 Günlük İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.

SABAH GAZETESİ (1 GÜN)		
	Basılı Gazete	İnternet Gazetesi
Kadın Bedeni	7	11
Erkek Bedeni	1	-
TOPLAM	8	11

Tablo 13'te Sabah Gazetesi'nin basılı ve internet gazetelerinin 1 aylık karşılaştırması yapılmıştır. İnternet gazetesinde kadın ve erkek sayısı basılı gazeteden çok daha fazla çıkmıştır. Gene tablo 14'te 10 Mart 2011 tarihinde incelenen Sabah Gazetesi'nde de internet gazetesinde basılı gazeteden daha fazla kadın bedeni kullanıldığını görmekteyiz. Erkek bedeni internet gazetesinde hiç yer almazken basılı gazetede 1 tane kullanılmıştır. Araştırmamızda genel olarak gözleendiği gibi kadın bedeninin erkek bedeninden daha fazla kullanılışı Sabah Gazetesi'nde de kendisini göstermektedir.

Tablo 15: Sabah Gazetesi 1 Günlük Ek İncelemesi.

SABAH GAZETESİ EKİ	
Kadın Bedeni	38
Erkek Bedeni	2
TOPLAM	40

Sabah Gazetesi'nin incelenen "Günaydın" ekinde toplam 40 tane bedene yer verilmiştir. Büyük çoğunlukla kadın bedeni erkek bedeninden fazla kullanılmıştır. Diğer gazetelerin ekleriyle karşılaştırıldığında Günaydın ekinde çok daha fazla beden ögesine yer verildiği karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kullanılan kadın bedenlerinin çoğunun mankenler olduğu gözlenmektedir. Baudrillard'a göre, mankenin bedeni, arzunun nesnesi değil, işlevsel nesne, modanın ve estetiğin birbirine karıştığı göstergeler formudur. Mankenin bedeni, bedenden çok biçimdir (2010: 170). Bu biçim moda, reklamlar ve kitle iletişim araçları aracılığıyla kitlelere sunulmakta ve tüketim nesnesi haline getirilmektedir.

Tablo 16: Basılı Olarak Cumhuriyet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.

CUMHURİYET GAZETESİ			
	Ön Sayfa	Son Sayfa	Gazetenin Tamamı
Kadın Bedeni	10	36	74
Erkek Bedeni	4	11	17
TOPLAM	14	47	91

31 gün boyunca incelenen Cumhuriyet Gazetesi'nde bedenlerin, hemen hemen diğer gazetelerdeki kadar, sıkça kullanılması dikkat çekmektedir. Gazetenin ön sayfasında yer alan kadın bedenleri gazete manşetinin üst kısımları yerine sayfanın alt tarafında küçük resimler şeklinde yer almaktadır. Manşetlerin üstünde genellikle reklam ya da dikkat çekici başka bir unsur kullanılmamaktadır. Gazetede ki magazin haberleri son sayfada ve son sayfalardaki 16. sayfada yer almaktadır. Arka sayfada her gün en az 1 kadın bedeni yer almaktadır. Bunun dışında arka sayfada kullanılan erkek bedenlerinin sayısı da fazladır. Erkek mankenler ya yarı çıplak bir poz vermiş; ya da bakışları ve duruşlarıyla seksi pozlar vermektedir. Örneğin 16 Mart 2011 tarihinde kullanılan erkek manken bunlara örnek olarak verilebilir. Bu örnek modanın manken bedenler üzerinden nasıl pazarlanmaya çalışıldığının kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Resimdeki mankenle verilmek istenen mesaj, haberde de geçtiği gibi, önümüzdeki sonbahar ve kış sezonunun çizme ve eldivenler sayesinde oldukça "tarz" geçecek oluşudur (Resim 21).

Frank Mort, 1950 ve 1980'li yıllarda İngiltere'deki genç erkeklerde bir değişim süreci başladığını belirtmektedir. Genç erkeklerde giysilerdeki, saçlardaki ve takılardaki değişiklikler ve beden hareketlerini kullanmalarındaki değişiklikler oldukça dikkat çekiciydi. Reklamcılar ve pazarlamacılar bu durumu sadece yaratmakla kalmıyor aynı zamanda izliyorlardı da. Erkek bedeni 1950'lerde gerçekleşmesi imkânsız bir biçimde cinselleştirilmekteydi. Artık erkek bedeni görüntüleri erotikleşmişti (Bocock, 2009: 106). Günümüzde Türkiye'de de erkek mankenler oldukça artmış durumdadır. Cinsellik ve erotiklik üzerinden metalaştırma sadece kadınlarda değil erkeklerde de sıklıkla görülmektedir.

Ayrıca moda yoluyla insanların hangi sene hangi renkleri giymeleri gerektiği de bedenler üzerinden sunularak tüketim kültürüne hizmet edilmektedir. Gazetelerin arka sayfaları bu mesajları iletme bağlamında oldukça önemli ve yerinde bir platformdur. Örneğin 25 Mart 2011 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi'nin arka sayfasında “toz pembe” başlıklı haberde defilede yer alan mankenin derin dekoltesiyle birlikte bu sene pudra renklerin moda olduğu okura sunulmaktadır (Resim 22).

Gazetenin iç sayfalarında kullanılan 28 kadın bedeninin 4'ü reklamlarda 24'ü de haberlerde kullanılmıştır. Erkek bedenin ise sadece 2 tane ve haberlerde kullanıldığı görülmektedir. İç sayfada kullanılan bedenlerin genellikle 16. sayfada yer aldıkları görülmektedir. Hürriyet ve Milliyet Gazeteleri'nde kullanılan kadın bedenleriyle süslenmiş ölüm haberinin benzeri Cumhuriyet Gazetesi'nde de yer almaktadır. 2 Mart 2011 tarihinde yaşamını yitiren Jane Russell'ın haberine yaklaşık yarım sayfa yer ayrılarak açık bir kıyafetle çekilmiş büyük bir pozuna yer verilmiştir (Resim 23).

Tablo 17: Cumhuriyet İnternet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.

CUMHURİYET İNTERNET GAZETESİ	
Kadın Bedeni	29
Erkek Bedeni	2
TOPLAM	31

Cumhuriyet'in internet gazetesinde de kullanılan kadın bedeni erkek bedeninden çok daha fazladır. Cumhuriyetin internet gazetesinde, diğer internet gazetelerine oranla ana sayfada çok daha az magazin haberinin yer aldığı görülmektedir. Fakat sayfanın üst kısmında bulunan “yaşam” bölümü tıklandığında magazin haberleri karşımıza çıkmaktadır. Ana sayfanın üst kısmında yer alan manşetler arasında da magazin haberlerinin yer almadığı görülmektedir. Diğer belirtilmesi gereken nokta ise, basılı gazetede internet gazetesinden çok daha fazla kadın bedeni yer almaktadır. Diğer gazetelerde genelde basılı gazetede daha az beden yer alırken Cumhuriyet Gazetesi'nde durumun tam aksi görülmektedir. İnternet sayfasında, ekranın sağ alt köşesinde hemen hemen her gün bir tane kadın bedeni karşımıza çıkmaktadır. Kullanılan bedenler genellikle basılı gazetede kiyle paraleldir. Genelde magazin haberlerinin kullanılmamasına rağmen bir köşeye iliştirilmiş manken resimleri tekrar karşımıza

çıkılmaktadır. Bu bağlamda Köse'nin de değindiği gibi eğer haz beden üzerinden işliyorsay, bu bedensel bir hazdır. Bu hazzın denetlenmesi, bedenın eğitilmesini de içeren bir haz eğitimi gerektirmektedir. Başka bir deyişle popüler kültür ürünlerinin yeniden üretimi, ancak bu ürünleri tüketecek kitlelerin yönlendirilmiş ve denetim altına alınmış zevkleriyle mümkündür. Bu anlamda denetlenmeyen hazlar, üretici hazlar değildir (Köse, 2010: 164). Bu doğrultuda bir şekilde kadın ya da erkek bedeninin kitle iletişim araçlarında yer alışı karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 18: Cumhuriyet'in 1 Aylık İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.

CUMHURİYET GAZETESİ (1 AY)		
	Basılı Gazete	İnternet Gazetesi
Kadın Bedeni	74	29
Erkek Bedeni	17	2
TOPLAM	91	31

Tablo 19: Cumhuriyet'in 1 Günlük İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.

CUMHURİYET GAZETESİ (1 GÜN)		
	Basılı Gazete	İnternet Gazetesi
Kadın Bedeni	2	1
Erkek Bedeni	2	-
TOPLAM	4	1

Tablo 18'de Cumhuriyet Gazetesi'nin basılı ve internet gazetesi olarak 1 aylık karşılaştırması yer almaktadır. Zaman Gazetesi hariç incelenen tüm gazetelerde internet gazetesinin, basılı gazeteden çok daha fazla beden unsurunu kullandığı görülmüştür. Cumhuriyet Gazetesi'nde ise basılı gazetede internet gazetesinden çok daha fazla bedene yer verilmektedir. Cumhuriyet'in internet gazetesinde basılı gazeteden daha ciddi haberlere yer verildiği görülmektedir.

Tablo 19’da ise 10 Mart 2011 tarihinde 1 günün karşılaştırmalı olarak incelendiği Cumhuriyet’in basılı gazetesi ve internet gazetesi, yapılan bir aylık incelemeyle paralel sonuçlar vermiştir. Basılı gazetede kadın ve erkek bedeni, internet gazetesinin ana sayfasına oranla daha fazla kullanılmıştır. İnternet sayfasında erkek bedenine yer verilmezken, basılı gazetede kullanılan kadın ve erkek bedenlerinin eşit sayıda olduğu görülmektedir.

Tablo 20: Cumhuriyet Gazetesi 1 Günlük Ek İncelemesi.

CUMHURİYET GAZETESİ EKİ	
Kadın Bedeni	3
Erkek Bedeni	-
TOPLAM	3

İncelenen Cumhuriyet Gazetesi eklerinde genel olarak fazla kadın ve erkek bedenine rastlanmamaktadır. Tablo 20’de de görüldüğü gibi incelenen bir gün kapsamında da durum değişmemiştir. Erkek bedenine hiç rastlanmazken kadın bedeni ise 3 kere kullanılmıştır.

Tablo 21: Basılı Olarak Radikal Gazetesi’nin 1 Aylık İncelenmesi.

RADİKAL GAZETESİ			
	Ön Sayfa	Son Sayfa	Gazetenin Tamamı
Kadın Bedeni	12	7	29
Erkek Bedeni	-	2	3
TOPLAM	12	9	32

Radikal Gazetesi’nde yapılan beden analizinde önceki incelenen dört gazeteye oranla kullanılan beden sayılarının düşük olduğu görülmektedir. Gazetede kullanılan kadın beden sayısı diğer incelemelerimizde olduğu gibi erkeklerden oldukça fazladır. Gazetede ön sayfada ve arka sayfada yer alan kadın bedeni erkek bedeninden daha fazladır. Ön sayfada kullanılan kadın bedenleri genellikle gazetenin “Hayat” ekinin reklamını yapmak amacıyla kullanılmaktadır. Ön sayfada erkek bedenine ise

rastlanmamıştır. Gazetenin arka sayfası genellikle spor sayfası olarak kullanılmaktadır. Onun dışında son sayfa tamamen reklama da ayrılmaktadır. Bu sebeple gazetenin arka sayfasında bedenlerin az sayıda yer aldığı görülmektedir. Radikal Gazetesi'nin iç sayfalarında da kadın ve erkek bedenine az sayıda rastlanmaktadır. İç sayfalarda 10 tane kadın bedeni kullanılırken 1 tane erkek bedenine yer verilmiştir.

Tablo 22: Radikal İnternet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.

RADİKAL İNTERNET GAZETESİ	
Kadın Bedeni	67
Erkek Bedeni	54
TOPLAM	121

Radikal'in internet gazetesinde kadın bedeninin erkek bedeninden fazla olduğu tablo 22'de görülmektedir. Araştırma kapsamındaki 31 günlük süre içinde kullanılan 54 erkek bedeninin 48 tanesi aynı fotoğrafın 6 gün kullanılması neticesinde elde edilmiş rakamdır. Bir fotoğrafta yer alan 12 erkek bedeni 4 gün boyunca sitede yer almıştır. Bu duruma rağmen kullanılan erkek bedeninin sayısı, kadın bedeninin sayısını geçememiştir. Bu tekrar kullanılan fotoğraf dışında 31 gün içinde sitede 6 erkek bedeni kullanılmıştır (Resim 24). Ayrıca internet sitesinin genelinde magazin haberlerinin dağıtıldığı görülmektedir. Bu bağlamda okurun sıkılmadan haber alması sağlanmaya çalışılmaktadır. Yaylagül'e göre, sinema, radyo ve basın aydınlanma düşüncesini yaymak yerine egemen ideolojinin izleyicilere yayılmasını sağlarlar. Kapitalist toplumlarda kültür ve sanat eserleri endüstriyel olarak üretilir. Burada amaç zevk ve eğlencedir. Kişilerin gündelik yaşamın sorunlarından ve sıkıntılarından kaçmasına hizmet eder (2010: 95-101).

Tablo 23: Radikal'in 1 Aylık İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.

RADİKAL GAZETESİ (1 AY)		
	Basılı Gazete	İnternet Gazetesi
Kadın Bedeni	29	67
Erkek Bedeni	3	54
TOPLAM	32	121

Tablo 24: Radikal’in 1 Günlük İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete’sinin Karşılaştırılması.

RADİKAL GAZETESİ (1 GÜN)		
	Basılı Gazete	İnternet Gazetesi
Kadın Bedeni	1	3
Erkek Bedeni	1	13
TOPLAM	2	16

Tablo 23’te Radikal’in internet sayfasında basılı gazetecilikten yaklaşık 3 kat daha fazla kadın ve erkek bedeni kullanıldığı görülmektedir. Tablo 24’te ise 10 Mart 2011 tarihinde incelenen Radikal’in internet gazetesinde kullanılan beden sayısının, basılı gazetede kullanılan beden sayısından oldukça fazla olduğu karşımıza çıkmaktadır. Kadın ve erkek benleri bağlamında karşılaştırma yapılacak olunursa erkek bedeninin kadın bedeninden çok daha fazla olduğu görülmektedir. Fakat internet gazetesinde yer alan 13 erkek bedenin 12 tanesinin 1 fotoğrafta yer aldığını belirtmek gerekmektedir.

Tablo 25: Radikal Gazetesi 1 Günlük Ek İncelemesi.

RADİKAL GAZETESİ EKİ	
Kadın Bedeni	18
Erkek Bedeni	-
TOPLAM	18

Tablo 25’te Radikal Gazetesi’nin “Hayat” ekinde 18 kadın bedenine yer verilirken erkek bedenine hiç yer verilmediği görülmektedir. Gazeteler, özellikle eklerinde yer alan son model araba, ev ve eşyalarla belli tüketim formlarını insanlara sunmaktadır. Bu bağlamda belli imajlar yaratılarak kitleler tüketim kültürü içine çekilmek istenmekte ve insanların bunlara sahip olma istekleri kabartılmaktadır.

Tüketim kültürü ve ideolojisinin ortaya çıkışıyla birlikte gündelik hayatın her alanını kuşatacak şekilde hemen hemen her şeyin tüketime uygun hale getirildiği görülmektedir. Mekânlar, bedenler ve kimlikler bu bağlamda yeniden üretilmek için tüketilmektedir. Kapitalist gelişim süreciyle haber arasındaki bağlantının olduğu

düşünülürse ve bu süreç içindeki toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel ve en nihayetinde teknolojik gelişmelerin yarattığı değişimler göz önünde bulundurulursa haberin de metalaştığını söylemek mümkündür. Türk medyasının “Yeni Elitler”, “Beyaz Türkler”, “Yükselen Değerin Kadını” gibi söylemlerle belli bir hayat kültürüne işaret ettikleri görülmektedir. Kentli, eğitilmiş, zevk sahibi ve lüks yaşayan kesim örnek gösterilmektedir (Yağlı, 2006: 6-9). Radikal Gazetesi’nin 28 Mart 2011 tarihli “Hayat” ekinde Pelin Batu için atılan “Beyazın Beyazı Türk” başlığı bu bağlamda verilecek en güzel örneklerdendir (Resim 25). Yerleşik medyanın, sermayenin ihtiyaçları ve kar hedeflerince kolay silinemeyecek şekilde gündelik kültür, alışkanlıklar ve duygusal bağlarla iç içe olduğu görülmektedir (Wayne, 2009: 61).

Tablo 26: Basılı Olarak Zaman Gazetesi’nin 1 Aylık İncelenmesi.

ZAMAN GAZETESİ			
	Ön Sayfa	Son Sayfa	Gazetenin Tamamı
Kadın Bedeni	-	2	3
Erkek Bedeni	-	-	-
TOPLAM	-	2	3

Zaman Gazetesi incelemesinde diğer incelenen gazetelerden çok farklı bir sonuçla karşılaşılmıştır. Zaman Gazetesi’nde, bir haber dışında, kullanılan reklamlar haricinde hiçbir kadın ve erkek bedenine rastlanmamaktadır. Tablo 26’da yer alan bedenler de karşımıza diğer gazetelerdeki gibi çıkmamaktadır. Kullanılan reklamlar sayfanın iç kısmında ve arka sayfalarda yer almaktadır. Bu reklamlarda da bedenler teşhir edilmeden kullanılmaktadır. Ayrıca reklamlar ağırlıklı olarak eşarp üzerindedir. Diğer gazetelerde olduğu gibi cinsellik ögesine rastlanmamaktadır. İncelenen 1 aylık süre içinde, diğer gazetelerdeki gibi cinsellik ve moda bağlamından çıkılarak inceleme yapılacak olursa, reklamlar bağlamında 19 kadın bedeni ve 4 erkek bedeni kullanılmıştır. Kullanılan 19 kadından 8’i eşarp tanıtmaktadır (Resim 26). Fakat bu rakamlar araştırma kapsamına uymadığı için tabloda verilmemiştir. Reklamlar kitle iletişim araçlarını öyle hapsetmiştir ki, medyanın duruşu hangi doğrultuda olursa olsun, reklama büyük önem vermektedir. Zaman Gazetesi de cinsel öğelerin kullanılmadığı reklamları okuyucuya sunmaktadır. Güngören’e göre, günümüzde gündelik hayatın

kurguladığı en temel kaynak olan medyanın varlığı, reklamlara bağımlı hale gelmiştir. Artık reklamsız bir medya aracı düşünmek imkânsızdır. Örneğin bir çocuğun doğumundan 15 yaşına gelinceye kadar 150 bin civarında reklam spotuyla karşılaştığı düşünülmektedir (akt. Akçalı, 2006: 97).

24 Mart 2011 tarihinde oyuncu Elizabeth Taylor'ın ölümüne, diğer gazetelerde olduğu gibi, Zaman Gazetesi'nde de yer ver verilmiştir. Fakat diğerlerinden farklı olarak oyuncunun kapalı elbiselerle fotoğrafları verilmiştir (Resim 27). Bu bağlamda kadının cinsellik üzerinden bir meta olarak kullanılmaması sonucu karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Zaman Gazetesi'ni incelerken haberlerde medyadaki kadın algısına önemle dikkat çekilmektedir. 2 Mart 2011 tarihinde medyada kadın bedeninin bir meta olarak kullanılmasına ve 6 Mart 2011 tarihinde medyanın kadınların siyasetleri yerine etek boylarıyla uğraştığı ve kadını en çok reklamların nesneleştirdiği konulu haberlere yer verilmiştir.

Tablo 27: Zaman İnternet Gazetesi'nin 1 Aylık İncelenmesi.

ZAMAN İNTERNET GAZETESİ	
Kadın Bedeni	-
Erkek Bedeni	-
TOPLAM	-

Zaman Gazetesi'nin internet sitesinde genel olarak gündemdeki siyasi ve ekonomik haberler yer almaktadır. İncelenen 31 günde internet sitesinde magazinle ilgili haberlere rastlanmamaktadır. Ayrıca basılı gazetesinde olduğu gibi kadın ve erkek bedenlerine yer verilmemektedir. İnternet gazetesinde kullanılan reklamlarda da beden unsuruna yer verilmediği görülmektedir.

Tablo 28: Zaman'ın 1 Aylık İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.

ZAMAN GAZETESİ (1 AY)		
	Basılı Gazete	İnternet Gazetesi
Kadın Bedeni	3	-
Erkek Bedeni	-	-
TOPLAM	3	-

Tablo 29: Zaman'ın 1 Günlük İnternet Gazetesi ve Basılı Gazete'sinin Karşılaştırılması.

ZAMAN GAZETESİ (1 GÜN)		
	Basılı Gazete	İnternet Gazetesi
Kadın Bedeni	1	-
Erkek Bedeni	-	-
TOPLAM	1	-

Tablo 28'de Zaman Gazetesi'nin 1 aylık incelenme süresinde basılı gazetede 3 bedene rastlanırken internet gazetesinde ise hiçbir kadın ya da erkek bedenine yer verilmediği görülmektedir. Tablo 29'da 10 Mart 2011'de incelenen basılı ve internet gazetelerinde de durumun ona paralel olarak takip edildiği görülmektedir. Yalnızca basılı gazetede 1 beden karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 30: Zaman Gazetesi 1 Günlük Ek İncelemesi.

ZAMAN İNTERNET GAZETESİ EKİ	
Kadın Bedeni	1
Erkek Bedeni	-
TOPLAM	1

Zaman Gazetesi'nin eklerini incelediğimizde de durum genel tabloyla aynı gözükmektedir. Tablo 30'da yer alan kadın bedeni bir sanatçının konserde çekilmiş fotoğrafıdır. Bunun dışında kadın bedenine rastlanmamaktadır. Zaman Gazetesi

incelemesinde, basılı gazetecilik ve internet gazeteciliği bağlamında kadın ve erkek bedeninin yok denecek kadar az kullanıldığı karşımıza çıkmaktadır. İncelenen gazete ekleri de bu doğrultuda sonuç vermiştir.

Tablo 31: Genel Tablo Analizi

	KADIN BEDENİ		ERKEK BEDENİ		TOPLAM	
	Basılı G.	İnternet G.	Basılı G.	İnternet G.	Basılı G.	İnternet G.
HÜRRİYET GAZETESİ	135	206	33	71	168	277
MİLLİYET GAZETESİ	156	334	21	64	177	398
SABAH GAZETESİ	124	191	13	20	137	211
CUMHURİYET GAZETESİ	74	29	17	2	91	31
RADİKAL GAZETESİ	29	67	3	54	32	121
ZAMAN GAZETESİ	3	-	-	-	3	-

Tablo 31'e baktığımızda incelenen tüm gazetelerde kadın bedeninin erkek bedeninden çok daha fazla kullanıldığı karşımıza çıkmaktadır. Milliyet Gazetesi'nin incelenen tarihler kapsamında basılı ve internet gazeteciliğinde moda, cinsellik ve reklamlar bağlamında, kadın ve erkek bedenine en çok yer veren gazete olduğu görülmektedir. Ardından Hürriyet Gazetesi'nin çok az bir farkla onu takip ettiği karşımıza çıkar. Daha sonra ise Sabah, Radikal ve Cumhuriyet Gazeteleri bu sırayı izlemektedir. Cumhuriyet Gazetesi'nde diğer gazetelerden (Zaman Gazetesi hariç) farklı bir durumla karşılaşmıştır. Diğer gazetelerde internet gazetesinde basılı gazeteden daha fazla kadın ve erkek bedeni kullanılmışken, Cumhuriyet Gazetesi'nin basılı gazetesinde internet gazetesinin 3 katı kadar daha fazla erkek ve kadın bedenine rastlanmıştır. Zaman Gazetesi'nde ise hemen hemen hiç kadın ve erkek bedenine rastlanmamıştır.

SONUÇ

Yapılan çalışmada beden birçok açıdan ele alınarak değerlendirilmiştir. Eski Yunan'da önemsenen beden olgusu Aydınlanma döneminde Kartezyen anlayış çerçevesinde yerini aklın üstünlüğüne bırakmaktadır. Aklın beden ile olan karşıtlığı, her sorunun sadece akıl ile çözülebileceği ve onun haricindekilerin değersizleştirildiği bir anlayışla bütünleştirilmektedir. 19. Yüzyıldan itibaren, beden üzerindeki düşünceler yön değiştirmeye başlayarak, bedenın akıl ile olan çekişmesinde kimi zaman bedenın kimi zamanda aklın üstünlüğü, yerini bedenın akıldan daha önemli tutuluşuna bırakmıştır. Modernite ve kapitalizmle birlikte, bedene yüklenen anlam ve önem artarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda beden toplumsalın merkezine yerleşerek, iktidarlar ve kapitalizm gibi belirli güç odakları tarafından sürekli yönlendirilmek suretiyle tekrar tekrar üretilen bir proje haline getirilecektir.

Bedenin, dini söylemler üzerinden de tahakküm altına alınışı ve bu bağlamda ilahi ve meşru bir zemine dayandırılarak bedenlerin yönlendirilişi karşımıza çıkmaktadır. Üç büyük dinin bedeni ele alış şekilleri değerlendirilecek olunursa; İslam'ın hem Yahudilik, hem de Hıristiyanlığa göre daha ılımlı bir yaklaşımı olduğunu görmekteyiz.

Beden, toplumsal olanın odak noktası haline gelmesiyle, sosyoloji içinde önemli bir inceleme konusu olmuştur. Genel olarak düşünürler bedenın ne denli girift ve önemli bir yapı olduğuna değinmişlerdir. Foucault ve Nietzsche gibi düşünürler bedenın kullanılışıyla iktidarlar ve güç odakları tarafından kitlelerin tahakküm altına alınmaya çalışılması üzerinde durmuşlardır. Bourdieu ve Mauss bedeni toplumsallaşma sürecinde ve alışkanlıklar bağlamında ele alırken, Marx da yabancılaşma kavramıyla kapitalist düzenin bedenın üzerindeki etkisini ele almıştır. Baudrillard ise bedenın tüketim nesnesi konumuna getirilişinden bahsederken bireylerin kitlelere dönüştürülerek tüketim kültürünün parçası haline gelişine değinmektedir.

Modern dünyada insanların bedenlere her şeyden fazla önem vererek onu güzelleştirme, sağlıklı ve diri tutma adına tüketim kültürünün birer nesnesi konumuna dönüştükleri görülmektedir. Kapitalist sistemin beslediği tüketim kültürünün bu durumu oldukça iyi değerlendirerek sürekli ve yeniden bedenler yarattığı karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun en çok kitle iletişim araçlarıyla kitlelere empoze edildiği görülmektedir.

Kapitalist sistemin güç odağı haline gelen medya bedeninin metalaşması bağlamında oldukça önemli bir güç odağı konumundadır. Haber alma amacıyla okunan gazetelerdeki enformasyon kirliliği, bedeninin metalaştırılması üzerinden sürdürülmektedir.

Kapitalizmin gelişim sürecinde bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan gazetenin bilgisayar ve internet teknolojisiyle birlikte değiştiği görülmüştür. Geleneksel gazeteciliğin yanında internet gazeteciliği de ortaya çıkışıyla bir rekabet ortamı oluşmuştur. Türkiye’de 1995 yılında ilk olarak Zaman Gazetesi’nin öncülüğünü yaptığı internet gazetesi zamanla diğer gazeteler içinde dönüm noktası olmuştur. Günümüzde insanların habere anlık ve kolay ulaşma isteği internet gazetesini daha önemli bir noktaya taşımaktadır. İnternet gazetesinin getirdiği birçok kolaylığın okuyucunun ilgisini çekerek zamanla basılı gazetenin okuma oranlarının düşüp, internet gazetesinin okunma oranlarının ise giderek artmasına neden olmaktadır. İnternet gazetesinin getirdiği hızlı haber alma gibi birçok kolaylığın yanında “beden” unsuruna çok yer vermesi bu ilginin bir parçası konumundadır. Haber gazetelerinde, gelişmiş internet teknolojisiyle birlikte hangi haberin kaç kez ne kadar süre tıkladığı kolayca görülebilmektedir. Okuyucunun nabzını sürekli yoklama fırsatını elinde bulunduran internet gazeteleri bu durumu kendilerince değerlendirerek bedenlere olabildiğince yer vermektedir.

Araştırmada bedeninin metalaşmasını, farkların daha iyi görülebilmesi bağlamında, internet ve basılı gazetesi olan altı gazetenin karşılaştırması üzerinden yapılmıştır. Ele alınan altı gazete (Cumhuriyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Milliyet Gazetesi, Radikal Gazetesi ve Zaman Gazetesi) 1 Mart ve 31 Mart 2011 tarihleri arasındaki 31 gün içinde kadın ve erkek bedenleri cinsellik, moda ve reklamlar bağlamında incelenmiştir. Kapitalist sistemin ve dolayısıyla tüketim kültürünün en çok bu üç öğeden beslendiği düşünülürse elde edilen rakamların ne derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yapılan bir aylık karşılaştırmalı gazete analizinde internet gazetelerinin, basılı gazetelerden çok daha fazla “beden” kullandığı karşımıza çıkmaktadır. Milliyet gazetesinin internet ve basılı gazete kapsamında en çok kadın ve erkek bedenine yer verdiği görülmektedir. Daha sonra Hürriyet gazetesi en fazla bedene yer veren gazete olmuştur. Daha sonra bu sırayı Sabah, Radikal, Cumhuriyet ve Zaman gazeteleri takip

etmektedir. Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Radikal gazetelerinin internet gazetelerinde basılı gazetecilikten çok daha fazla beden unsuruna yer verildiği görülmektedir. Cumhuriyet gazetesinde ise bu durumun tam tersi görülmektedir. Cumhuriyet'in basılı gazetesinde internet gazetesinden yaklaşık üç kat daha fazla beden kullanıldığı görülmüştür. Zaman Gazetesi'nde ise beden unsuruna hemen hemen hiç rastlanmamaktadır. Ayrıca kullanılan bedenlerin büyük bir farkla kadın bedeni olduğu gözlenmiştir.

Gazetelerde kullanılan haberlerin farklı bedenlerle okura sunulması çalışmamız açısından oldukça önemli bir nokta olmuştur. Örneğin Elizabeth Taylor'ın ölüm haberi Zaman Gazetesi hariç diğer tüm gazetelerde aktristin açık fotoğraflarıyla birlikte verilmiştir. Zaman gazetesinde ise haber oyuncunun tamamen kapalı bir giysisiyle okuyucuya sunulmuştur. Bu bağlamda oyuncunun ölümünden bile rant elde etmek isteyen bir medyanın varlığı karşımıza çıkmaktadır. Bedenin yok oluşunun, magazinleştirilmek suretiyle yeniden üretilip, tüketilmek üzere karşımıza çıkarılışını görmekteyiz.

İnternet gazetelerinin, adeta magazin gazetesiymiş gibi, magazin haberleriyle dolu olduğu görülmektedir. Hatta manşetlerin yer aldığı bölümlerde birçok magazin haberine yer verilmektedir. Cumhuriyet ve Zaman gazeteleri hariç, manşet bölümü dışında politik ve ekonomik haberlere yer verilmediği görülmektedir. Cumhuriyet ve Zaman gazeteleri bu bağlamda daha ciddi haber gazeteleri olarak değerlendirilebilir. Araştırmamızdaki bedenlerin, açık ve teşhir edilen bedenler üzerinden ele alındığı eklenmesi gereken bir diğer noktadır. İnternet sitelerinde genellikle pornoya kaçan resimlerin çokluğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda kapitalist toplumlarda bedenin cinsel bir nesne olarak konumlandırılışı gazeteler ve reklamlar bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Bedenlerin, gazetelerde verilen reklamlarda bu kadar sık ve çok kullanılışı bedenin tüketim kültürünün en önemli nesnesi haline dönüştüğünü açıkça göstermektedir. Bu bağlamda bedenlerin internet gazeteciliğinde reklamlar, cinsellik ve moda kapsamında metalaştırıldığı gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akay A. (2009). *Toplum Bilim Dergisi, Beden Sosyolojisi Özel Sayısı*, Bağlam Yayıncılık, Ankara, Sayı: 24, s.5.
- Akçalı Selda İ. (2006). Günlük Yaşamda Reklam ve Büyülenmiş Tüketiciler, *Gündelik Hayat ve Medya, Tüketim Kültürü Perspektifinden Okumalar*, Editör: Selda İçin Akçalı, Ebabil Yayınları, Ankara.
- Akdoğan Y.(1995). *Görsel İktidar*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Aktay Y. (2000). *İktidarın Nesnesi ve Kaynağı Olarak Beden ve Kimlik Politikaları*, http://www.angelfire.com/art/yasinaktay/bedensosyolojisi/Iktidarın_Nesnesi_ve_Kaynagi_Olarak_Beden_ve_Kimlik_Politikalari.htm(12.09.2011).
- Aytaç G. (Haz. ve Çevr.) (2008). *Schiller*, Doğu-Batı Yayınları, Ankara.
- Battaglia A. (2006). Helenistik Beden Kavrayışı ve Hıristiyan Toplumsal Etiğindeki Mirası, *Bedenler, Dinler ve Toplumsal Cinsiyet*, Derleyen: Sylvia Marcos, Çevirenler: Sibel Özbudun, Balkı Şafak ve İlker Çayla, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Baudrillard J. (2006). *Sessiz Yiğınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, Çeviren: Oğuz Adanır Doğu- Batı Yayınları, Ankara.
- Baudrillard J. (2010). *Tüketim Toplumu*, Çeviren: Hazal Deliceçaylı, Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bocock R. (2009). *Tüketim*, Çeviren: İrem Kutluk, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Bourdieu P., Wacquant L. J. D. (2003). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, Çeviren: Nazlı Ökten, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bulut M.(2006). *Gazete ve İnternet*, Tekaç Yayınları, Ankara.
- Camcı C. (2009). Beden ve Ötesi: Antropolojik Mütevazılık mı, Epistemolojik Kendini Beğenmişlik mi?, *Toplum Bilim Dergisi, Beden Sosyolojisi Özel Sayısı*, Bağlam Yayıncılık, Ankara, Sayı: 24, s.69-77.
- Chomsky N.(1993). *Medya Gerçeği*, Çeviren: Abdullah Yılmaz, Tümsamanlar Yayıncılık, İstanbul.
- Chomsky N.(2008). *Medya Denetimi*, Çeviren: Elif Baki, Everest Yayınları, İstanbul.
- Corbin A. vd.(2008). Bedenin Tarihine Önsöz, *Bedenin Tarihi 1, Rönesans'tan Aydınlanmaya*, Hazırlayanlar: Alain Corbin vd.,Çeviren: Saadet Özen, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Corbin A. (2011). Bedenin Tarihi 2, Fransız Devrimi'nden Büyük Savaş'a, Hazırlayalar: Alain Corbin vd., Çeviren: Orçun Türkay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Cumhuriyet Gazetesi, (01-31 Mart 2011).
- Cumhuriyet Gazetesi, <http://www.cumhuriyet.com.tr/> (01-31 Mart 2011).
- Curran J. (2005). Communications, Power And Social Order, *Culture, Society and The Media*, Derleyen: Michael Gurevitch, Tony Bennet, James Jurrans ve Janet Woollacott, Routledge Yayınevi, Londra.

- Dağtaş B. (2009). *Reklam Kültür Toplum*, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Dağtaş B., Dağtaş E.(Der).(2009). *Medya, Tüketim Kültürü ve Yaşam Tarzları*, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Demir V.(2006). *Medya Etiği*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Elster J. (2004). *Marx'ı Anlamak*, Çeviren: Semih Lim, Liberte Yayınları, Ankara.
- Foucault M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*, Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Foucault M. (2007). *İktidarın Gözü*, Çeviren: Işık Ergüden, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Foucault M. (2010). *Cinselliğin Tarihi*, Çeviren: Hülya Uğur Tanrıöver, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Fromm E. (1996). *Sağlıklı Toplum*, Çevirenler: Yurdanur Salman ve Zeynep Tanrısever, Payel Yayınları, İstanbul.
- Gélis J. (2008). *Beden, Kilise ve Kutsal, Bedenin Tarihi 1, Rönesans'tan Aydınlanmaya*, Hazırlayanlar: Alain Corbin vd.,Çeviren: Saadet Özen, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Giddens A. (2004). *Modernliğin Sonuçları*, Çeviren: Ersin Kuşdil, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Giddens A. (1999). *Toplumun Kuruluşu*, Çeviren: Hüseyin Özel, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Giddens A. (2001). *Siyaset, Sosyoloji ve Toplumsal Teori*, Çeviren: Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul.
- Gülнар B., Balcı Ş.(2011). *Yeni Medya ve Kültürleşen Toplum*, Literatürk Yayınları, Konya.
- Güneş S.(2001). *Medya ve Kültür, Sessiz Yığınların Kültürel İntiharı*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Halıcı N. (2005). *Online Gazetecilik, Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya*, Derleyen: Sevda Alankuş, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Harvey D. (2008). *Umut Mekanları*, Çeviren: Zeynep Gambetti, Metis Yayınları, İstanbul.
- Hepşen Ö. (2010). *Tevrat, İncil ve Kuran-ı Kerim'de Kadın Bedeni*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), [http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse-page-4/\(20.09.2011\)](http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse-page-4/(20.09.2011)).
- Hürriyet Gazetesi, (01-31 Mart 2011).
- Hürriyet Gazetesi, <http://www.hurriyet.com.tr> (01-31 Mart 2011).
- Işık E. (1998). *Beden ve Toplum Kuramı*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Işık E. (2004). *Gen-Politik*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- İmançer D. (ed). (2006). *Medya ve Kadın*, Ebabil Yayınları, Ankara.
- İnal A. (2003). *Medyanın "Etkisi" Sorunsalına Başka Bir Bakış, Medya ve Toplum*, Derleyen: Sevda Alankuş, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.

- Kaplan N., Akyol Ş. (2009). Bilgi Üreten Bir Kültür ve İletişim Formu Olarak Gazetecilikte Meslek Etiği: Mesleğe Aday Öğrencilerin Gazeteciliğe Bakış Açılarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma, *Kitle İletişimi ve Toplumsalın Üretimi*, Derleyenler: Nesrin Tan Akbulut, Can Bilgili, Beta Yayınları, İstanbul.
- Kara H. (2005). Bilgisayar/İnternet Teknolojisi ve Değişen Gazetecilik, *Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya*, Derleyen: Sevda Alankuş, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Karaduman M. (2005). İnternet ve Gazetecilik, *Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya*, Derleyen: Sevda Alankuş, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kejanlıoğlu D.B.(2004). *Türkiye’de Medya’nın Dönüşümü*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Kejanlıoğlu B. (2005). *Frankfurt Okulunun Eleştirel Bir Uğrağı: İletişim Ve Medya*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Kesim S., Kar A. (2010). Plastik Cerrahi, “Tanrım Beni Baştan Yarat!..” Metaforunu Mümkün Kılabilir mi?, *Kadın ve Bedeni*, Derleyen: Yasemin İnceoğlu, Altan Kar, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Köse H.(2004). *Bourdieu Medyaya Karşı*, Papirüs Yayınevi, İstanbul.
- Köse H.(2007). *Alternatif Medya*, Yirmidört Yayınları, İstanbul.
- Köse H.(2010). *Medya ve Tüketim Sosyolojisi*, Ayraç Yayınları, Ankara.
- Laughy D.(2010). *Medya Çalışmaları, Teoriler ve Yaklaşımlar*, Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Maine M., vd, (der.) (2005). *The Body Myth Adult Women And The Pressure To Be Perfect*, Wiley Yayınları, Amerika.
- Mauss M. (2005). *Sosyoloji ve Antropoloji*, Çeviren: Özcan Doğan, Doğu-Batı Yayınları, Ankara.
- Megill A. (2008). *Aşırılığın Peygamberleri*, Çeviren: Tuncay Birkan, Ayraç Yayınları, Ankara.
- Milliyet Gazetesi, (01-31 Mart 2011).
- Milliyet Gazetesi, <http://www.milliyet.com.tr> (01-31 Mart 2011).
- Mutlu E.(2005). *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya*, Ütopya Yayınevi, Akara.
- Nazlı A. (2005). ‘Görünmeyen’ Bedenden ‘Görünen’ Beden’e: Beden’in Sosyolojisi, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Ankara, Sayı: 2, s.71-88.
- Nazlı A. (2009). Sosyolojik Bakışın Eşiğindeki Beden, *Toplum Bilim Dergisi, Beden Sosyolojisi Özel Sayısı*, Bağlam Yayıncılık, Ankara, Sayı: 24, s.61-69.
- Nietzsche F. (2002). *Güç İstenci*, Çeviren: Sedat Umran, Birey Yayınları, İstanbul.
- Oskay Ü.(2010). *Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri*, Der Yayınları, İstanbul.
- Özer Ö.(2010). *Liberal Basın*, Literatürk Yayınları, Konya.

- Öztimur N. (2007). Feminist Teoride Pierre Bourdieu Tartışmaları, *Ocak ve Zanaat, Pierre Bourdieu Derlemesi*, Derleyen: Güney Çeğin vd., İletişim Yayınları, İstanbul.
- Parkan B. (2011). *Marx*, Say Yayınları, İstanbul.
- Radikal Gazetesi, (01-31 Mart 2011).
- Radikal Gazetesi, <http://www.radikal.com.tr/> (01-31 Mart 2011).
- Sabah Gazetesi, (01-31 Mart 2011).
- Sabah Gazetesi, <http://www.sabah.com.tr/> (01-31 Mart 2011).
- Sarup M. (2004). *Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm*, Çeviren: Abdülbaki Güçlü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Sartori G.(2006). *Görmenin İktidarı*, Çeviren: Gül Batuş, Bahar Ulukan, Karakutu Yayınları, İstanbul.
- Savran G. (2010). Modern Tıp ve Bilimin Kadın Bedenini Denetleme Biçimi, *II. Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi, Kadını Görmeyen Bilim ve Sağlık Politikaları* Kongre Kitabı, <http://www.ttb.org.tr/kutuphane/2kadinsagkong.pdf#page=24> (04.10.2011).
- Saygılı A. (2005). *Modern Devlet'in Beden İdeolojisi Üzerine Kısa Bir Deneme*, <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/1044/> (22.10.2011).
- Schick İ. C. (2011). *Bedeni, Toplumunu, Kainatı Yazmak:İslam,Cinsiyet ve Kültür Üzerine*, Çeviren ve Yayına Hazırlayan: Pelin Tünaydın, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sennet R. (2008). *Ten ve Taş: Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*, Çeviren: Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul.
- Shilling C. (2005). *The Body in Culture, Technology & Society*, Sage Yayınları, Londra.
- Stauth G., Turner S. B. (2005). *Nietzsche'nin Dansı*, Çeviren: Mehmet Küçük, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Stevenson N.(2008). *Medya Kültürleri, Sosyal Teori ve Kitle İletişimi*, Çeviren: Gözde Orhon, Barış Engin Aksoy, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Stratton J. (2002). Siberalan ve Kültürün Küreselleştirilmesi, Çeviren:Mehmet Doğan, *Cogito Dergisi, İnternet: Üçüncü Devrim*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Sayı: 30, s. 80-100.
- Sunstein Cass R. (2002). Günlük Gazetemiz - İnternet Demokrasi İçin Gerçekten Bir Nimet mi?,Çeviren Cem Soydemir, *Cogito, İnternet: Üçüncü Devrim*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Sayı: 30, s.176-190.
- Tekelioğlu O. (1999). *Michel Foucault ve Sosyolojisi*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Tokgöz O. (2010). *Temel Gazetecilik*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Turner B.S. (2011). *Tıbbi Güç ve Toplumsal Bilgi*, Çeviren: Ümit Tatlıcan, Sentez Yayınları, Bursa.
- Uluç G.(2008). *Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı*, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

- Wayne M.(2009). *Marksizm ve Medya Araştırmaları, Anahtar Kavramlar, Çağdaş Eğilimler*, Çeviren: Barış Cezar, Yordam Kitap Yayınları, İstanbul.
- Yağlı S. (2006). Gündelik Hayatımızda Akıl Tutulması: Medya Uygulamalarında Tüketim İdeolojisinin İzini Sürmek, *Gündelik Hayat ve Medya, Tüketim Kültürü Perspektifinden Okumalar*, Editör: Selda İcin Akçalı, Ebabil Yayınları, Ankara.
- Yavuz Fikri A. (Haz.) (1967). *Kur'an-ı Kerim Meali Âlisi*, Sönmez Yayınları, İstanbul.
- Yaylagül L.(2010). *Kitle İletişim Kuramları, Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Yel Ali M.(2007). Bourdieu ve Din Alanı: Sermaye, İktidar, Modernlik, *Ocak ve Zanaat, Pierre Bourdieu Derlemesi*, Derleyen: Güney Çeğin vd., İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yerlikaya İ. (2004) İnternet Gazeteciliği ve Geri Besleme, *Medyada Yeni Yaklaşımlar*, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.
- Yılmaz H.(2010). *Toplumdan Medyaya, Bir Gündem Çalışması*, Literatürk Yayınları, Konya.
- Zaman Gazetesi, (01-31 Mart 2011).
- Zaman Gazetesi, <http://www.zaman.com.tr/> (01-31 Mart 2011).

EK-1 RESİMLER

Resim 1

Resim 2

Resim 3

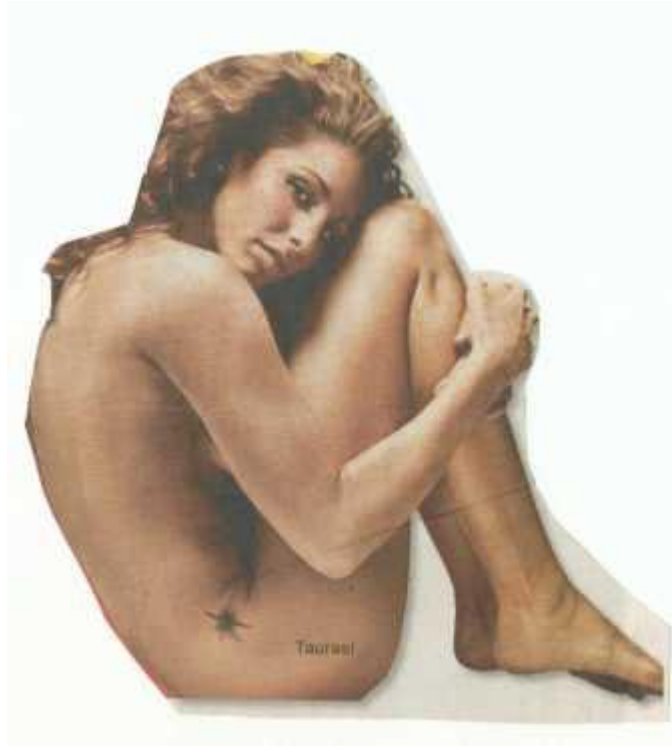
Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9

Resim 10

Resim 11

Resim 12

Resim 13

Resim 14

Resim 15

Resim 16

Resim 17

Resim 18

Resim 19

Resim 20

Resim 23

Resim 24

Resim 25

Resim 26

Resim 27

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Denizli’de doğan Zeynep Şarbak, ilkokul, ortaokul ve lise eğitimini Denizli’de tamamladıktan sonra 2005-2009 yılları arasında Pamukkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde lisans eğitimini almıştır. 2009-2010 yılında ise aynı üniversitenin Yüksek Lisans bölümüne başlamıştır.